

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

BÜGAM
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
Göç Araştırmaları Merkezi

I J H M

INTERNATIONAL JOURNAL OF
HUMAN MOBILITY

İNSAN HAREKETLİLİĞİ
ULUSLARARASI DERGİSİ

GÖÇ ARAŞTIRMALARINDA YENİ
TARTIŞMALAR/GÖZDEN KAÇANLAR

NEW DISCUSSIONS/OVERLOOKED
ISSUES IN MIGRATION RESEARCH

EMEL COŞKUN
HELGA RITTERSBERGER-TILIÇ

ÖZEL SAYI (2023)
SPECIAL ISSUE (2023)
E-ISSN | 2792-0461

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

1993

BÜGAM
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
Göç Araştırmaları Merkezi

I J H M

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMAN MOBILITY
İNSAN HAREKETLİLİĞİ ULUSLARARASI DERGİSİ

ÖZEL SAYI | SPECIAL ISSUE | 2023 E-ISSN | 2792-0461

SAHİBİ | OWNER

Prof. Dr. İ. Haldun Müderrisoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

BAŞ EDITÖR | EDITOR IN CHIEF

Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

EDİTÖRLER | EDITORS

Doç. Dr. Günnur Ertong Attar (Mersin Üniversitesi, Türkiye)

Dr. N. Ela Gökalp Aras (Swedish Research Institute in Istanbul, Türkiye)

Doç. Dr. Olgu Karan (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

MİSAFİR EDİTÖRLER | Guest Editors

Doç. Dr. Emel Coşkun (Düzce Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Helga Rittersberger-Tılıç (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)

DİL EDİTÖRLERİ | LANGUAGE EDITORS

Doç. Dr. Leyla Burcu DüNDAR (Türkçe) (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Deniz ÖRÜCÜ (İngilizce) (Başkent Üniversitesi)

KİTAP İNCELEME EDİTÖRÜ (İNGİLİZCE) | BOOK REVIEW EDITOR (ENGLISH)

Dr. Nigel Carter (Oxford Community Action, İngiltere)

EDİTÖR ASİSTANI | ASSISTANT EDITOR

Uzman Semanur Bilgiç (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

TASARIM | DESIGN

Dr. Banu Erşanlı Taş (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

DİZGİ | TYPOGRAPHIC/LAYOUT

Özge Yıldırım Gürses (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

İLETİŞİM

Bağlıca Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Eskişehir Yolu 18.km TR 06790 Etimesgut Ankara

+90 312 246 66 66 | webmaster@baskent.edu.tr

DANIŞMA KURULU | ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Aleksandra Ålund (Linköping University, İsveç)
- Prof. Dr. Şebnem Akçapar (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. İsmail Aydıngün (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Nuray Bayraktar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Veysel Bozkurt (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Michael Burawoy (Berkeley University of California, ABD)
- Prof. Dr. Menderes Çınar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Okan Cem Çırakoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Münire Arzu İcağasıoğlu Çoban (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu (Abdullah Gül Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Murat Erdoğan (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Adnan Gümüş (Çukurova Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Elli Heikkilä (Migration Institute of Finland, Finlandiya)
- Prof. Dr. Ahmet İçduygu (Koç Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ayhan Kaya (Bilgi Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Ali Kirman (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Birsen Şahin Kütük (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ayşegül Özbakır (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Saime Özçürümez (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Wendy Pojmann (Siena College, ABD)
- Prof. Dr. Jan Rath (University of Amsterdam, Hollanda)
- Prof. Dr. Cenk Saraçoğlu (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim Sirkeci (University of Salford, İngiltere)
- Prof. Dr. Helga Rittersberger-Tılıç (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Cevat Taşiran (Ankara Medipol Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Deniz Sert (Özyeğin Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ulaş Sunata (Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Tülay Uğuzman (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Abdülkadir Varoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Özcan Yağcı (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Gözde İnal Cavlan (Dünya Barış Üniversitesi)
Doç. Dr. Bezen Balamir Coşkun (TED Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Emel Coşkun (Düzce Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Esra Dik (Mersin Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Leyla Burcu DüNDAR (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Eugenia Markova (Brighton University, İngiltere)
Doç. Dr. Adam Mrozowicki (University of Wroclaw, Polonya)
Doç. Dr. Deniz Örucü (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Anna Paraskevopoulou (Anglia Ruskin University, İngiltere)
Doç. Dr. Ali Zafer Sağıroğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mary Boatemaa Setrana (Director of the Centre for Migration Studies, University of Ghana)
Doç. Dr. A. Didem Danış Şenyüz (Galatasaray Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Burcu Şimşek (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Gül İnce Beço (University of Bari, İtalya)
Dr. Nigel Carter (Centre for Research on Employment and Work, University of Greenwich)
Dr. Turan Cavlan (Akdeniz Karpaz Üniversitesi)
Dr. Bilge Çakır (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Görkem Dağdelen (Temple University, ABD)
Dr. Erdem Damar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Bülent İlik (BÜGAM, Türkiye)
Dr. Erhan Kurtarır (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Zeynep Şahin Mencütek (Bonn International Centre Conversion, Almanya)
Dr. Osman Özarıslan (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Neva Öztürk (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Susan Rottmann (Özyeğin Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Fethiye Tilbe (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Besim Can Zırh (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)
Aydoğan Asar (Uluslararası Göç Entegrasyonu Sınır Yönetimi Araştırmaları Merkezi)
Arzu Fırlarer (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Ertan Karabıyık (Kalkınma Atölyesi, Türkiye)

EDİTÖRDEN

Nisan ve Kasım aylarında çift dilli, Türkçe ve İngilizce çevrimiçi yayımlanan İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi'nin (International Journal of Human Mobility) bu özel sayısı Doç. Dr. Emel Coşkun ve Prof. Dr. Helga Rittersberger-Tılıç'ın misafir editörlüğünde çıkmaktadır. Sayı, ikisi Türkçe, beş makaleden oluşmaktadır. Başta yazarlar olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Aytül Kasapoğlu
Ağustos - 2023

FROM THE EDITOR

International Journal of Human Mobility is a bilingual journal that publishes online articles in Turkish and English in April and November. This special issue guest - edited by Assoc. Prof. Emel Coşkun and Prof. Dr. Helga Rittersberger - Tılıç. The issue consists of five articles, two of which are in Turkish and three of them in the English language. I would like to thank the authors and everyone who contributed to this special issue.

Aytül Kasapoğlu
Ağustos - 2023

Göç Araştırmalarında Yeni Tartışmalar/Gözden Kaçanlar

Tarihsel olarak yurtdışına göç veren bir ülke olan Türkiye son on yıllarda sadece göçmen alan bir ülke konumuna gelmekle kalmadı aynı zamanda uluslararası göç yönetiminin, söylemlerinin ve politikalarının da bir parçası haline geldi. Türkiye'nin sığınma rejimi altında bulunan dört milyondan fazla insanın yanı sıra ikamet ve çalışma izni ile kalan bir milyondan fazla göçmen ve belki daha fazla sayıda kağıtsız olarak yaşayan/yaşamak zorunda kalan göçmenin olduğunu yayımlanan resmi rakamlardan izlemek mümkün.¹ Sayısı hızla artan farklı göçmen grupları son yıllarda özellikle siyasetteki tartışmalarda, kamusal alanda, sosyal politikada ve şüphesiz akademideki tartışmalarda görünür hale geldi. Bu tartışmaların özellikle seçim ikliminde ve sonrasında ekonomik sorunların büyüdüğü ortamda göçmenlere yönelik nefrete varan söylemleri teşvik ettiğini endişe ile izliyoruz. Göçmenlerin bir tehdit olarak görülmesi ve siyasi partilerce günah keçisi olarak kullanılması elbette yeni değil; Meksikalıları “suçlular” olarak hedef alan eski ABD Başkanı Donald Trump, İngiltere’de UKIP ve Batı Avrupa’da Ulusal Cephe, AfD ya da Lega Nord gibi aşırı sağ partilerin yükselişi on yıllardır gündemde. Her ne kadar bu partiler çoğunluğa ulaşmasa da kamuoyunda ve politikadaki tartışmalarda yarattıkları etki oy oranlarından çok daha fazla (de Haas et al., 2020, ss. 1-2). Aşırı sağ partilerin siyasi söylemlerinde toplumsal sorunların (işsizliğin ya da suç oranlarındaki artışın kaynağı ya da toplumsal bütünlüğe bir tehdit vs.) kaynağı olarak gösterilen göç ve göçmenlere dair akademik çalışmalar çoğu zaman bu söylemlerin gerçek olmadığını gösteriyor. Aksine, göçmenler ucuz, güvencesiz ve tüketilebilir bir işgücü olarak toplumdaki en kirli, tehlikeli ve düşük-statülü işleri yapmak zorunda kalırken toplumsal refahın ve sermaye birikiminin artışında önemli bir rol oynuyorlar. Genellikle devletin ve vatandaşların kontrolü altındaki göçmen ve mültecilerin suç oranlarının yüksek olduğuna dair güvenilir bir veriye ulaşmak da mümkün değil, çoğu zaman rakamlar tam tersine, göçmenlere yönelik suçlara işaret ediyor. Tarihsel olarak göçün ve göçmenlerin kontrol edilmesine yönelik varsayılan ihtiyaç aslında egemen grupların çıkarlarına hizmet ederken, modern vatandaşlara atfedilen ayrıcalıklarla ve işçi sınıfını vatandaş olanlar ve olmayanlar olarak bölünmesi ile yakından ilişkilendiriliyor (Piore, 1979).

Özellikle göçmenlere yönelik nefretin ve şiddetin kamusal alanlarda görünür olmaya başladığı dönemlerde göç alanında çalışan araştırmacılar olarak görünenin ötesindeki toplumsal gerçekliği anlamak için odağımızı doğru yerlere çevirmek zorundayız. Hiç şüphesiz Türkiye’de artan göçmen sayısı ve gündelik yaşamdaki görünürlükle birlikte uluslararası göçü konu alan çalışmaların sayısı hızla artıyor. Ancak Türkiye’ye yönelen uluslararası göç günümüzde sosyoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ya da coğrafya ve hukuk gibi farklı akademik disiplinlerdeki çoğu araştırmacının konusu olurken bu araştırmaların yoğunlaştıkları alanların genellikle politik söylemden ve göç politikasından bağımsız olmadığı iddia edilebilir (Erder ve Yüksek, 2014). Örneğin son on yıldır hem Türkiye’nin hem de uluslararası gündemin önemli maddelerinden birisi haline gelen Suriyeli mülteciler, ilk zamanlarda acil ihtiyaçlar ve hukuki statü gibi tartışmaların/araştırmaların konusu olurken

¹ Bakan Yerlikaya: “Ülkemizde bugün itibarıyla 4 milyon 888 bin 286 göçmen bulunuyor” <https://www.ihh.com.tr/ankara-haberleri/bakan-yerlikaya-ulkemizde-bugun-itibariyla-4-milyon-888-bin-286-gocmen-bulunuyor-17441353>, Erişim 27 Temmuz 2023. Ayrıca bkz. Yıllık Göç Raporları <https://www.goc.gov.tr/raporlar3>, Erişim 27 Temmuz 2023

sonrasında göçün kalıcılaşmasıyla birlikte entegrasyon, göçün toplumsal ve ekonomik etkileri gibi devletin de adres gösterdiği araştırmalara konu oldu. Diğer yandan Suriye göçünden önce de sınır güvenliği ve insan kaçakçılığı, kağıtsız göçmenler ve göç yönetimi, göçmen emeği, AB ile ilişkiler ve yasal mevzuat gibi alanlar Türkiye'deki araştırmacılar arasında popüler konulardı (Coşkun, Sarılioğlu ve Dinçer, 2020, s. 72). Her ne kadar sınırlı sayıda bağımsız araştırma olsa da, özellikle devletin ulusal politikalarına ve devlet tarafından makbul görülen göçmen ve mülteci gruplara odaklanan bu araştırmaların sayısındaki artış aynı zamanda politik söylem ve sunulan finansal desteklerle de yakından ilişkili. Geçen yıllarda kaybettiğimiz göç alanındaki sayılı düşünürlerden Stephen Castles'in (2010, s.1572) ifade ettiği gibi göç alanının diğer sosyal bilimlerden ayırık konumu onun çok disiplinli yapısı kadar politika odaklı yapısı ile de yakından ilişkili. Nitekim göç çalışmaları çoğu zaman devletlerin çıkar alanları ile göçmenlerin insan haklarının, çalışma haklarının, kadın haklarının ya da çocuk haklarının çatıştığı bir alana işaret ederken aynı zamanda devletlerin "yumuşak karnı" olarak nitelendiriliyor. Sadece devletler değil devletlerarası ve uluslararası kuruluşlar da bir "sorun" olarak tanımlanan göç alanına dair araştırmaları, raporları ya da programları destekleyerek göç ve göçmenlerin yönetimi, kontrolü ve denetimi için müdahil oluyorlar.

Bu özel sayı fikrinin ortaya çıkması da yukarıda değinilen göç alanındaki tartışmalarla yakından ilişkili. Buradaki yazıların önemli bir kısmı geçtiğimiz yıl ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde "Current Issues in Migration Studies" (Göç Çalışmalarında Güncel Tartışmalar) adıyla açılan yüksek lisans dersi kapsamında yürüttüğümüz verimli tartışmaların ürünüdür. Ders dışından araştırmacıların da katılmasıyla birlikte düşündüğümüz bu özel sayı teması zamanla göç alanında çok tartışılmayan ya da gözden kaçan konulara doğru evrildi. Burada yer alan yazıların bir kısmı da bu çerçevede, gözden kaçan, bazıları ise yeni yeni tartışılan önemli alanlara işaret ediyor tıpkı yurtdışındaki Türkiye vatandaşları ile ilgili devlet politikaları, iklim mültecileri, göçmen sporcular ya da mülteci kadınlara yönelik kadın kooperatifleri gibi. Bu yazılar kapsamlı araştırmalardan ziyade alanyazına ve erişilebilir verilere dayanarak yeni tartışmalar açmayı ve aynı zamanda genç araştırmacılar için gelecekteki muhtemel araştırma alanlarına dair ipucu vermeyi hedefliyor.

Gizem Kolbaşı Muyan'ın *AK Parti Döneminde Türkiye'nin Diaspora Politikası: Uzak Mesafe Milliyetçiliği* başlıklı çalışması, diaspora oluşumunu (diaspora making) devletlerin oynadığı role odaklanarak ve uzak mesafe milliyetçilik (long-distance nationalism) perspektifinden yaklaşarak orijinal bir yaklaşım sunuyor. Türkiye 2010'lardan bu yana yurtdışında yaşayan vatandaşlara, kardeş topluluklara ve Türkiye'deki uluslararası öğrencilere odaklanan diaspora politikaları geliştirmesi ile biliniyor. Kolbaşı Muyan bu politikaları son on yıllardaki AK Parti hükümetlerinin siyasi bir projesi olarak değerlendirmekte ve diaspora politikalarının temeli olarak gördüğü milliyetçi perspektif ve Yeni Osmanlılık perspektifi ile ilişkilendiriyor. Göç meseleleri bağlamında diaspora siyaseti, "anavatan" Türkiye'deki siyasi gelişmeleri ve aynı zamanda Türkiye'yi yurtdışında temsil eden siyasi aktörleri belirlemede önemli bir rol kazanıyor.

Barış Can Sever'in *Türkiye'de İklim Krizi Bağlamında İnsan Hareketliliği ve Hareketsizliğinin Olasılıkları Üzerine Bir Değerlendirme* isimli makalesi, Türkiye'de yeni yeni tartışılmaya başlanan ve büyük önem taşıyan iklim göçü konusunu ele alıyor. Sever, iklim krizi (climate crisis) ve iklim adaleti (climate justice) kavramlarını da tanıttığı yazısında iklim göçüne, toplumsal değişim ve dönüşümün içine yerleştirilmesi gereken insan hareketliliği ve

hareketsizliği (human mobility/immobility) perspektifinden yaklaşmayı savunuyor. İklim kaynaklı hareketlilik/hareketsizlik konusu hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki tartişmalar için önemli bir yenilik teşkil ediyor.

M. Dilara Cılızoğlu, *Can Women's Cooperatives Be a Solution for the Empowerment of Syrian Refugee Women?* (Kadın Kooperatifleri Suriyeli Mülteci Kadınların Güçlendirilmesi için bir Çözüm Olabilir mi?) başlıklı yazısında Türkiye'deki Suriyeli mülteci kadınların 'güçlendirilmesi' (empowerment) için uluslararası kuruluşlar tarafından finanse edilen kooperatiflerin oynadığı rolü inceliyor. Cılızoğlu yakın dönemde kurulan ve uluslararası kuruluşlarca (ILO, WVI ve FAO) desteklenen üç kooperatif üzerinden, mevcut çevrimiçi materyalleri inceleyerek kooperatiflerin söylemlerinin analizini yapıyor. Tartışma, güçlendirme ve öz-sorumluluk söylemleri ile kooperatiflerin nasıl neo-liberal stratejilerin bir parçası haline geldiği üzerine odaklanıyor. Eleştirel bir toplumsal cinsiyet perspektifi izleyen Cılızoğlu, güçlendirme tartişmalarında hak temelli bir yaklaşım ve ekonomik güvencesizlik (material precarity) kadar maddi olmayan güvencesizliğin (immaterial precarity) de önemini savunuyor. Güçlenmenin net bir tanımının ve işlevselleştirilmesinin yapılmamasını en büyük eksikliklerden biri olarak gören Cılızoğlu yazısında maddi güvencesizlik konusundaki önyargıları ve kalıpyargıları da sorguluyor.

Yavuz Yavuz, göç çalışmaları alanında nadiren tartişılan bir başka konu olan spor ve göç konusunu *Thinking Migration and Nationhood in the Realm of Sports: Migrant Track and Field Athletes in Turkey During the 2016 Event Cycle* (Spor Dünyasında Göç ve Ulusal Kimliği Düşünmek: 2016 Spor Takviminde Türkiye'deki Göçmen Atletler) başlıklı çalışmasında analiz ediyor. Yavuz, spor ve göç arasındaki ilişkiyi Rio'da düzenlenen 2016 Yaz Olimpiyatları ve 2016 Avrupa Atletizm Şampiyonası'nda Türkiye adına yarışan göçmen atletlere odaklanarak ele alıyor. Seçilmiş medya kaynakları ile desteklenen bu analizin özgünlüğü, Türkiye'de etnisite ve ulusun yeniden hayal edilmesinin bir parçası olarak spor göçünün nasıl kurgulandığına dair tartişmasında görülebilir.

Göç alanındaki araştırmaların sayısındaki artış aynı zamanda göç/göçmen çalışmalarıyla ilgili metodolojik ve etik kaygılar üzerine düşünme ihtiyacını da beraberinde getiriyor. Umut Yüksel'in *Politicization and Instrumentalization of Migration Research in Türkiye: Ethical Challenges* (Göç Araştırmalarının Siyasallaştırılması ve Araçsallaştırılması: Etik Sorunlar) başlıklı katkısında göç araştırmalarında asimetrik güç ilişkilerinden kaynaklanan potansiyel zorluklara ve 'aşırı araştırma' riskine dikkat çekiliyor. Yüksel makalesinde bilimsel olarak sağlam ancak aynı zamanda göç politikaları ile ilgili olması gereken ikili bir zorunluluk yaklaşımı (dual imperative approach) izlemeyi öneriyor. Özel sayının bu son yazısında Yüksel'in makalesi konuya göç araştırmacılarının karşılaştığı metodolojik ve etik sorunlar üzerine ilginç bir tartişma ile katkıda bulunuyor.

Burada sunulan yazıların göç alanında daha fazla tartişma ve araştırmaya ilham olmasını umuyoruz. Elbette ele alınması gereken pek çok konu var ve bizim akademik kariyerlerinin başındaki genç araştırmacılarla cesaret ettiğimiz bu özel sayı akademide göçle ilgili konulardaki tartişmayı genişletmek için sadece mütevazı bir çaba olarak görülebilir.

Kaynakça

- Coşkun, E., Sarıalioğlu, Ö. & Dinçer, C. G. (2020). Göç Araştırmalarında Söylem, Yöntem ve Etik: Feminist Bir Yöntem Mümkün Mü? *Fe Dergi* 12(1), ss. 70-81.
- De Haas, H., Castles, S. and Miller, M.J. (2020). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Sixth Edition. New York, London: Red Globe Press:
- Erder, S. ve Yüksekler, D. (2014). Challenges for Migration Research in Turkey: Moving Beyond Political, Theoretical and Data Constraints. *Critical Reflections in Migration Research Views from the North and the South* içinde A. İçduygu ve A.B. Karaçay (ed). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. ss. 35-56.
- Piore, M.J. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*, Cambridge: Cambridge University Press.

New Discussions/Overlooked Issues in Migration Research

Historically an immigration county, Türkiye has become not only a migrant receiving country but also a part of international migration management, discourse and policies in the last decades. It is possible to observe from published official figures² that there are more than four million people under Türkiye's asylum regime, as well as more than one million migrants with residence and work permits, and perhaps even more migrants who live/are forced to live undocumented. In recent years, the rapidly growing number of different migrant groups has become visible in political debates, in the public sphere, in social policy and, obviously, in academia. We observe with concern that these debates encourage hateful discourse against migrants, especially in the election climate and in the aftermath of growing economic problems. The perception of migrants as a threat and their scapegoating by political parties is certainly not new; former US President Donald Trump who accused Mexicans as "criminals", UKIP in the UK and the rise of far-right parties such as the National Front, AfD or Lega Nord in Western Europe have been on the agenda for decades. Although these parties have not achieved a majority, their influence on public opinion and policy debates far outweighs their vote share (de Haas et al., 2020, pp. 1-2). Academic studies show that the discourses on migrants by far-right parties' as the sources of social problems (i.e. the reason for unemployment or high crime rates or as a threat to social cohesion) usually do not reflect the social reality. On the contrary, migrants contribute to the increase in social welfare and capital accumulation as a cheap, precarious and exploitable labour force while they do dirty, dangerous and demeaning (3D) jobs unwanted by locals. There are no reliable statistics on the increasing crime rates caused by migrants, on the contrary, usually migrants are the targets of criminal acts and are under the surveillance of both the state and citizens. Historically the assumed need for controlling migrants and migration serves the interest of the privileged classes, and it is closely related to the privileges attributed to modern citizens and dividing the working class between citizens and non-citizens (Piore, 1979).

Especially in times when hatred and violence against migrants become visible in the public sphere, as researchers working in the field of migration, we have to turn our focus to the right directions to understand the social reality beyond the visible. Undoubtedly, with the increasing number of migrants in Türkiye and their visibility in daily life, the number of studies on international migration is rapidly increasing. However, while international migration to Türkiye is the subject of research in different academic disciplines such as sociology, political science, international relations or geography and law, it can be argued that the areas of focus of these studies are generally not independent from governmental political discourse and migration policy (Erder and Yüksekler, 2014).

² Minister Yerlikaya: "There are 4 million 888 thousand and 286 migrants in in our country" <https://www.iha.com.tr/ankara-haberleri/bakan-yerlikaya-ulkemizde-bugun-itibariyla-4-milyon-888-bin-286-gocmen-bulunuyor-17441353> Accessed 27 July 2023. Erişim 27 Temmuz 2023. Also see Annual Migration Reports <https://www.goc.gov.tr/raporlar3>, Accessed 27 July 2023.

Syrian refugees, who have become one of the most important topics on both Turkey's and the international agenda in the last decade, were initially the subject of debates/research on urgent needs and legal status, but later, as migration became permanent, they became the subject of research on integration and the social and economic effects of migration, which the state also addressed. On the other hand, even before the Syrian migration, border security and human trafficking, undocumented migrants and migration management, migrant labor, relations with the EU and legal legislation were popular topics among researchers in Turkey (Coşkun, Sarılioğlu and Dinçer, 2020, p. 72). Although there is a limited number of independent studies, the increase in the number of these studies, which focus specifically on the national policies of the state and the migrant and refugee groups deemed acceptable by the state, is also closely related to the political discourse and the financial support offered. As Stephen Castles (2010, p. 1572), one of the most prominent thinkers in the field of migration, who passed away in 2022, states, the distinct position of the field of migration from other social sciences is closely related to its policy-oriented structure as well as its multidisciplinary nature. In fact, migration studies are often identified as a "soft spot" of the state as it points out the conflicts between the interest of the state and human rights, women's rights, labour rights or children's rights. Not only states but intergovernmental and international organisations also support migration research or programmes in order to control, audit and manage migrants.

The idea for this special issue is closely related to the above-mentioned debates in the field of migration. A significant number of the articles in this issue are the products of the fruitful discussions we had within the scope of the graduate course "Current Issues in Migration Studies" at METU Department of Sociology last year. With the participation of researchers from outside the course, the theme of the issue has evolved over time towards issues that are not discussed much or overlooked in the field of migration. In this context, some of the articles in this issue point to important areas that have been overlooked and some of which are only recently being discussed, such as state policies on Turkish citizens abroad, climate refugees, migrant athletes, or women's cooperatives for refugee women. These articles aim to open up new debates based on literature and accessible data rather than exhaustive research based on fieldwork, and at the same time, hint at possible areas of research in near future.

Gizem Kolbaşı Muyan's paper titled *Turkey's Diaspora Engagement Policy during AK Party Era: Long-Distance Nationalism* presents an original approach to the role of the state in the diaspora making with a long-distance nationalism perspective. Türkiye has been known for its diaspora policies which focus on citizens living abroad, sister organisations and international students in Türkiye since the early 2010s. Kolbaşı Muyan interprets these policies as a political project of AKP governments and relates them with a nationalistic perspective and New Ottomanism perspective as the basis of diaspora policies. Regarding migration, diaspora politics gain an important role in determining political developments in the "motherland" Türkiye and representatives as political actors abroad.

Barış Can Sever's paper titled *An Evaluation on the Possibilities of Human Mobility and Immobility Regarding the Climate Crisis in Türkiye* examines climate mobility as a new and important topic for migration issues in Türkiye. By promoting the terms "climate crisis" and "climate justice", Sever argues that the climate mobility issue could be analysed from a human mobility/immobility perspective which should be fitted in social change and transformation. The issue of human mobility/immobility originated from climate change presents a new issue for both national and international migration discussions.

M. Dilara Cılızoğlu's paper *Can Women's Cooperatives Be a Solution for the Empowerment of Syrian Refugee Women?* discusses the role of cooperatives funded by international organisations in 'empowering' Syrian refugee women in Türkiye. Based on on-line material and discourses, Cılızoğlu examines the discourses by three recently established cooperative projects funded by international organisations (ILO, WVI and FAO). The paper focuses on how cooperatives have become a part of neo-liberal strategies with empowerment and self-reliance discourses. Adopting a critical gender perspective, Cılızoğlu argues that non-material precarity is as important as rights-based and economic empowerment in empowerment discussions. Cılızoğlu also questions the prejudices and stereotypes on non-material precarity while she points out the lack of a clear definition and operationalization of empowerment.

Yavuz Yavuz analyzes another overlooked discussion topic of migration and sports with his paper titled *Thinking Migration and Nationhood in the Realm of Sports: Migrant Track and Field Athletes in Turkey During the 2016 Event Cycle*. Yavuz examines the relationship between sports and migration by focusing on the athletes representing Türkiye in the 2016 Summer Olympics and in the 2016 European Athletics Championships. Supported by selected media coverages, his analysis presents an original perspective as it discusses how sports and migration are constructed as a part of a reimagining of ethnicity and nationhood in Türkiye.

The increase in the number of migration studies also brings the need to reflect on methodological and ethical concerns related to migration studies. Umut Yüksel's contribution, *Politicization and Instrumentalization of Migration Research in Turkey: Ethical Challenges*, draws attention to the potential difficulties arising from asymmetrical power relations in migration research and the risk of 'over-research'. In his article, Yüksel suggests following a dual imperative approach that should be scientifically sound but also relevant to migration policies. In this final article of the special issue, Yüksel's article contributes to the issue with an interesting discussion on the methodological and ethical issues faced by migration researchers.

We hope that the contribution of the articles presented here will inspire further discussion and research in the field of migration. Without a doubt, there are a number of issues that need to be addressed, and this special issue, in which we took the courage to publish it with young researchers can be seen as a modest effort to broaden the debate on migration-related issues in academia.

Emel Coşkun

Helga Rittersberger-Tılıç

References

- Coşkun, E., Sarıalioğlu, Ö. & Dinçer, C. G. (2020). Göç Araştırmalarında Söylem, Yöntem ve Etik: Feminist Bir Yöntem Mümkün Mü? *Fe Dergi* 12(1), pp. 70-81.
- De Haas, H., Castles, S. and Miller, M.J. (2020). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Sixth Edition. New York, London: Red Globe Press:
- Erder, S. ve Yüksekler, D. (2014). Challenges for Migration Research in Turkey: Moving Beyond Political, Theoretical and Data Constraints. *Critical Reflections in Migration Research Views from the North and the South* içinde A. İçduygu ve A.B. Karaçay (ed). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. pp. 35-56.
- Piore, M.J. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*, Cambridge: Cambridge University Press.

İnceleme Makalesi / Review Article

AK Parti Döneminde Türkiye'nin Diaspora Politikası: Uzak Mesafe Milliyetçiliği

Turkey's Diaspora Engagement Policy during AK Party Era: Long-Distance Nationalism

Gizem Kolbaşı Muyan16-33*İnceleme Makalesi / Review Article*

Türkiye'de İklim Krizi Bağlamında İnsan Hareketliliği ve Hareketsizliğinin Olasılıkları Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on the Possibilities of Human Mobility and Immobility Regarding the Climate Crisis in Türkiye

Barış Can Sever 34-55*İnceleme Makalesi / Review Article*

Kadın Kooperatifleri Suriyeli Mülteci Kadınların Güçlendirilmesi için bir Çözüm Olabilir mi?

Can Women's Cooperatives be a Solution for the Empowerment of Syrian Refugee Women?

M. Dilara Cılızoğlu 56-73*İnceleme Makalesi / Review Article*

Spor Dünyasında Göç ve Ulusal Kimliği Düşünmek: 2016 Spor Takviminde Türkiye'deki Göçmen Atletler

Thinking Migration and Nationhood in the Realm of Sports: Migrant Track and Field Athletes in Turkey During the 2016 Event Cycle

Yavuz Yavuz 74-89*İnceleme Makalesi / Review Article*

Göç Araştırmalarının Siyasallaştırılması ve Araçsallaştırılması: Etik Sorunlar

Politicization and Instrumentalization of Migration Research in Türkiye: Ethical Challenges

Umut Yüksel 90-107

İnceleme Makalesi

AK Parti Döneminde Türkiye'nin Diaspora Politikası: Uzak Mesafe Milliyetçiliği¹

Gizem Kolbaşı Muyan²

Öz

Diaspora oluşumu (diaspora making) literatürde sıklıkla diaspora grup ve bireylerini aktör olarak değerlendiren ulusöteci perspektifle çalışılmaktadır. Bu çalışmada diaspora oluşumunda devletlerin aktör rolüne dikkat çekilmekte ve konu uzak mesafe milliyetçilik (long-distance nationalism) perspektifinden ele alınmaktadır. Türkiye, 2010 yılından itibaren kurumsallaşan diaspora politikası ile yurtdışındaki vatandaşlar, kardeş topluluklar ile uluslararası öğrencileri hedef kitle olarak görmüştür. Türkiye'nin diaspora politikalarının bir siyasi proje olarak ele alındığı bu çalışmada, Türkiye'nin kimlik temelli diaspora perspektifiyle AK Parti dönemi milliyetçilik anlayışı arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu yazıda Türkiye'nin diaspora tanımı ve politikaları yakın dönem strateji belgeleri çerçevesinde tartışılmaktadır. 2002 seçimlerinde iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) yurtiçinde milliyetçilik algısında laik Atatürkçü anlayışın yerine Sünni İslami ve yeni Osmanlıcı bakış açısını benimsemiştir. Bu milliyetçilik algısının Türk diasporasının geniş şekilde tanımlanmasına ve Türk dış politikasının yumuşak gücü olarak değerlendirilmesine neden olduğu savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Diaspora Politikası, Uzak Mesafe Milliyetçiliği, Ulusötecilik, Türkiye.

¹ Makale Geliş Tarihi: 21.04.2023 Makale Kabul Tarihi: 03.05.2023

² Dr. Öğretim Üyesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, gkolbasi@gmail.com, ORCID NO: 0000-0003-0403-5836

Review Article

Turkey's Diaspora Engagement Policy during AK Party Era: Long-Distance Nationalism

Abstract

In the literature, diaspora making is often studied with a transnational perspective that considers diaspora groups and individuals as actors. In this study, attention is drawn to the actor role of states in the formation of diaspora and the subject is discussed from the perspective of long-distance nationalism. Turkey, with its diaspora policy that has been institutionalized since 2010, has seen citizens abroad, kin communities and international students as the target audience. In this study, in which Turkey's diaspora policies are handled as a political project, the relationship between Turkey's identity-based diaspora perspective and the Justice and Development Party era's understanding of nationalism is examined. In this article, Turkey's definition of diaspora and its policies are discussed within the framework of recent strategy documents. The Justice and Development Party, which came to power in the 2002 elections, adopted a Sunni Islamic and neo-Ottomanist perspective instead of the secular Kemalist understanding in the perception of nationalism at home. It is argued that this perception of nationalism causes the Turkish diaspora to be defined broadly and to be evaluated as the soft power of Turkish foreign policy.

Keywords: Diaspora Engagement Policy, Long-Distance Nationalism, Transnationalism, Turkey.

Giriş

Türkiye uzun yıllar diaspora kavramını kullanmamıştır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden bu yana sınırları dışında yaşayan farklı grupları diaspora olarak adlandırmaya da belirli politikalar izlemiştir (İçduygu vd., 2014). Türkiye'nin izlediği politikalarda hedef gruplar, resmi dilde farklı şekillerde tanımlanmıştır. 1960'lerden itibaren işgücü göçüyle, daha sonra ise farklı motivasyonlarla yurtdışına göç eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve onların alt soyları “yurtdışında yaşayan vatandaşlar” olarak tanımlanırken, “dış Türkler” kavramı soydaş ve akraba topluluklar için kullanılmıştır. Başlangıçta bu politikalar, göçü yönetmeyi amaçlasa da zamanla kendi vatandaşlarının yaşadıkları ülkelerde refahlarını korumalarını ve Türkiye ile ilişkilerini geliştirmelerini hedeflenmiştir (Aksel, 2014). Bu hali ile diaspora, “ulusötesi toplum” olarak algılanmaya, diaspora politikaları da devletin yönlendirdiği siyasi bir proje olarak şekillenmeye başlamıştır.

Türkiye'nin diaspora politikası 2010'dan itibaren Türkiye'nin diaspora kurumu olarak kabul edilen Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Başbakanlığa bağlı olarak kurulması ile kurumsallaşma sürecine girmiştir (Kolbaşı-Muyan, 2023). Diaspora ifadesi, 2015 yılından itibaren Türkiye'deki politika belgelerine girmeye başlamıştır. Bu kez de “Türk diasporası” denildiğinde hangi grubun kastedildiği belirsizleşmiştir. Türkiye, diaspora kavramını geniş anlamıyla katmanlı şekilde kullanmaktadır. Türk diasporası ifadesi üç grubu kapsamaktadır: (1) yurtdışında yaşayan vatandaşlar; (2) kardeş topluluklar ile (3) uluslararası öğrenciler (YTB, 2021, s.9-10). Bu çalışmada 2010'dan itibaren kurumsallaşan Türkiye'nin diaspora politikası, milliyetçilik perspektifindeki değişim çerçevesinde ele alınmaktadır. Nitekim 2002 seçimlerinde iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) yurtiçinde milliyetçilik algısında laik Atatürkçü anlayışın yerine İslami ve yeni Osmanlıcı bakış açısını benimsemiştir. Bu çalışmada, bu milliyetçilik algısının Türk diasporasının geniş şekilde tanımlanmasına ve Türk dış politikasının yumuşak gücü (soft power) olarak değerlendirilmesine neden olduğu savunulmaktadır. Bu çalışmada diaspora kavramı devletlerin “siyasi projesi” olarak değerlendirilmektedir (Bauböck, 2010: 316). Bauböck (2010, s.315-316) anavatanın diasporası ile ekonomik ya da siyasi destek için ilgilenebilmesi için diasporanın anavatana bağlılık ve anavatanla özdeşleşen kimlik geliştirmesi gerektiğine işaret etmiştir. Türkiye'nin diaspora tanımı da politikaları da çalışmanın devamında Koinova ve Tsourapas (2018) tarafından ortaya atılan kimlik temelli yaklaşım çerçevesinde uzak mesafe milliyetçiliği ile ilişkilendirilerek tartışılmaktadır. Uzak mesafe milliyetçiliğini Anderson (2001), devletlerin sınırları ötesine geçen milliyetçilik türü olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede diaspora tanımı da politikaları da devletlerin milliyetçilik yaklaşımları ile doğrudan ilişkilidir.

Bu yazıda, 2010-2023 yılları arasında AK Parti hükümetlerinin programları, Cumhurbaşkanlığı yıllık programları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)'nın yıllık faaliyet raporları, strateji belgeleri, yasal mevzuatları ile bu kurumların yayınları ve internet sitelerinde

yer alan bilgi ve belgelere dayanarak Türkiye'nin diaspora politikası, diasporaya dair mevcut çalışmalar ışığında tartışılmaktadır. Yazının ilk bölümünde diaspora ve politikalarına ilişkin kavramsal ve teorik çerçeve ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde Türkiye'nin diaspora tanımı açıklanmaktadır. Son bölümde ise AK Parti dönemi milliyetçilik anlayışı ve bunun Türk diasporası içerisindeki etkisi analiz edilmektedir.

Diaspora Kavramı ve Diaspora Politikalarına Kuramsal Yaklaşımlar

Diaspora kavramı, klasik diaspora yazınında pejoratif anlam barındırmaktadır. Bu anlam diaspora olarak tanımlanan gruplara yüklenen özelliklerle ilgilidir. Klasik diaspora yaklaşımı, diaspora gruplarının ortak özelliklerini zorla anavatanından ayrılma (Cohen, 1999, s.266) ve gittikleri ülkelerde tehdit ve öteki olarak algılanmaları (Cohen 1997, s.192) şeklinde açıklamaktadır. Tarihsel bakış açısı ile travmatik göç deneyimi ve anavatanına geri dönme miti diaspora grubunun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Ancak bu durum modern diaspora yaklaşımlarında terk edilmiştir. Küreselleşmenin ulus-devletler ve bireyler üzerindeki etkisi, klasik diaspora tanımından uzaklaşılmasına ve modern diaspora yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Reis, 2004). Modern diaspora yaklaşımı, her türlü göçü diaspora kavramı ile ilişkilendirmeye başlamıştır (Cohen, 1999). Hatta göçten bağımsız olarak ve sınırların değişmesi sonucu grupların göç etmeden de diaspora olabileceği savunulmaktadır (Brubaker, 2000).

Grossman (2019: 1267) diaspora kavramını, “üyeleri göç ile ya da yerinden edilme ile anavatanından ayrılmış ancak hala ona odaklı kalmış ve grup kimliğini koruyan ulusötesi toplum” olarak tanımlamıştır. Diaspora kavramı, genellikle ulusötesi toplum, anavatan perspektifinden çalışıldığında tercih edilmektedir. Diaspora, özellikleri üzerinden tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede, ortak hafıza ve anavatan miti; grup bilinci ve hibrit kimlik ile anavatanla sürdürülen ilişkiler en fazla vurgulanan özellikler arasında yer almaktadır (Bruneau, 2010, s.36-38; Feron, 2012, s.3; Safran, 1991, s.83-84; Sheffer, 2003, s.11). Bu hali ile diaspora yazınında ulusötesi yaklaşım etkisini hissettirmektedir. Faist (2003, s.282) diaspora gruplarının hem anavatanları hem de gittikleri ülke ve toplumlarla ilişkide olmaları durumunu “ulusötesi toplum” olarak adlandırmaktadır.

Bauböck diaspora oluşumu sürecini bir siyasi proje olarak ele almaktadır. Bauböck (2010, s.316), diaspora oluşumunun aktörlerinin diasporanın kendisi olabileceği gibi anavatan hükümetleri hatta uluslararası kuruluşlar da olabileceğini belirtmektedir. Bu aktör çeşitliliği kavrama farklı anlamlar yüklenmesine de neden olmaktadır. Brubaker (2005, s.12) da bu çerçevede diaspora kavramının “bir deyiş, duruş ve iddia” olarak ele alınması ihtiyacını dile getirmiştir. Diaspora dili, farklı aktörler tarafından diaspora özellikleri taşımayan geniş gruplar için de ortak bir kimlik oluşturmak ve/veya bu kimliği harekete geçirmek için kullanılabilir (Bauböck, 2010, s.317).

Diaspora oluşumu süreci toplulukların ortak kimlik ve sosyal ağlar, ortak çıkarlar etrafında ve anavatan ile ilişkili şekilde kendilerini diaspora olarak tanımlama süreci anlamına gelebilmektedir. Aynı şekilde devletler de uyguladıkları siyasi projelerle diasporayı nesne olarak görebilmekte ve diasporik kimlik ve ilişki geliştirme sürecinde aktör rolü üstlenebilmektedir. Bu yazı, diasporaların aktör rolünün etkisini yadsımamakla birlikte diaspora oluşumu (diaspora making) sürecinde¹ devletlerin aktör rolüne odaklanmaktadır.

Devletlerin diaspora tanımları aslında diaspora politikalarını neden geliştirdikleri ile doğrudan ilişkilidir. Koinova ve Tsourapas (2018) devletlerin neden diasporaları ile ilgilendiği ve politika oluşturduğu sorusuna yanıt aradığı çalışmada üç yaklaşıma işaret etmektedir: Faydacı (utilitarian), kimlik temelli (identity based) ve yönetimsel (governance) yaklaşım.² Faydacı yaklaşımda devletlerin diasporaları ile ilgilenmesinde çıkar motivasyonuna vurgu yapılmaktadır. Bu çıkar, işçi dövizlerinin yatırım ve kalkınmaya etkisi gibi ekonomik temelli beklenti olabildiği gibi diasporaların lobi gücünden dış politikada yarar sağlamaya yönelik çalışmalar da olabilmektedir (Adamson ve Demetriou, 2007; Gamlen vd., 2019; Shain ve Barth, 2003). Kimlik temelli yaklaşım ise kaynak ülkelerin diaspora politikalarının amacını diasporanın anavatan ile bağını kültürel çerçevede, kimlikle ilişkili şekilde güçlendirmek olarak görmektedir. Bu hali ile uzak mesafe milliyetçiliği (long-distance nationalism) ile yakından ilişkilidir (Arkılıç, 2020; Gamlen vd., 2019). Devletlerin diaspora politikalarındaki son motivasyonu olan yönetimsel yaklaşım ise kaynak devletlerin ikili anlaşmalar ve uluslararası kuruluşlarla geliştirdikleri işbirliği çerçevesinde uluslararası göçü yönetme çabalarına referans vermektedir. Koinova ve Tsourapas (2018), devletlerin diasporaları ile ilgilenmelerinin çoğu zaman tek bir nedenle açıklanamayacağını kimi zaman üç motivasyona da sahip olabileceklerini savunmaktadır. Benzer şekilde Türkiye'nin diasporası ile ilgilenmesinin de faydacı (ekonomik çıkar ve lobi), kimlik temelli (uzak mesafe milliyetçi politikalar) ve yönetimsel motivasyonları (Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı, Türk Devletleri Teşkilatı içerisindeki faaliyetleri, işgücü anlaşmaları) bulunmaktadır. Bu makalede, Türkiye'nin diaspora tanımı ve politikası kimlik temelli bakış açısı ile incelenmektedir.

Kimlik temelli bakış açısında politika, milliyetçilik temelinde şekillenir ve uzak mesafe milliyetçi perspektif ön plana çıkar. Anderson'a (2001: 42) göre uzak mesafe milliyetçiliği artık geçmişte olduğu gibi anavatanın sınırları içinde tanımlanmayan yeni bir milliyetçilik türüdür. Uzak mesafe milliyetçiliği, ulusöteciliğin bir çeşidi olarak ele alınmaktadır (Fitzgerald 2009; Sobral 2018). Uzak mesafe milliyetçiliğine dair mikro analiz genellikle bir ideoloji ya da kendilerini anavatanla ilişkili tanımlayan ve onunla ilgili etkinlikler düzenleyen kişilerin yaşam pratiklerini kapsamaktadır (Anderson, 1992; Glick-Schiller ve Fouron, 2001; Glick-Schiller, 2005; Şenay, 2013). Bu hali ile bireyler ulusötesi alanlarda aktör rolü üstlenmekte ve "aşağıdan ulusötecilik" ("transnationalism from below") ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmada devletin yön verdiği ulusötecilik (state-led transnationalism) ele alınmaktadır. Devletin yön verdiği ulusötecilik kavramını Goldring (2002, s.64), “bir devletin siyasi, ekonomik, sosyal ve ahlaki düzenlemelerinin kapsamını, sınırları dışındaki göçmenler ve altsoylarını da dahil edecek şekilde genişletmeye çalışan kurumsallaşmış ulusal politikalar ve programlar” olarak tanımlamıştır. Uzak mesafe milliyetçiliği, devletin yön verdiği ulusöteci bir politikadır. Bu haliyle uzak mesafe milliyetçiliği, diaspora toplumlarını ülke sınırları içerisindeki millete ve ulus devlete dahil etmeyi amaçlayan kaynak ülkenin siyasi bir projesi olarak görülmektedir. Göçmenlerin ve diasporaların uzak mesafe milliyetçiliği, ulus devletlerin sınırları ötesinde milliyetçi politikalar izlemesine meşruiyet kazandırmaktadır (Glick-Schiller ve Fouron, 2001; Mügge, 2012, s.341). Ancak devletlerin sınırları ötesinde izledikleri bu milliyetçi politikaların tetikleyicisi her zaman bireyler olmayabilir. Devletler, kendi tanımladıkları millet ve milliyetçilik algısı çerçevesinde izledikleri politikalarla bireylerde milliyetçi duygulara neden olabilmekte ve tanımladıkları geniş gruplarda ortak aidiyet bilinci yaratabilmektedir. Bu çalışmada da devletlerin diaspora oluşumundaki rolü, Türkiye örneği üzerinden ele alınmaktadır.

Türkiye'nin Diaspora Tanımı

Türkiye'den kitlesel göçün başladığı 1960'lardan itibaren, Türkiye'nin vatandaş diasporasına yönelik politikalarını ve faaliyetlerini hayata geçirmek için farklı kurumlar altında çalışmalar yürütülmüştür. Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Vatandaşlar ve Emlak Genel Müdür Yardımcılığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve ilgili ülkelerde farklı isimlerle kurulan DİB'e bağlı vakıflar bu kurumlar arasında dikkat çekmektedir (Aydın ve Østergaard-Nielsen, 2020; Bilgili ve Siegel, 2013).

Diaspora kavramı ilk kez resmi belgelerde 2015 yılında Ahmet Davutoğlu başbakanlığı döneminde hazırlanan 64. Hükümet Planı'nda “Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımız ve Akraba Topluluklar” başlığı altında kullanılmıştır (Kolbaşı-Muyan, 2023, s.101; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, 2015, s.154-155). Ancak açıklaması, daha sonraki yıllarda Türkiye'nin diaspora kurumu olarak görülen ve 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından yapılmıştır. 2019 yılında yayınlanan daha sonra 2021 yılında güncellenen YTB 2019-2023 Stratejik Planında diaspora şu şekilde tanımlanmıştır:

Herhangi bir milletin ya da inanç grubunun, anavatanlarının dışında yerleştikleri ülkelerde, bir topluluk bilinci ve kökenlerine ilişkin güçlü bir aidiyet duygusu ile kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal etkileşimlerini sürdürerek hakların ve ortak çıkarların savunulmasında birlikte hareket edebilen üyelerine denir (YTB, 2021, s.9).

Bu hali ile Türkiye, Türk diasporasını geniş bir perspektiften tanımlamaktadır. Diaspora içerisinde üç farklı grup hedef kitle olarak algılanmaktadır. İlk grup, geleneksel diaspora ya da vatandaş diasporası olarak adlandırılmakta ve yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarını, izinle vatandaşlıktan çıkanları, Mavi Kartlıları³ ve onların alt soylarını açıklamaktadır. İkinci grup ise kardeş topluluk diasporaları olarak ifade edilmektedir. Türkiye'nin kardeş topluluklarının vatandaş diasporası olarak tanımlanan bu diasporalar, "Türkiye'ye tarih ve kültür itibarıyla yakınlığı bulunan, sahip oldukları maddî ve manevî değerlerin Türkiye ile karşılıklı ilişkilerini kuvvetlendirecek nitelikte olduğu" ifade edilmektedir. Üçüncü grupta ise "Türkiye'de resmî bir kurum ve/veya eğitim programı kapsamında öğrenim gören ve Türk vatandaşlığına sahip olmayan kişiler" uluslararası öğrenciler başlığında ele alınmaktadır (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018; YTB 2021, s.9).

Türkiye katmanlı şekilde tanımladığı diasporasında yer alan grupları da katmanlı bir şekilde ele almaktadır (YTB, 2020; YTB, 2021). Birinci grup, Türk diasporasının merkezinde bulunmaktadır. Geleneksel diaspora yazınında genel kabul gören vatandaşlık bağı ile diaspora ilişkisini açıklamakta ve çoğu zaman Türk diasporası ile kastedilen tek grup olmaktadır. İkinci katmanda kardeş diasporalar ya da kültürel diaspora olarak ifade edilen soydaş ve akraba topluluklar yer almaktadır. Üçüncü grupta ise Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrenciler ve Türkiye'de öğrenim görmüş Türkiye mezunları, sempati diasporası başlığı altında ele alınmaktadır (A.g.e.). Bu grup, Türk diasporasının en dış katmanını oluşturmaktadır. AK Parti iktidarı döneminde Türkiye, bu üç gruba yönelik farklı politika hedefleri ve araçları belirlemiştir. Nitekim YTB Başkanı Abdullah Eren, kurumun "Memleketim" ismi ile çıkarılan dergisinin ilk sayısında bu diaspora tanımını açıklamış ve tanımın Türkiye'nin dış politika ve kamu diplomasisi ile ilişkisine dikkat çekmiştir (YTB, 2020: 2-3). Bu çalışmada ise Türk diasporası tanımı, milliyetçilik ile ilişkisi bağlamında değerlendirilmektedir. AK Parti dönemi Türk milliyetçiliğinin Türk diasporası tanımı ve politikasıyla ilişkisi bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

AK Parti Dönemi Milliyetçilik Algısı ve Diaspora ile İlişkiler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 66. Maddesi Türklüğü, Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olma ile açıklamaktadır. Baskın Oran (2016, s.249-270) Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana "Türk" ve "Türklük" tanımında söylem ve eylem tutarsızlığına dikkat çekmiştir. Oran, Türk ifadesinin resmi söylemde din ve ırk farkı gözetmeden tüm Türk vatandaşlarının Türk milletine üyeliğini açıkladığını, eylemde ise bu farkların belirginleştiğini savunmaktadır. Bu çelişki, 2002'den itibaren AK Parti iktidarının yeni milliyetçilik yaklaşımı ile şekillenen Türk diasporası tanımında ve diaspora ile ilişkilerde daha fazla dikkat çekmektedir. Bu çalışmada AK Parti iktidarının, milliyetçilik yaklaşımı 2010 sonrasında kurumsallaşan diaspora politikası bağlamında ele alınmaktadır. Türkiye'nin milliyetçilik yaklaşımındaki farklılaşma AK Parti'nin iktidara geldiği 2002 yılından itibaren başlamakla birlikte bu çalışma, kapsamı gereği 2010 yılı sonrasına odaklanmaktadır. AK Parti iktidarında

dönemsel olarak milliyetçilik söylemlerinde nüanslar olsa da uygulamada temel farklılık gözlenmemektedir. Bu çerçevede AK Parti iktidarı ifadesi farklı AK Parti hükümetlerini kapsamaktadır.

Diapora ile ilişkilerde izlenen uzak mesafe milliyetçiliği, vatandaşlığı hukuki olarak ele almamakta, millete üyeliği tarihsel, kültürel ve dini bağlar ile açıklamaktadır. Alonso (1994) ortak milli tarih ve hafızanın, hem aidiyet ve kimlik yaratmada hem de milliyetçi proje ve eylemleri meşrulaştırmada önemine dikkat çekmektedir. İşte AK Parti iktidarı döneminde milli tarih ve hafıza üzerinden şekillenen diaspora oluşumu süreci, hem milliyetçi projeden beslenmiş hem de milliyetçi projenin meşrulaşmasına katkı sağlamıştır. Diaspora oluşumu süreci ve AK Parti iktidarının milliyetçilik projesinin dış politika ile ilişkisi Davutoğlu'nun Türkiye'nin dış politikasını şekillendiren medeniyetçi jeopolitik bakış açısı çerçevesinde anlam kazanmaktadır (Davutoğlu, 2001). Agnew'a (1998, s.87-94) göre medeniyetçi jeopolitik, uluslararası davranışın belirleyicisini kültür ve medeniyet olarak görmektedir. Davutoğlu (2001) da Türkiye'nin uluslararası davranışının belirleyicisinin Osmanlı coğrafyası ve Sunni İslam kültürü olduğunu savunmaktadır. Bu dış politika açılımı AK Parti iktidarının içerde izlediği milliyetçilik ile yakından ilişkilidir. Ancak bu ilişki neden-sonuç bağlamında iç içe geçmiştir.

AK Parti'nin ideolojik yaklaşımı ve artan hegemonyasının temelinde yatan medeniyetçi jeopolitik (civilizational geopolitics) ile milliyetçilik anlayışı doğrudan ilişkilidir. AK Parti iktidarının milliyetçilik anlayışı, laik Atatürkçü milliyetçilik perspektifiyle seküler elitler ve kurumlara karşı ortaya çıkmıştır (Aydın, 2014, s.11; Saraçoğlu ve Demirkol, 2015). Milliyetçilik konusunda laik Atatürkçü perspektif yerini muhafazakâr yeni Osmanlıcı yaklaşıma bırakmıştır. Çağaptay (2006) Türk kimliğinde ve Türklük kavramının kültürel boyutunda, Müslüman kardeşliği, dil ve Türk kimliğini benimseme isteğinin AK Parti iktidarı öncesinde de olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak AK parti iktidarında bu unsurlar arasında öncelik sıralaması yapılmıştır. AK Parti dönemindeki milliyetçilikte dini değerler, etnik köken ve İslamiyet öncesine dayanan tarihsel bağlardan öncelikli olarak konumlandırılmaktadır (Uzer, 2016, s.222). Sünni İslam anlayışı her zaman milliyetçilik algısında Türk kimliğinin bir parçası olarak yer alsa da AK Parti iktidarı boyunca Sünni İslam, Türk kimliğinin kültürel unsuru olmaktan çıkarak ayrı ve öncelikli görülen bir kimlik haline gelmiştir (Saraçoğlu ve Demirkol, 2015, s.307). Bu çerçevede millet de ortak Sünni İslam değerleri ve Osmanlı tarihi ile tanımlanmaya başlanmıştır. White (2014, s.9) yeni Türk kimliğini "Müslüman milliyetçilik" olarak tanımlamıştır. Davutoğlu, Osmanlı geçmişini Türk milletinin kültürel özü olarak görmektedir.

Türk kimliğinde ve Türk milliyetçiliğinde önemli yer kazanan ortak Müslüman değerlerin sadece Türkiye sınırları içinde yaşayanları mı yoksa tüm Müslüman dünyasını mı kapsadığı bir tartışma konusudur. Saraçoğlu ve Demirkol'a (2015) göre AK Parti iktidarı tarafından tanımlanan milliyetçilik sadece Türkiye sınırları içerisinde Müslüman değerlerin paylaşımına vurgu yapmakta ve ulusal milliyetçilik temelli bakış açısını yansıtmaktadır. Saraçoğlu ve

Demirkol (2015, s.311) AK Parti milliyetçiliğinin ulusal olarak tanımlanması nedeniyle ümmet hedefi ile hareket eden siyasal İslam projesinden ayrıştığını iddia etmektedir. Ancak AK Parti milliyetçiliğinin dış politikada etkisini daha fazla hissettirmeye başlaması ve medeniyetçi jeopolitik yaklaşımın derinleşmesi İslamcılığın uluslararası alanda izlenip izlenmediğine ilişkin farklı yorumları beraberinde getirebilmektedir.

Yeni muhafazakâr elitlerin ve iş insanlarının ortaya çıkması ve resmi devlet perspektifinden milliyetçilik algısındaki dönüşüm ile dış politika ve diaspora politikası 2010'dan itibaren yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Yeni Osmanlılık ve Müslüman milliyetçiliği hem Türk dış politikasının ana unsuru olmuş hem de kamu diplomasisinde vurgulanmıştır (Aydın, 2014; Öktem, 2014). Türkiye, bu uzak mesafe milliyetçiliği bakış açısı ile diaspora olarak tanımladığı grupları genişletmekte ve onların da vatandaşları ile birlikte sorumluluğunu almaya hazır olduğunu ifade etmektedir. Bu duruşun en iyi ifadesi YTB tarafından 2011 yılından itibaren kullanılmaya başlanan “Nerede bir vatandaşımız, soydaşımız akrabamız varsa, biz oradayız” sloganıdır (YTB, 2012).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2016 yılındaki konuşmasında Türkiye'nin ulusal sınırların ötesine geçen millet tanımını ve ulusötesi politikalarını “Türkiye, Türkiye'den büyüktür. Bunu böyle bilelim. Biz 780 bin kilometrekareye sığamayız. Bizim fiziki sınırlarımız başkadır, gönül sınırlarımız başkadır” sözleri ile ifade etmiştir.⁴ Cumhurbaşkanı ayrıca “devlet ve millet tarihimizi 90 yılla sınırlandırmaya kalkanlara izin vermeyeceğiz” ifadeleri ile millet, ulusal tarih ve devlet algısını Cumhuriyet'in ilanından öncesine Osmanlı İmparatorluğu dönemine götürmüştür. Bu yaklaşım, AK Parti iktidarı öncesindeki laik Atatürkçü milliyetçilik algısından farklılaşmaktadır. “Türkiye Türkiye'den büyüktür” söylemi daha sonra Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu tarafından da proaktif Türk dış politikasını, Türkiye'yi küresel güç olma yolunda ilerleyen bir bölgesel güç olarak tanımlamak için kullanılmıştır.⁵ AK Parti iktidarının Türkiye'yi, eski Osmanlı İmparatorluğu topraklarının lideri ve merkezi olarak görmesi dikkat çekicidir. Bu söylem de Osmanlı İmparatorluğu gibi güçlü bir ülke yaratma iddiası ile ilişkilendirilebilmektedir. Bir sonraki başlıkta Türkiye'nin diaspora grupları ile AK Parti dönemi milliyetçi yaklaşım arasındaki ilişkiler incelenecektir.

Vatandaş Diasporası

Devletler kitlesel göç ile birlikte egemenlik, millet ve vatandaşlık anlayışlarını yeniden inşa sürecine gitmekte ve kendi rollerini yeniden tanımlamaktadır (Levitt ve De la Dehesa, 2003, s.606). Bu yeni rol tanımlamasında uzak mesafe milliyetçilik bakış açısı ile vatandaşlık, hukuki bağlamının ötesine geçmektedir. Nitekim milletin parçası olmak hukuki anlamda vatandaşlık ile sınırlandırılmamakta ve ulusal sınırların ötesinde de üyeliği kapsamaktadır. Göçmenler ve onların alt soyları vatandaşlık durumlarından bağımsız olarak anavatanın üyeleri

olarak görülmektedir (Glick-Schiller, 2005, s.576). Bu hali ile ulus devletlerin sınırlarının ötesindeki üyelik anlayışı Fitzgerald'a (2009, s.174) göre "belirli bir grubu belirli bir mekandaki hükümete bağlamaktadır."

Türkiye de uzak mesafe milliyetçiliği ile vatandaşlık arasındaki bu ilişki çerçevesinde vatandaş diasporasını tanımlamaktadır. Vatandaş diasporasında Türk milletinin parçası olmak hukuki anlamdaki vatandaşlık ile ilişkilendirilmemektedir. Göç ile yurtdışına giden Türk vatandaşlarının ve onların alt soylarının anavatan ile vatandaşlık bağına sahip olup olmamaları bu diaspora tanımı için önem taşımamaktadır. Bu çerçevede Türk vatandaşlığından izin ile çıkanlar, Mavi Kart sahipleri⁶ ve onların hiç Türk vatandaşlığı almamış alt soyları da vatandaş diasporasında değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin vatandaş diasporasına yönelik politikasının üç hedefi bulunmaktadır: (1) anavatana aidiyetlerinin korunması; (2) yaşadığı ülkelerde anadil, kültür ve kimliklerinin muhafaza edilmesi ve (3) ikamet ettikleri ülkelerde toplumsal statüsünün güçlendirilmesi (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018; YTB, 2022). Açık şekilde ifade edilmese de Türkiye'nin diaspora ile ilgilenmesinin bir diğer nedeni de siyasi partilerin yurtdışındaki seçmenin oy potansiyelini görmesidir. Bu çerçevede Türkiye vatandaş diasporasında göç sonrası nesillerin Türkiye ile bağlarını güçlendirmeye, kimlik ve aidiyetlerini geliştirmeye yönelik politikalar izlemektedir (Arkılıç, 2022). Kimlik temelli yaklaşım hareketlilik programları, Türkçe anadil eğitimi faaliyetlerinde etkisini hissettirmektedir (Şenay, 2021). Bu etkinliklerin temelinde tarihi ve kültürel değerler konusunda ortak bilincin korunmasını sağlamak yer almaktadır. Bu politika hedefleri ve faaliyetleri Türkiye'nin son dönemde Sünni İslami ve yeni Osmanlıcı bakış açısına dayanan milliyetçilik anlayışıyla uyumludur.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında yaşadıkları ülkelerde yurtdışındaki Türk vatandaşları, misafir işçi statüsü ya da etnik kimlik referansı yerine Müslüman kimliği ile anılmaya başlanmıştır. Müslüman kimliği onların yaşadıkları toplumda ötekileştirilmesine yol açmıştır. Bu dönemde Türkiye ise yurtdışında yaşayan vatandaşlarını, yurtdışı işçi grubu olarak değil yaşadıkları ülkelerin siyasetini etkileme gücüne sahip Türkiye'nin ulusal çıkarları için gerektiğinde lobi faaliyeti yürütebilecek, Türkiye'nin kalkınması için gerekli desteği sunabilecek Türk diasporası olarak görmeye başlamıştır. Bu bakış açısı hem betimleyici bir tespit hem de devletin diaspora oluşumu sürecinin hedefini yansıtmaktadır. Bu çerçevede kimlik ve kültürel çalışmaların yanı sıra yurtdışındaki Türk vatandaşlarının yaşadıkları ülkede topluma daha fazla katılmaları ve kapasitelerini güçlendirmeye yönelik de çalışmalar yürütmektedir.

Kültürel Diaspora

Kültürel başlık altında birkaç grup tanımlanmaktadır. Kardeş topluluklara yönelik olarak izlenen diaspora politikasında bu topluluklar, Osmanlı'nın geri çekildiği topraklarda kalan Türk Müslüman nüfus ile kültürel ortaklığı bulunan ülkeler ile ihtiyaç sahibi toplulukları kapsamaktadır. Bu hali ile soydaş ve akraba topluluklar, kültürel diasporanın merkezindedir. Nitekim soydaş kavramı, sosyalist ülkelerde ve Balkanlar'da yaşayan Türkiye ile etnik ve dini bağlara sahip topluluklar için kullanılmaktadır. Soydaş gruplar, kendi bağımsız devletini (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Azerbaycan, Türkmenistan gibi) kurmuş olanların yanı sıra farklı devletlerde (Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan, Irak gibi) azınlık olarak yaşamakta olan toplulukları da kapsamaktadır (Okuyay 2015; Yıldız, 2018). Her iki kapsamda da soydaşlar, yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığına sahip ve yaşadıkları milletin bir parçası konumundadır. İçduygu, Erder ve Gençkaya (2014), 1950'lere kadar soydaş grupların Türk milletinin kurucu unsuru olarak algılandığını ancak bu tarihten sonra soydaş grupların Türkiye'ye göç bağlamında sorunsallaştırıldığına değinmiştir. Bu dönemden itibaren soydaşlar, dışarıdaki "Türk unsur" ya da "Dış Türkler" olarak kabul edilmiştir. Poulton (1997) ise soydaşların Türkiye içerisinde yabancı, dışında ise soydaş olarak görüldüğüne dikkat çekmektedir. 2000'lerle birlikte milliyetçilik bakış açısındaki Sünni İslam ve yeni Osmanlıcılık perspektifinin baskın hale gelmesi ile birlikte bu gruplar yine Türk milletinin unsurları arasında değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum, Poulton'ın da işaret ettiği gibi daha çok dış politika söyleminde şekillenmiştir.

Soydaşlar dışındaki "akraba topluluklar" ise resmî belgelerde ve yasal düzenlemelerde tanımlanmamakla birlikte "Türkiye ile soy bağı olmayan ancak tarihsel-kültürel bağları olan ve özellikle eski Osmanlı coğrafyasında yaşayan toplumlar" olarak ele alınmaktadır (Yıldız, 2018, s.4). Davutoğlu (2001), devlet ve millet ile Osmanlı topraklarında yaşayanlar arasındaki bağdan bahsederken "tarihsel" ifadesini kullanmıştır. Türkiye, vatandaş diasporası ile birlikte soydaş ve akraba topluluklara karşı da bu tarihsel bağlar nedeniyle sorumluluk hissetmektedir. Bu sorumluluk duygusu, yukarıda da belirtildiği gibi YTB'nin kuruluşundan kısa süre sonra kullanılmaya başlanan "Nerede bir vatandaşımız, soydaşımız varsa biz oradayız"⁷ sloganı ile ifade edilmektedir. Soydaş ve akraba topluluklar dışında kalan kardeş gruplar ise soydaş ve akraba topluluklardan daha uzakta yer alan tarihi, kültürel bağların kurulabileceği grupları kapsamaktadır. Bu kardeş topluluklar daha çok Türkiye'nin dış politika çıkarları ve medeniyetçi jeopolitik yaklaşımı çerçevesinde tarihsel ya da kültürel yakınlık kurma girişiminin ürünü olarak değerlendirilmektedir.

1992 yılında Dışişleri Bakanlığının altında farklı bir isimle kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) amacı Türk Cumhuriyetleri ve komşu ülkelerle bağlar ve işbirlikleri geliştirmek olarak açıklanmıştır. TİKA, SSCB'nin dağılması ile kurulan devletler dışında, ilk yurtdışı temsilciliğini 1995 yılında Saraybosna'da açmıştır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017, s.124). Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez Ankara'nın sınırları dışında

Müslüman bir toplumu korumayı bir dış politika sorumluluğu olarak görmesi ile ilişkilendirilebilir (Yavuz, 1998, s.37). 2000'lerden sonra AK Parti döneminde bu yaklaşımın örnekleri artmaktadır. Türkiye'nin kültürel diasporasının geniş bir şekilde tanımlanmasıyla 2011 yılında TİKA'nın, organizasyon yapısı gözden geçirilmiş ve kurum yeniden yapılandırılmıştır (TİKA, 2019, s.21). Hem yurtdışında açılan temsilcilik sayısı ve bütçesi artmış hem de kapsadığı coğrafya genişlemiştir. Nitekim bugün TİKA Balkanlardan Ortadoğu'ya Güney Asya'dan Afrika'ya Latin Amerika'ya kadar geniş bir coğrafyada çok yönlü kalkınma işbirliği faaliyetleri yürütmektedir (TİKA, 2019, s.16). Söz konusu faaliyetler arasında inşa, onarım ve donatım desteklerinin yanı sıra kültürel işbirliği ve ortak tarih mirasımızın korunmasına yönelik faaliyetler de yer almaktadır. Ayrıca kültürel ve dil alanında bu dönemde yeni kurumlar kurulmuştur. Yabancılara Türkçe öğretmeyi ve Türk kültürünü tanıtmayı hedefleyen Yunus Emre Enstitüleri, yurtdışında eğitim faaliyetleri için açılan Türkiye Maarif Vakfı bu kuruluşlar arasındadır.⁸ Türkiye, TİKA, YTB, Diyanet İşleri Başkanlığı ve yeni kurduğu kurumlarla yeni milliyetçilik anlayışının uzantısı bir diaspora politikası izlemektedir. Kurumlar Osmanlı imparatorluğu ve İslam ile ilişkili şekilde en geniş hali ile kabul edilen soydaş ve akraba toplulukları ile kardeş topluluklara yönelik artan bütçe ve politika hedefleri ile faaliyetler yürütmektedir. Vatandaşlarla birlikte onların da yanında olma iddiası, Türkiye'nin milliyetçilik algısının değiştiğini, Sunni İslam ve yeni Osmanlılık perspektifinden yeniden şekillendiğini göstermektedir.

Uluslararası Öğrenciler

Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik sistematik politikaları Soğuk Savaş sonrası dağılan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve yeni kurulan Türk Cumhuriyetlerine yönelik olarak Büyük Öğrenci Projesi başlığı ile 1992-1993 eğitim öğretim yılında ortaya çıkmıştır (Ulutaş, 2014, s.98). Proje, öğrenci değişimi ve ortak eğitim yatırımları ile Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile olan tarihsel ve kültürel bağlarını güçlendirmeyi amaçlamıştır. Başlangıçta Milli Eğitim Bakanlığı altında yürütülen çalışmalar ile Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan öğrenciler hedef kitle olarak tanımlanmıştır. Türkiye'ye uluslararası öğrenci hareketliliği 2012 yılından itibaren Türkiye Bursları adı altında YTB tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Türkiye burslarının bu tarihten itibaren kapsamı giderek genişlemiş ve bursiyer sayısı artmıştır (Ejder, 2019; Öztürk 2014). Türk cumhuriyetleri ile soydaş ve akraba topluluklara yönelik 34 ülkeden 57 topluluk için burs sağlanmaya başlanmıştır (Öztürk, 2014, s.46, 98). Kurumsal bu değişiklik, Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin ve öğrenimlerini tamamlamış Türkiye Mezunlarının da Türk diasporası altında değerlendirilmesi ile ilişkilidir. Büyük Öğrenci Projesi, Türkiye Bursları ile diaspora başlığı altında kamu diplomasisi çalışmalarına hizmet etmeyi sürdürmüştür. Ancak yeni isim, burs verilen ülke çeşitliliği ve öğrenci sayısı dikkate alındığında Türkiye Burslarının AK Parti iktidarının milliyetçilik ve diaspora oluşumu projeleri ile dış politikasının bir aracı olarak yeniden şekillendiği düşünülmektedir.

Uluslararası öğrencilere yönelik Türkiye Bursları ve Türkiye’de öğrenimlerini tamamlayan uluslararası öğrencileri hedefleyen Türkiye Mezunları programları ile soydaş ve akraba topluluklarla kurulan yakınlık arttırılmak istenmiştir. Ayrıca, daha uzak gruplar ile Türkiye’deki öğrenim süreçlerinde Türk kültürü ve dili üzerinden geliştirilen yakınlık üzerinden bir sempati diasporası oluşturmak amaçlanmıştır. Kuşkusuz Türk diaspora politikasının üçüncü katmanını oluşturan bu çalışmalar ikinci katmandaki kültür diasporası ile de yakından ilişkilidir. Türkiye burslarının da Türkiye mezunlarının da öncelikli hedef kitlesini soydaş ve akraba topluluklar oluşturmaktadır. Uluslararası öğrenciler, hem Türk dili hem de kurulan olumlu ilişki ile Türkiye’ye bağlanmak istenmiştir. Bu çerçevede hem Türkiye’deki öğrenimleri boyunca hem de Türkiye’den ayrıldıktan sonra ilişki kurmak, sürdürmek ve Türk kültürü ve tarihi ile ilgili olumlu bir etki bırakabilmek için çalışılmıştır. Bu hali ile yaşadıkları olumlu Türkiye deneyimini hayatlarının kalanında özellikle kritik zamanlarda Türkiye ve Türk vatandaşları lehine yansıtacakları varsayılmıştır.

Sonuç

“Nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa, biz oradayız” sloganı, Türkiye’nin kimlik temelli izlediği diaspora politikalarının ve uzak mesafe milliyetçiliğinin söylemsel uzantısı niteliğindedir. Türkiye’nin 2010’dan itibaren kurumsallaşmaya başlayan diaspora politikasında milliyetçilik algısındaki dönüşüm önemli rol oynamıştır. Bu dönemde Sünni-İslami ve yeni Osmanlıcı yaklaşımla tanımlanan Türk milliyetçiliği, Türk dış politikasındaki medeniyetçi jeopolitik anlayışla doğrudan ilişkilidir. İşte bu ilişki, Türkiye’nin diaspora tanımı ve diaspora politikasının şekillenmesinde de etkili olmuştur. Türkiye, vatandaş, soydaş, akraba, kardeş topluluklar ile uluslararası öğrencileri ve Türkiye mezunlarını kapsayan geniş bir diaspora tanımı benimsemiştir. Bu gruplara yönelik de 2010 yılından itibaren uzak mesafe milliyetçi politikalar izlemektedir. Türkiye, ulusal sınırların ötesinde bu grupların sorumluluğunu da almaya hazırdır.

“Türkiye Türkiye’den Büyüktür” sloganı ile Türkiye ulusötesi politika ve algısına referans vermektedir. Medeniyetçi jeopolitik dış politika ve Müslüman milliyetçiliği ile Türkiye kendi ulusal sınırlarının ötesine yönelik iddia ve hedefler ortaya koymaktadır “Güçlü Türkiye Güçlü Diaspora”⁹ sloganı Türkiye’nin güçlü bir ülke yaratma iddiasını diaspora ile ilişkilendirmektedir. Kuşkusuz güçlü bir Türkiye, Türk diasporasının güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Aynı şekilde anavatan ile bağlarını koruyan güçlü Türk diasporası da Türkiye’nin güçlenmesine katkı sunabilecektir.

Tüm bu yaklaşımlar dikkate alındığında AK Parti iktidarı döneminde Türkiye’nin diasporasına yönelik politikasının, laik Atatürkçü milliyetçilik anlayışına karşı geliştirilen Sünni-İslami ve yeni Osmanlılık perspektifini benimseyen milliyetçilik çerçevesinde ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır. AK Parti iktidarı dönemi bu milliyetçilik anlayışının ulusal çıkar çerçevesinde tanımlandığı tespit edilmiştir. Ancak bu dönemde ulusal çıkar tanımı ve algısı da

milliyetçilik tanımı ile birlikte genişlemeye başlamıştır. Uzak mesafe milliyetçiliği ve kimlik temelli diaspora oluşturma süreçleri incelendiğinde yeni milliyetçilik bakış açısının sonucu olarak Müslüman kimliğine vurgunun ve eski Osmanlı topraklarındaki toplulukların refah ve barışını sağlama amacının diaspora oluşumuna yönelik politikalarda ağırlığını hissettirdiği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Adamson, F. (2019). Sending States and the Making of Intra-Diasporic Politics: Turkey and Its Diaspora(s), *International Migration Review*, 53 (1), ss. 210-236
- Adamson, F. ve Demetriou M. (2007). Remapping the Boundaries of 'State' and 'National Identity', *European Journal of International Relations*, 13(4), ss. 489-526.
- Agnew, J. A. (1998). *Geopolitics: Re-visioning World Politics*. London: Routledge.
- Aksel, D. (2014). Kins, Distant Workers, Diasporas: Constructing Turkey's National Members Abroad, *Turkish Studies*, 15(2), ss.195-219.
- Alonso, A. M. (1994). The Politics of Space, Time and Substance: State Formation, Nationalism and Ethnicity, *Annual Review of Anthropology*, 23, ss. 389-390.
- Anderson, B. (1992). "The New World Disorder", *New Left Review*, 193, ss. 3-13.
- Anderson, B. (2001). "Western Nationalism and Eastern Nationalism. Is There a Difference That Matters?", *New Left Review*, 9, ss. 31-42.
- Arkılıç, A. (2020). Explaining the Evolution of Turkey's Diaspora Engagement Policy: A Holistic Approach, *Diaspora Studies*. DOI: 10.1080/09739572.2020.1839688
- Arkılıç, A. (2022). Long Distance Politics and Diaspora Youth: Analysing Turkey's Diaspora Engagement Policies Aimed at Post-Migrant Generations. Kennedy, L. (der.) içinde *Routledge International Handbook of Diaspora Diplomacy* (ss. 214-229). Routledge: New York ve Oxon,
- Aydin, S. ve Ostergaard-Nielsen, E. (2020). Diaspora policies, consular services and social protection for Turkish citizens abroad, Lafleur, J. M. and Vintila, D. (der.) içinde *Migration and Social Protection in Europe and Beyond (cilt 3): A Focus on Non-EU Sending States*. Springer, (ss. 401-418). DOI:10.1007/978-3-030-51237-8.
- Aydin, Y. (2014). *The New Turkish Diaspora Policy: Its Aims, Their Limits and the Challenges for Associations of People of Turkish Origin and Decision-Makers in Germany*. (SWP Research Paper, 10/2014). Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik. Erişim: 21.04.2023 https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2014_RP10_adn.pdf .
- Bauböck, R. (2010). Cold Constellations and Hot Identities: Political Theory Questions about Transnationalism and Diaspora. Bauböck, R. ve Faist, T. (der.) içinde *Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories, and Methods* (ss. 297-321). Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Bayraktar Aksel, D. (2017). Köken Devlet ve Sınır-Aşan Sivil Toplum Politikaları: Türkiye Örneği, *Uluslararası İlişkiler*, 14 (56), ss. 55-71
- Bilgili Ö. ve Siegel M. (2013) From Economic to Political Engagement: Analysing the Changing Role of the Turkish Diaspora. Collyer M. (der.) içinde *Emigration Nations* (s. 277-301). London: Palgrave.
- Brubaker, R. (2009). Accidental Diasporas and External “Homelands” in Central and Eastern Europe: Past and Present. E. Ben-Rafael ve Y. Sternberg (der.) içinde *Transnationalism: Diasporas and the Advent of a New (Dis)order* (ss. 461-482). Brill. DOI: 10.1163/ej.9789004174702.i-788.155
- Brubaker, R. (2002). *Ethnicity without Groups*. *European Journal of Sociology*, 43 (2), ss. 163-189. DOI: 10.1017/S0003975602001066
- Brubaker, R. (2005). The ‘diaspora’ Diaspora. *Ethnic and Racial Studies*, 28 (1), ss.1-19.
- Bruneau, M. (2010). Diasporas, Transnational Spaces and Communities. T. Faist ve R. Bauböck (der.) içinde *Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods*, Amsterdam: Amsterdam University Press. ss. 35-49.
- Cağaptay, S. (2006). *Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey: Who is a Turk?* London; New York: Routledge.
- Cohen R. (2008). *Global Diasporas: An Introduction*, London: Routledge.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018) “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”. Erişim: 15.04.2023 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.4.pdf>
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Ejder, A. (2019). *Türk Kamu Diplomasisi Bağlamında Türkiye Bursları Örneği*, Yalova Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Feron, E. (2012). Diaspora Politics: From Long Distance Nationalism to Autonomization. Halm, D. ve Sezgin, Z. (der.) içinde *Migration and Organized Civil Society: Rethinking National Policy*, London: Routledge, ss. 63-78.
- Fitzgerald, D. (2009). *A Nation of Emigrants: How Mexico Manages its Migration*. Berkeley:University of California Press.
- Gamlen, A. (2008). The Emigration State and the Modern Geopolitical Imagination, *Political Geography*, 27 (8), ss. 840-856. DOI: 10.1016/j.polgeo.2008.10.004
- Gamlen, A., Cummings, M.E. ve Vaaler, P.M. 2019. Explaining the Rise of Diaspora Institutions, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45 (4), ss. 492-516.

- Glick-Schiller, N. (2005). Long distance nationalism, Ember, M., Ember, C. and Skoggard, I. (der.) içinde *Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around the World*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, ss. 570–580.
- Glick-Schiller, N. ve Fouron, G. (2001). *Georges Woke up Laughing: Long Distance Nationalism and the Search for Home*. Duke University Press: Durham.
- Grossman, J. (2019). 'Toward a Definition of Diaspora', *Ethnic and Racial Studies*, 42(8), ss. 1263-1282.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, Mirekoç Proje Raporları 1/2014, Koç Üniversitesi.
- Koinova, M. ve Tsourapas, G. (2018). How Do Countries of Origin Engage Migrants and Diasporas? Multiple Actors and Comparative Perspectives, *International Political Science Review* 39 (3), ss. 311–321.
- Kolbaşı-Muyan, G. (2023). Türkiye's Diaspora Engagement Policy: Change in Perspective Since 2010, *Bilig*, 105, ss. 99-128.
- Levitt, P. ve De la Dehesa, R. (2003). Transnational Migration and the Redefinition of the State: Variations and Explanations, *Ethnic and Racial Studies*, 26 (4), ss. 587-611.
- Mügge, L. (2012). "Ideologies of Nationhood in Sending-state Transnationalism: Comparing Surinam and Turkey", *Ethnicities*, 13, ss. 338-358.
- Okyay, A. S. (2015). Diaspora-making as a State-led Project Turkey's Expansive Diaspora Strategy and its Implications for Emigrant and Kin Populations, European University Institute, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- Oran, B. (2016). 'Türk' Teriminin Öyküsü. Aktopkrak, E. ve Kaya, C. (der.) *21. Yüzyılda Milliyetçilik* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları. ss, 249-272.
- Öktem, K. (2014). New Diaspora Policy: The Challenge of Inclusivity, Outreach and Capacity. Istanbul Policy Center, 2014.
- Öztürk, S. (2014). *Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasındaki Değişim*. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (Uzmanlık Tezi). Ankara.
- Poulton, H. (1997). Turkey as Kin-state: Turkish Foreign Policy Towards Turkish and Muslim Communities in the Balkans. Poulton, H. ve Taji-Farouki, S. (der.) içinde *Muslim Identity and the Balkan State*. Washington Square, N.Y.: New York University Press in association with the Islamic Council, ss. 194-213.
- Reis, M. (2004). Theorizing Diaspora: Perspectives on "Classical" and "Contemporary" Diaspora, *International Migration*, 42 (2), ss. 41-60.
- Safran, W. (1991). Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return', *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1 (1), ss. 83-99.

- Saraçoğlu, C. ve Demirkol, Ö. (2015). Nationalism and Foreign Policy Discourse in Turkey Under the AKP Rule: Geography, History and National Identity, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 42 (3), ss. 301-319, DOI: 10.1080/13530194.2014.947152
- Sobral, J. M. (2018). “Long-distance Nationalism, Boundaries and the Experience of Racism among Santomean migrants in Portugal. Aboim, S., Granjo, P. ve Ramos, A. (der.) *Ambiguous inclusions: Inside out, outside in* içinde (ss. 49–64), Lisbon: Imprensa de Ciências Sociais.
- Shain, Y. ve Aharon, B. (2003) Diasporas and International Relations Theory. *International Organization*, 57 (3), ss. 449–479.
- Sheffer, G. (2003). *Diaspora Politics at Home Abroad*, Cambridge University Press
- Şenay, B. (2013). Seeing for the State: Kemalist Long-distance Nationalism in Australia, *Nations and Nationalism*, 19, ss. 376-394. DOI: 10.1111/j.1469-8129.2012.00561.x
- Şenay, B. (2021). Turkey is Bigger than Turkey: Diaspora Building and Transnational Politics of Turkish State. Jorgerden, J. (der.) *The Routledge Handbook on Contemporary Turkey* içinde (ss. 456-468), Routledge: London.
- Uzer, U. (2016.) *An Intellectual History of Turkish Nationalism: Between Turkish Ethnicity and Islamic Identity*. Salt Lake City: The University of Utah.
- White, J. (2014). *Muslim Nationalism and the New Turks*. Princeton: Princeton University Press
- Yaldız, F. (2018). Türk Kamu Yönetiminde ‘Soydaş’ Sorunsalı: İç Politikadan Dış Politikaya. *Amme İdaresi Dergisi*, 51 (4), ss.1-20.
- Yavuz, M. H. (1998). Turkish Identity and Foreign Policy in Flux: The Rise of Neo-Ottomanism. *Critique: Critical Middle Eastern Studies*, 7 (12), ss. 19-41.
- Yılmaz, A. N. ve Kılıçoğlu, G. (2017). Balkanlar’da YTB ve TİKA’nın Türk Kamu Diplomasisi Kurumları Olarak Faaliyetleri ve Türkiye’nin Bölgedeki Yumuşak Gücüne Etkileri. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), ss. 115-131.
- YTB (2012). Artı 90, 1. Sayı
- YTB (2020). Memleketim, 1. Sayı
- YTB (2021). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 2019-2023 Stratejik Plan (Güncellenmiş Versiyon 2021). Erişim: 20.04.2023 <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/planlar-ve-raporlar#>
- YTB (2022). Yurtdışı Vatandaşlar – Genel Bilgi. Erişim: 10.10.2022 <https://www.ytb.gov.tr/en/abroad-citizens/general-information-2>

¹ Diaspora oluşumu süreci literatürde farklı isimlerle adlandırılmaktadır tercümesi zor olan ifadeler birbirinin alternatifi olarak kullanılmaktadır: “diaspora making”, “diaspora building”, “diaspora shaping” ve “diaspora generating” (Adamson, 2019; Gamlen 2018; Okyay, 2015). Tercih edilen kimi zaman diasporanın kendisinin aktör mü yoksa devlet politikalarının nesnesimi olduğuna göre de şekillenebilmektedir. “Diaspora oluşturma” yerine bu çalışmada “diaspora oluşumu” diasporaların aktör rolünü yadsımamak için tercih edilmiştir.

² Gamlen (2008, s.843-844) da kültürel alanda diasporik bilinç yaratmaya yönelik anavatan tarafından yürütülen çalışmaları diaspora oluşumu (diaspora building) başlığında ele almaktadır. Devletlerin diaspora ile neden ilgilendikleri sorusu çalışmalarda farklı isimlerle adlandırılrsa da benzer yaklaşımlarla incelenmiştir. Gamlen v.d. (2019) devletlerin diasporaları ile ilgilenme motivasyonlarını (tapping), benimseme (embracing) ve yönetim başlığı altında ele almıştır. Bu hali ile Koinova ve Tsourapas (2018) ile farklı şekilde adlandırsalar da benzer yaklaşım sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

³ 1995 yılında çifte vatandaşlığa izin vermeyen ülkelerdeki Türk vatandaşlarının yaşadıkları ülkelere entegre olurken anavatan ile hukuki bağlarını koparmamaları için Pembe Kart uygulaması başlamıştır. Uygulama, izinle Türk vatandaşlığından çıkanları ve onların alt soylarını yaşadıkları ülke ve mevzuatından bağımsız olarak kapsamaktadır. Uygulama 2009 yılından itibaren Mavi Kart olarak adlandırmaya başlanmıştır. Ayrıca bu tarihten itibaren sahiplerinin faydalanabileceği haklar da artmıştır. (YTB, 2021) Mavi Kart uygulaması ile ilgili ayrıntılı bilgi için https://www.mfa.gov.tr/mavi-kart-_eski-pembe-kart-_uygulamasi-.tr.mfa (Erişim tarihi: 15.04.2023)

⁴ Bia Haber Merkezi, “Tayyip Erdoğan: Türkiye, Türkiye’den Büyüktür” 10 Kasım 2016. <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/180600-tayyip-erdogan-turkiye-turkiye-den-buyuktur> (Erişim: 16.04.2023)

⁵ Keleş, M. (23 Mart 2017) Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Türkiye artık Türkiye’den büyüktür. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/disisleri-bakani-cavusoglu-turkiye-artik-turkiyeden-buyuktur/777591> (Erişim 16.04.2023).

⁶ Mavi Kart uygulaması ile ilgili ayrıntılı bilgi için https://www.mfa.gov.tr/mavi-kart-_eski-pembe-kart-_uygulamasi-.tr.mfa (Erişim tarihi: 15.04.2023)

⁷ YTB tarafından 2012-2017 tarihleri arasında çıkarılan Artı 90 isimli dergi, Ocak 2012’te yayınlanan ilk sayısından itibaren bu sloganı kullanmıştır.

⁸ 2015 yılına kadar Türkçe eğitim faaliyetleri yurtdışında okulların açılması daha çok FETÖ tarafından yürütülmüştür (Okyay, 2015). 15 Temmuz darbe girişimi öncesinde ilişkilerin gerilmesi sonucu soydaş ve akraba topluluklardaki eğitim çalışmaları 17 Haziran 2016 yılında çıkan kanun ile kurulan Türkiye Maarif Vakfı tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

⁹ Bu slogan, YTB tarafından 2020 yılından itibaren çıkarılan Memleketin isimli derginin kapağında yer almıştır.

İnceleme Makalesi

Türkiye’de İklim Krizi Bağlamında İnsan Hareketliliği ve Hareketsizliğinin Olasılıkları Üzerine Bir Değerlendirme¹

Barış Can Sever²

Öz

Bu makale küresel iklim krizinin yaratmakta olduğu etkilerle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilenen Türkiye’deki olası insan hareketliliğine odaklanmaktadır. Alanyazın ve farklı kaynaklardan konu ile ilgili raporların ve haberlerin incelemesine dayanan makale, iklim krizi ve iklim adaleti bağlamında mevcut olayları ve olasılıkları alanyazın ışığında incelemekte ve Türkiye’de olası insan hareketliliğinin farklı boyutlarını tartışmaktadır. Göç çalışmaları ve iklim krizi kapsamında ele alınan insan hareketliliği ya da hareketsizliği konusu, toplumsal dönüşüm ve değişim perspektifinden analiz edildiğinde sosyo-ekolojik açıdan daha anlamlı ve bütüncül bir değerlendirmeyi gözler önüne serebileceği iddia edilmektedir. Bu temel argümana ilaveten, mevcut raporlar ve alanyazın çerçevesinde Türkiye’de iklim krizine dayalı potansiyel insan hareketliliği ve hareketsizliğinin yakın gelecekte daha fazla gündeme gelmesi öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, Göç, İklim Hareketliliği, İklim Hareketsizliği, İklim Adaleti.

¹ Makale Geliş Tarihi: 12.04.2023 Makale Kabul Tarihi: 26.04.2023

² Doktora Adayı, Sosyoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, baris.sever@metu.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-1851-7353

Review Article

An Evaluation on the Possibilities of Human Mobility and Immobility Regarding the Climate Crisis in Turkiye

Abstract

This paper focuses on the possibilities of human mobility in Turkey directly or indirectly related to the effects of the global climate crisis. Based on a literature review and grey literature with various sources and news on the subject, the paper examines current events and possibilities within the context of the climate crisis and climate justice in the light of the literature, and discusses various dimensions of possible human mobility and immobility in Turkey. It is argued that the issue of human mobility or immobility in the context of migration studies and climate crisis could be analyzed from a social transformation perspective for a better understanding of socio-ecological and holistic evaluation. In addition to this central argument, within the framework of existing reports and literature, it is anticipated that potential human mobility and immobility based on the climate crisis in Turkey will come into the spotlight more in the near future.

Keywords: Climate Crisis, Migration, Climate Mobility, Climate Immobility, Climate Justice

Giriş

İçerisinde bulunduğu tarihsellik ve bağlam, kısa vadedeki düzensiz ve orantısız yıkıcı etkileri ve uzun vadede yaratacağı olağanüstü durum nedeniyle güncel iklim değişikliği sıklıkla “iklim krizi” olarak adlandırılmaktadır (Archer ve Rahmstorf, 2010; Grear, 2015; Carrington, 2019; Chen ve Işıkara, 2019). İklim krizi, doğa ve mühendislik bilimlerinden sosyal bilimlere uzanan geniş bir yelpazede pek çok araştırmanın konusu olmaya devam etmektedir. Bu yelpazenin sosyal bilimler ve disiplinler arası/ötesi çalışmalar ekseninde öne çıkan boyutlarından birisi, iklim krizinin göç ve insan hareketlilikleriyle olan karmaşık ilişkisidir. İklim kriziyle ilişkili göç ve insan hareketliliği temel anlamda çevresel bir faktör olarak iklime bağlı şartların değişerek temas halinde olduğu yaşamsal ve toplumsal dinamikleri etkilemesi yoluyla insanları yerinden etmesi, göç etmeye ve hareket halinde olmaya zorlaması veya teşvik etmesidir (Castles, 2002; Zellentin, 2010; Ilık-Bilben, 2021). İklim krizinin yarattığı etkiler doğrultusunda dünyanın pek çok yerinde aşırı hava olaylarının niceliğinde ve şiddetinde artışlar hissedilmektedir (Yale School of The Environment, 2020; Pidcock ve McSweeney, 2022). Bu artışların yanı sıra meydana gelen düzensiz yağış rejimleri, buzulların erimesi, okyanus ve deniz suyu seviyesinin yükselişi, ağırlaşan kuraklık ve çölleşme, devasa orman yangınları, beşeri faktörlerin etkisi altında yoğunlaşan afetler ve felaketler gibi olaylar doğrudan veya dolaylı olarak aniden gelişen ve uzun erimli süreçlere yayılan göç ve insan hareketliliğine/hareketsizliğine sebep olabilmektedir (Walker, 2021; Zickgraf, 2021; Benveniste, Oppenheimer ve Fleurbaey, 2022; Yee, Piggott-McKellar, McMichael ve McNamara, 2022). Örneğin çok şiddetli bir kasırga birkaç saat içerisinde insanları yerinden ederken, tarımsal havzalarda kuraklık nedeniyle veya ada ülkelerinde su seviyesinin uzun yıllara dayalı yükselişiyle arka planı yavaş yavaş gelişen göçlerden ve insan hareketliliğinden bahsedilebilmektedir (UNHCR, t.y.; Yonetani, 2016). Fakat bu dar tanım ve verilen örnekler çoğu zaman iklim kriziyle ilişkili göç ve insan hareketliliğinin/hareketsizliğinin farklı boyutlarını anlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse, belirli bir göç hareketinin tamamen iklimsel sebeplere bağlı olduğunu iddia etmek okuyucuyu bütüncül bir değerlendirmeden uzak tutma riskini barındırır. Nitekim göç ve insan hareketliliğine ya da hareketsizliğine aynı anda etki eden ve iklim krizinden kaynaklı gelişmelerle iç içe geçmiş toplumsal, psikolojik, ekonomik, kültürel, siyasi ve yönetsel dinamikler de söz konusu olabilmektedir (Boas, Wiegel, Farbotko, Warner ve Sheller, 2022, s. 4-5). Böylelikle iklim hareketliliği ve hareketsizliğine dair ağırlıklı olarak, mevcut yapısal koşulların da etkisi altında çok yönlü, kesişimsel, ilişkisel ve diyalektik faktörlerin etkileşimde olduğu durum ve süreçler karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle son yıllarda göç ve insan hareketlilikleri kapsamında yapılan araştırmalar doğrudan veya dolaylı olarak iklim krizi ile bağlantılı göçler, hareketlilikler ve hareketsizliklere dikkat çekici bir düzeyde yer vermeye başlamıştır. Benzer bir doğrultuda bu makale, etkisini arttıran iklim krizinin Türkiye ekseninde ilişkide olduğu mevcut/olası

insan hareketliliği ve hareketsizliğine yönelik bir bakış fırsatı sunacaktır. Alanyazın incelemesine dayanan bu yazıda, mevcut/olası durumların Türkiye özelinde yapılacak kısa bir değerlendirmesi için akademik çalışmaların yanı sıra destekleyici nitelikteki güncel haber ve raporları kapsayan gri literatürden de yararlanılmıştır.

Yöntem

Bu makale, Türkiye bağlamında iklim krizinin mevcut/olası insan hareketliliği ve hareketsizlikleri ile ilişkisini alanyazındaki mevcut tartışmalar ışığında incelemektedir. Bu incelemede mevcut kavramlar ve kuramsal tartışmaların yanı sıra literatür ile olası/mevcut gelişmeleri ilişkilendirmek için konuya dair yayınlanmış çeşitli bilimsel çalışmalardan, kurumsal raporlardan, verilerden ve gazete haberlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca bu araştırma için “kuramdan-önce-araştırma” ve “araştırmadan-önce-kuram” şeklinde çizgisel ilerleyen araştırma modellerini kapsayan ve ötesine geçen Berg’in (2000, s. 18-19) “spiral yaklaşımı”ndan (spiraling approach) faydalanılmıştır. Bu yaklaşım gereği süreç boyunca döngüsel veya sarmal diyebileceğimiz bir yöntemle hareket edilerek, makalenin bölümleri arasında eşgüdümlü ve eşzamanlı bir kurgu ve yazım süreci gözetilmiştir. Bu makale ile alanyazın çerçevesinde Türkiye’deki mevcut gelişmelerin değerlendirilmesi ve iklim krizi bağlamında olası insan hareketliliği ve/veya hareketsizliğinin farklı boyutlarının tartışmaya açılması amaçlanmaktadır.

Kuramsal Çerçeve

Göç çalışmaları kapsamında ele alınan iklim kriziyle ilişkili yer değiştirme veya yerinden edilme durumlarına yönelik süreçler, genellikle ülke içerisinde veya uluslararası göç, zorunlu göç, isteğe bağlı göç, planlı yeniden yerleştirme, afet esnasında tahliyeler ve insan hareketliliği/hareketsizliği gibi kavramlarla tanımlanmaktadır (Advisory Group on Climate Change and Human Mobility, 2015; de Sherbinin vd., 2022). Mevcut çalışmalar, iklim krizi bağlamında meydana gelen göç hareketlerinin ağırlıklı olarak ülke içinde ve insan hareketliliği kapsamında gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır (Sakdapolrak vd., 2015; Boas vd., 2019; Wiegel, Boas ve Warner, 2019; Cundill vd., 2021). Aynı isimler çalışmalarında iklim krizi bağlamında insan hareketliliği ile beraber hareketsizlik kavramını ve bu kavrama yönelik koşulların hareketlilik açısından önemini ve benzerliğini vurgulamaktadır. Özellikle hareketsizlik kavramının göç ve hareketliliği doğuran, sürdüren ve yeniden üreten koşullar çerçevesinde yeteri kadar dikkate alınmadığına işaret edilirken (Schewel, 2019: 328), bu kavramın incelenmesi muhtemel vaka ve süreçler üzerinden göç çalışmaları alanyazınına önemli bir katkı sunması beklenmektedir.

Hareketlilik ve Hareketsizlik

İnsan hareketliliği ekseninde ele alınan “hareketlilik” kavramı, göç çalışmalarının kavram setleri kapsamında belirli birtakım örüntü ve süreçleri anlamlandırmada sıkça kullanılmaktadır. Bauman’ın (2000) “akışkan modernite” olarak nitelendirdiği döneme referansla, düşüncenin, bilginin, ideolojilerin, temsil ve imajların, anlamların,

sermayenin, sosyal ağların ve beraberinde risklerin ve fırsatların yoğun bir dolaşıma girmesine paralel olarak insan hareketliliği de oldukça yüksektir. Genel anlamıyla göç, mekânsal ve toplumsal anlamda yaşam koşullarını önemli ölçüde değiştiren, belirli bir yerden başka bir yere doğru gerçekleştirilen ve tamamlanmış veya tamamlanmak üzere yola çıkılan bir hareketi temsil etmektedir (Nagel ve Boyle, 2020, s. 82). Hareketlilik ise günlük yaşam hareketliliğini de içerek şekilde ölçeksel olarak yerelden yerele veya yerelden küresel mesafelere uzanabilen, farklı bölgeler arasında devamlılığı olan, toplumsal mücadele ve değişim süreçleriyle iç içe geçmiş bir dolaşım halidir (Gray, 2016). Öyle ki, Nail (2015, s. 235) “Göçmen Figürü” adlı kitabında hareketin politikası olarak tanımladığı kinetik siyaset³ kuramına referansla “göçmen”in belirli kategorilere veya kimliklere indirgenemeyecek bir yapıyı olduğunu savunmaktadır. Bir diğer deyişle göçmenin hareketliliği sarmalayan toplumsal yapı ve sosyal ağların ilişkiselliği kapsamında farklı statü ve pozisyonlara sahip, hareket halinde bir aktör olduğu aktarılmaktadır. Nail (2018) aynı zamanda, hareketlilik bağlamında hem toplumsallığın ve tarihselliğin etkililiğine hem de göç edenin bu koşullarla olan dinamik etkileşimine işaret etmektedir. Bu hareketlilik süreçlerini etkileyen ya da süreçlerin etkilediği bağlam da kinetik siyaset modelinde yer alan göçmenlik halinden çok farklı değildir. Benzer şekilde, de Haas (2021, s. 30) da toplumsal aktör ve yapısal koşullar arasındaki karmaşık ilişkilenebilirliği göz ardı etmeyen istekler-kabiliyetler çerçevesiyle insan hareketliliğinin toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinden bağımsız ele alınamayacağını ortaya koymaktadır.

Çok boyutlu süreçlerin analizine dair hareketlilik kapsamındaki çalışmalar önemli bir alan açmakta ve özgün bir perspektif sunmaktadır. Büscher ve diğerleri (2016), toplumsal araştırma ve toplumsal gelecek bağlamında hareketliliğin kesişimselliğini inceledikleri çalışmalarında, hareketliliğe dair alanların farklı epistemolojik çerçeveleri birbirine bağlamasını ve araştırmacıları karmaşık olay ve olgulara yeni bir disiplinler sonrası (post-disciplinary) yaklaşımla eğilmeye teşvik etmesini ön plana koymaktadır. Sirkeci ve Cohen (2015, s. 9) ise göç hareketlerinin çok boyutlu ve devamlılık gösteren niteliklerinden dolayı çalışmalarında “hareket”, “hareketli” ve “hareketlilik” gibi kavramlara daha fazla yer verme eğiliminde olduklarını vurgulamaktadırlar. Bu bakış açısıyla göç “tamamlanmış bir yer değiştirme hareketi” olarak felsefi ve sosyolojik açıdan sorgulanmaya açık hale gelmektedir.

Göç çalışmalarında yer alan insan hareketliliği, eleştiriye açık bir halde (Bakewell, 2021) “isteğe bağlı” ve “zorunlu” olarak iki ayrı kategoride incelenebilmektedir. Genel hatlarıyla toplumsal koşulların ve süreçlerin, bu koşulları ve süreçleri deneyimleyen toplumsal aktörlerle iç içe geçmiş ilişkileri sarmalında; aktör durumundaki kişi, grup ve toplulukların buldukları yerden başka yerlere yaşamsal, toplumsal ve siyasal arzuları doğrultusunda

³ Toplumsal anlamda hareketin ve devinimin analizini ve kuramını ortaya koyan bu yaklaşım (kinopolitics or social kinetics), toplumları ve toplulukları durağan birimler veya yapılar olmaktan ziyade, öncelikli olarak hareketin ve devinimin rejimleri çerçevesinde ele almaktadır (Nail, 2015, s. 24).

hareket etme hali “isteğe bağlı hareketlilik” olarak adlandırılmaktadır. Öte yandan yaşamsal, toplumsal ve siyasal ihtiyaçların karşılanması adına hareket etmeye mecbur bırakılan/kalan insanların ve toplumsal grupların, hareket halinde oluşları da “zorunlu hareketlilik” olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu belirgin betimleyici ayırım, günlük yaşam pratikleri ve karar alma süreçleri açısından iç içe geçebilmektedir (Carling ve Collins, 2018; Erdal ve Oeppen, 2018). Daha önce bahsedilen toplumsal aktör, sosyal ağlar ve yapısal koşullar arasındaki karmaşık ve katmanlı ilişkilere rağmen, ortaya konan isteğe bağlı–zorunlu ikiliği, bu makalenin iklim krizi bağlamında açmaya çalıştığı tartışma açısından dikkate alınabilir. Ancak sosyal ilişkiler ve politikalar açısından yeterince kapsayıcı olmaması nedeniyle bu ikiliğin yaratabileceği “göçmen ya da mülteci” ayırımı eleştirilen bir unsur olarak literatürde yerini almıştır (Carling, 2023). Nitekim yazar, hareketlilik süreçlerine dahil olan aktörlerin ne ölçüde isteğe bağlı ve zorunlu hareket ediyor oluşunun zaman, mekân ve bağlam üçgeninde döngüsel ve ilişkisel olarak değişebileceğini kabul etmektedir. Benzer şekilde çeşitli kaynaklar göç hareketlerine dair kısıtlamaların ve tercihlerin aynı anda ve farklı frekanslarda etkileşimde bulunmalarından yola çıkarak, isteğe bağlı ve zorunlu göçler arasında çok açık bir kuramsal ayırımın olamayacağını belirtmektedir (van Hear, 1998; Carling, 2002). Bu doğrultuda kuramsal ve kavramsal olarak net bir ayırım belirtmekten ziyade, iklim hareketliliği ve hareketsizliğinde isteğe bağlı olan ve zorunlu kılan süreçleri bir arada ve toplumsal dönüşüm/değişim bağlamında ele almak ve anlamlandırmak oldukça önemlidir.

Güncel çalışmalarda sıkça kullanılan “hareketsizlik” kavramı da göç çalışmaları içerisinde hareketlilik yaklaşımları kadar önemli olmaya adaydır. Bu yaklaşımın temel nedeni ise, hareketsizliğin, hareketlilik kavramıyla beraber kullanışlı bir ikilik yaratmasından ziyade, hem göç ve hareketlilikle olan ilişkisinin hem de göç ve hareketliliği doğuran ve sürdüren toplumsal koşulların ve bu koşullarla etkileşim halinde olan aktörlerin daha bütüncül bir şekilde kavranmasına olanak tanınmasıdır. Schewel’in (2019, s. 328) göç çalışmalarındaki yaygın hareketlilik eğiliminin ötesine geçme çabası olarak okuyabileceğimiz “hareketsizliği anlamak” adlı makalesinde, göç hareketlerini meydana getiren ve sürdüren tüm ilişkisel güçlerin etkileşiminde hareket etmeyene veya edemeyene yöneltilen bir bakış vardır. Bu bakış kişisel, grupsal ve toplumsal güçlerin, hareketi tetikleyen koşullara karşı pozisyonunu incelemesinin yanı sıra, yapısal veya yapının içerisinde/ötesinde gelişen faktörlerin hareketi kısıtlaması bağlamında hareketsizliğe mecbur kalma hallerine de odaklanmaktadır. Ezcümle, benzer koşullar ve mekânsallıklar içerisinde yer alan toplumsal aktörlerin bir kısmı hareket halindeyken bir kısmının neredeyse hiç hareket etmemesi veya edemiyor oluşu hareketsizliğin kapsama alanına girmektedir. Bu yaklaşım bir yanı sıra tartışmayı hareketlilik ilişkilerinde hakkaniyetin ön plana çıktığı hareketlilik adaleti (mobility justice) çerçevesine doğru çekmektedir (Everuss, 2019). Nitekim hareketsizlik ya da göç edememe durumu toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinden bağımsız ele alınamayacak, dinamik ve farklı boyutlara sahip bir süreçtir.

Bauman'ın akışkan modernitesindeki hareketliliğe dair koşullar, hareketsizlik içerisinde yer alan toplumsal aktör ve grupları da sarmalamaktadır. Bauman'ın (1998) diyalektik ve ilişkiyel yaklaşımı adil olmayan küresel bir hareketlilik sisteminin yoksul, ötekileştirilmiş, tecrit edilmiş ve dezavantajlı grupların hareketsizliği üzerinden yeniden üretildiğine ve bu sistemin, bahsedilen toplumsal grupların hareketsizliğini yeniden üretecek mekanizmalar üzerinde yükseldiğini işaret eder. Bir diğer deyişle, tarihsel olarak ülke içerisinde ve küresel/ bölgesel hareketlilikler açısından ayrıcalıklı konumda olan toplumsal grupların sahip olduğu ayrıcalık ve hegemonya, hareketsiz kalmaya mecbur bırakılmış ve zorunlu hareketliliği deneyimlemiş grupların toplumsal koşullarından beslenmeye devam etmektedir. Bahsedilen ayrıcalık ve hegemonya, Sassen'in (2002) değindiği hareketsizlik sistemleri üzerine kurulurken ve bu sistemleri sürdürürken, verili çerçevedeki hareketliliğe dinamizm kazandıran ve iklim krizini alevlendiren aşırı fosil yakıt tüketiminin ülkeler arası, ülke içerisindeki ve küresel çapta toplumsal gruplar ve bireyler arası eşitsizliklerden besleniyor olması iddia edilen bir diğer durumdur (Arcaya ve Gribkoff, t.y.; Chancel, 2022; İslam ve Winkel, 2017). Bu durum doğrudan iklim adaletiyle ilişkilidir. Buna paralel olarak, Sheller ve Urry (2006, s. 210) yeni hareketlilikler paradigması adlı çalışmalarında Sassen'e (2002) referansla, akışkanlıkta ve hareketlilikte doğrusal bir artışın yaygın hareketsizlik sistemlerinin oluşmadığı bir yerde mümkün olamayacağını ileri sürer. Bu bağlama ilişkin olarak, Everuss (2019, s. 132) hareketlilik adaleti çerçevesini sunan iki önemli eseri⁴ incelediği çalışmasında, hareketlilik adaletsizliğinin çok katmanlı oluşunu ve hareketlilik kapsamında verilen hak mücadelesinin altını çizmektedir. İklim krizi bağlamında insan hareketliliği ve hareketsizliği iklim adaleti yaklaşımıyla birlikte bu çerçeveye oturmaktadır.

Hareketsizliğin bir diğer boyutunda ise de Haas (2021, s. 22-23) istekler-kabiliyetler yaklaşımında sunmuş olduğu hareketsizlik kategorilerine yer vermektedir. Bu çerçeve her ne kadar isteğe bağlılık ve zorunluluk kavramları ekseninde bir gri alana işaret etse de, de Haas (a.g.e.) hareketlilik özgürlüğü açısından hareketsizliği isteğe bağlı (voluntary), kabullenici (acquiescent) ve zorunlu (involuntary) olarak gruplandırmaktadır. Bu çerçeveye göre bahsedilen kavramlar doğrultusunda incelenen vakalar, bireysel eğilimlerden yapısal düzeye uzanan etkileşimlerin toplumsal, ekonomik, kültürel, coğrafi ve siyasi unsurlarıyla birlikte toplumsal değişim bağlamında analize dahil edilmektedir.

Burada sunulan kuramsal ve kavramsal arka plana dayanarak bu makalede "isteğe bağlı hareketsizlik" kavramı göç ve insan hareketliliğinin yaşandığı bir bağlamda toplumsal aktörün veya aktörlerin farklı nedenlerle bulunduğu yerde kalmayı tercih etmesi/edebilmesine referans vermektedir. "Zorunlu hareketsizlik" kavramı da benzer koşullarda bireylerin, hane halklarının ve diğer toplumsal grupların hareket etmeye dair motivasyonu veya zorlayıcı sebepleri mevcutken bulunduğu yerden çıkamama/hareket edememe hali olarak tanımlanmaktadır.

⁴ Mimi Sheller'in Hareketlilik Adaleti (Mobility Justice) adlı eseri ve Nancy Cook ile David Butz'ın editörlüğünü yaptığı Hareketlilikler, Hareketlilik Adaleti ve Toplumsal Adalet (Mobilities, Mobility Justice, and Social Justice) adlı derleme çalışma.

Son olarak, Schewel'in (2015, 2020) literatüre kazandırdığı "kabullenici hareketsizlik" (acquiescent immobility) ise bulunduğu yerin koşulları nedeniyle hareketliliğe yönelme veya göçe zorlanma potansiyeli olan birey ve grupların harekete geçme motivasyonundan ve bu hareketi mümkün kılacak tüm kaynak ve kapasitelerden yoksun olmasını anlatmaktadır. Daha önce belirtildiği üzere, bu belirgin betimleyici ayrımlar günlük yaşam pratikleri ve karar alma süreçleri açısından bir arada etkili olabilecek şekilde tahayyül edilebilir. Buraya kadar çizilen kuramsal ve kavramsal çerçeve doğrultusunda bir sonraki bölüm, iklim krizi bağlamında insan hareketliliği ve hareketsizliğini ele almaktadır.

İklim Krizi Bağlamında İnsan Hareketliliği ve Hareketsizliği

Çevresel bir faktör olarak iklime bağlı şartların değişerek, temas halinde olduğu yaşamsal ve toplumsal dinamikleri etkilemesi yoluyla insanları hareket halinde olmaya zorlaması veya teşvik etmesi iklim hareketliliği (climate mobilities) olarak tanımlanırken, aynı bağlamda insanların mevcut koşullara yönelik direnç göstererek hareket etmemesi veya mevcut koşullardan dolayı hareket edememesi iklim hareketsizliği (climate immobilities) olarak adlandırılmaktadır (Cundill, 2021; Ilık-Bilben, 2021; Boas vd., 2022; de Sherbinin vd., 2022). Daha geniş bağlamda ise iklim hareketliliği ve hareketsizliğinin farklı boyutları ele alınmaktadır. Bu boyutlardan birisi hareketin veya hareketsizliğin nasıl oluştuğuna ve gelişim sürecindeki hızına odaklanmaktadır (Szaboova ve Colón, 2020; Adamo vd., 2021; Frontiers in Climate, 2023; UNFCCC, t.y.). İklim hareketliliği veya hareketsizliğinin oluşum süreci, aniden gelişen (sudden-onset) veya uzun erimli (slow-onset) süreçlerde etkisini hissettiren iklim krizi olaylarına ve bu olayların beşeri sistemlerle iç içe geçmiş çok yönlü sonuçlarına dayanmaktadır (Sammonds, Shamsudduha ve Ahmed, 2021, s. 57; Dedial, 2022). Aniden gelişen ve uzun erimli süreçlere dayanan iklim krizi etkileri açısından Afrika, Güneydoğu Asya, Orta Asya, Orta Doğu, Güney Amerika, Karayipler ve Pasifik Kıyıları gibi iklim eksenli afet riskinin yüksek olduğu, özellikle küresel güneyde yer alan pek çok bölge örnek verilebilir (Eckstein, Künzel ve Schäfer, 2021). Anadolu coğrafyası ve Akdeniz havzası üzerinden olası vakalara örnek olarak kuraklık gibi uzun erimli süreçlerle mücadele eden ve bu süreçlere uyum sağlamaya çalışan bölgelerin, aynı zamanda sıklığı ve şiddeti artan bir şekilde aşırı hava olaylarına maruz kalması gösterilebilir (Dünya Gazetesi, 2014; Duvar Gazetesi, 2017; IPCC, 2022; İklim Haber, 2023). Benzer gelişmelerin yakın gelecekte ve içerisinde bulunduğumuz yüzyılın geri kalan kısmında, Türkiye'nin pek çok bölgesinde iklim hareketliliği ve hareketsizliği dinamiklerini etkilemesi düşünülebilir (Čadež ve Hevia, 2016; IPCC, 2022). Gemenne, Zickgraf, Hut ve Betancourt (2021, s.7) iklim değişikliğinin insan hareketliliğini karmaşık yollarla etkilediğini gösterdikleri çalışmalarında Seneviratne ve diğerlerine (2012, s. 115) atıfla iklim değişikliğinin siklon, kasırga, sel ve devasa orman yangını gibi aniden gelişen tehlikelere karşı insan topluluklarının artan kırılganlığına işaret etmektedir. İklim kriziyle ilişkili olarak aniden gelişen tehlike, afet ve felaketler, gerçekleştiği yerde toplumsal ve mekânsal koşullar, sosyo-ekonomik sınıfsallık ve tabakalaşma, aktörlerin tercihleri, altyapı sistemleri, afet hazırlığı ve yönetimi gibi

faktörle etkileşime geçmektedir. Bu etkileşimlerin ağırlıklı olarak yerinden edilmeleri içeren insan hareketliliğine aniden sebep olabileceği öngörülebilir.

İklim krizinin yarattığı sosyo-ekolojik sonuçların bir diğer boyutunda ise benzer bir karmaşıklıkta beşeri faktörlerle etkileşmekte olan uzun erimli iklim krizi etkilerini görmekteyiz (Piquet, Péroud ve de Guchteneire, 2011, s. 14; Eckstein, Hutfils ve Wings, 2018, s. 19). Genel anlamda bu sürecin en belirgin özelliği farklı ekosistemlerin kısa ve uzun vadede deneyimlemekte olduğu olağanüstü değişimlerdir. Artan sıcaklıklar, deniz seviyesinin yükselmesi, tuzlanma, okyanus asitlenmesi, buzulların erimesi, arazi bozulması, çölleşme ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi çevresel olaylar, iklim krizi etkisi altında uzun erimli olaylar olarak belirtilmiştir (van der Geest ve van den Berg, 2021). Uzun vadede etkisini arttıran bu olayların insan hareketliliği ve hareketsizliğiyle olan ilişkisi ise su kaynaklarının kullanımı, tarım ve hayvancılık faaliyetleri, geçim kaynakları, sağlık problemleri, toplumsal cinsiyet rolleri, farklı coğrafyalarda ve mekânlarda iklim krizine yönelik adaptasyon, dirençlilik, mücadele, direniş ve dayanışma gibi farklı yaşamsal ve toplumsal bileşenleri kapsamaktadır.

Uluslararası Göç Örgütü'nün (2008, s. 9) "göç ve iklim değişikliği" başlıklı raporuna göre, toplumsal hareketliliğin ve değişen finansal kaynakların etkisi altında iklim değişikliği koşullarına bağlı olarak kırılganlığı yüksek grupların göç ve hareketlilik kabiliyetleri ve kapasiteleri daha azdır. Bu grupların bahsedilen kapasite ve kabiliyet düşüklüğü tarihsel ve yapısal etkiler altında meydana gelirken, alanyazında doğrudan iklim adaleti perspektifine yer açmaktadır (Farbotko vd., 2022). Bahsedilen toplumsal ve finansal faktörler iklim krizi bağlamında toplumsal cinsiyet, yaş, ırk, kırsallık, kır-kent ilişkileri, tarımsal faaliyetler, sosyo-ekolojik algı ve beklentiler, sosyo-ekonomik ve -demografik açıdan hane halkı dinamikleri vasıtasıyla hareketlilik ve hareketsizlik üzerindeki ayrıştırıcı etkilerini ortaya çıkarmaktadır (IOM, 2019; IPCC, 2022; Thalheimer, Choquette-Levy ve Garip, 2022). İklim krizine ve bu krizin yoğunlaşmasına ağırlıklı olarak sebep olan ayrıcalıklı ve egemen toplumsal gruplar, topluluklar ve toplumlar, yukarıdaki ayrıştırıcı bileşenler açısından daha az kırılgan olanı temsil etmektedir (Harlan vd., 2015; Schapper, 2018). Toplumsal açıdan ayrıcalıklı ve tarihsel olarak sera gazı emisyonlarından önemli ölçüde sorumlu olan ayrıcalıklı ve egemen kesimlerin, iklim krizi etkilerine karşı daha korunaklı olması öngörülebilir (Macquarie, 2022). Bu açıdan bakıldığında toplumsal hiyerarşilerin iklim krizi çerçevesinde incelenmesi, iklim adaleti çerçevesinin bir özetini gözler önüne sermektedir. Bu çerçeve doğrultusunda toplumsal eşitsizliklerden dolayı daha savunmasız olan gruplar, göç ve hareketlilik/hareketsizlik süreçleri esnasında dezavantajlı konumlarını sürdürebilir.

İklim krizi bağlamında göç ve insan hareketliliği/hareketsizliği süreçlerini ele alan çalışmaların bir diğer yüzü, yaşanacak göç hareketlerinin ülkelerin kendi sınırları içerisinde mi yoksa sınırlar ötesinde mi gerçekleşeceğine

odaklanmaktadır. Mevcut çalışmaların bir kısmı “iklim göçü” ve “iklim mülteciliği” kavramları doğrultusunda ortaya çıkan göç ve hareketliliğin uluslararası ekseninde gerçekleşeceğini öngörmektedir (Berchin, 2017; Piguet vd., 2018; Lustgarten, 2020; IOM, t.y.). Öyle ki Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), sınırlar ötesi göç ve hareketlilik açısından iklim değişikliği, insan hakları ve insan hareketliliği bağlantısını resmi olarak kabul etmektedir (Platform on Disaster Displacement ve OHCHR, 2018). Öte yandan, bu makaleye de yön veren diğer yaklaşım, iklim krizi bağlamında gerçekleşecek insan hareketliliğinin öncelikle ülkelerin sınırları içerisinde, çok boyutlu ve dinamik bir sürece sahip olacağını iddia etmektedir (Sakdapolrak vd., 2015; Boas vd., 2019; Wiegel vd., 2019; Cundill vd., 2021; Boas vd., 2022). İklim krizi etkilerinin en yoğun yaşandığı bölgelerde dahi iklim tek başına bir etken olmaktan uzaktır (Cundill vd., 2021). Daha önce de belirtildiği üzere toplumsal, politik, coğrafi ve mekânsal koşulların içerdiği pek çok beşeri faktör hesaba katılmalıdır. Çok boyutlu bir süreç yaratan bu durumun özellikle ülke sınırları içerisinde farklı türde iklim hareketliliği ve hareketsizlikleri yaratması beklenebilir. Mevcut ve tahmini istatistikler de iklim göçü ve hareketliliğinin ülke sınırları içerisinde ağırlık kazandığını göstermektedir (Beyer ve Milan, 2022). Bu yaklaşımların ötesinde iklim hareketliliği ve hareketsizliği özellikle sınır bölgelerinde çok daha karmaşık bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Bu anlamda sınırları birbirine yakın ikiden fazla ülkenin dahil olacağı ve buna rağmen “yerel” olarak adlandırılacak hareketliliklerin olabileceğini de not düşmek gerekir. Bu yaklaşımlar çerçevesinde bir sonraki bölümde iklim kriziyle ilişkili olarak Türkiye’deki mevcut/olası hareketlilik ve hareketsizlik tartışılmaktadır.

Türkiye Özelinde Mevcut Durum ve Olasılıklar

Ülke İçinde Yerinden Edilmiş İnsanları İzleme Merkezi (IDMC) ve Norveç Mülteci Konseyi’nin (NRC) beraber hazırladıkları rapora göre 2020 yılında afet kaynaklı yerinden edilen insan sayısının 31 milyon olduğu, bu sayının 30 milyonunun hava olaylarıyla ilişkili olarak yer değiştirdiği tahmin edilmektedir (IDMC, 2021). İklim kaynaklı yerinden edilmeleri ve hareketliliğin öngören IDMC’nin geliştirdiği hesaplama yöntemine, uzun erimde etkili olan kuraklık da dahil edilmiştir (a.g.e.). Bu makalede Türkiye’de iklim krizi etkisi altında yaşanan göç ve hareketliliklere dair net bir sayı verilemese de hem IDMC raporu hem de mevcut çalışmalar, süregiden koşullar çerçevesinde iklim hareketliliği ve hareketsizliğini deneyimleyecek insan sayısının artacağını öngörmektedir (Yurtcanlı-Duymaz, 2019; Türkeş, 2021; Gören ve İçduygu, 2023). Nitekim iklim krizi etkilerine ilişkin bazı projeksiyonlara göre Akdeniz havzasında ve Türkiye özelinde yıllar içerisinde değişen iklim örüntülerine bağlı olarak aşırı hava olaylarının ve kuraklığın şiddetlendiği görülmektedir (CMCC, t.y.; Lionello vd., 2014; Lange, 2020; Pilevneli, Çapar ve Sánchez-Cerdà, 2023; WMO, 2023). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin (IPCC) yakın tarihli raporları da Akdeniz havzasında küresel ortalamanın üzerinde öngörülen bir ısınma ile yoğunluğu artan ve artacak olan aşırı hava olaylarına işaret etmektedir (IPCC, 2014; IPCC, 2022).

Akdeniz havzasının yanı sıra İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Konya havzası da kuraklık, çölleşme ve aşırı hava olaylarının, farklı mikro iklimlerle ve beşeri faktörle çeşitli frekanslarda ve döngülerde etkileşimde bulunduğu bir bölge olarak dikkat çekmektedir (Katsuhiko ve Makoto, 1997; Kuş, 2019, s. 15; Özgür, 2019, s. 97-101; Ocak, 2022). Lelandais'nin (2016) Konya ili kapsamında gerçekleştirdiği araştırmasına göre sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve iklim krizi etkileri bölgedeki çiftçileri bir adaptasyon biçimi olarak insan hareketliliğine ve dolayısıyla eşitsizliklerin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Ayrıca Lelandais, Konya ovasındaki göç ve insan hareketliliği eğilimlerinin, tarım sektörü eksenli sosyo-ekonomik refahın adil olmayan dağılımına doğrudan bağlı olduğuna işaret etmektedir (a.g.e.). Bu öngörüler doğrultusunda iklim eksenli göç ve hareketliliği deneyimleyen çiftçiler ve kırsal haneler gibi toplumsal aktörlerin ağırlıklı olarak zorunlu hareketlilik biçimini deneyimledikleri iddia edilebilir. Ayrıca, iklim adaleti kapsamında ele alınan iklim krizi etkileri ve buna yönelik geliştirilen (veya geliştirilemeyen) adaptasyon stratejisi ve planları incelendiğinde (Juhola vd., 2022, s. 611-612), tarımla uğraşan dar gelirli hane halklarının bir iklim adaletsizliği ile karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Destek ve dayanışma mekanizmalarının yeteri kadar mevcut olmadığı, kayıp ve zararların iklim krizine ağırlıklı olarak sebep olan sera gazı emisyonu yüksek ülkeler, toplumsal sınıflar ve ayrıcalıklı toplumsal gruplar tarafından karşılanmadığı (Adelman, 2016; Boyd vd., 2021) ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerin genişlediği bir düzlemde bir adaptasyon biçimi olarak gerçekleştirilen iklim hareketliliğinin mevcut sosyo-ekolojik adaletsizlikleri derinleştireceği iddia edilebilir.

Lelandais'in (2016) doğrudan yer vermediği ama bir ipucu olarak sunduğu boyut ise iklim hareketsizliğidir. Bölgedeki toplumsal cinsiyet yaklaşımları, yaş gruplarına ve engellilik durumlarına dair dezavantajlılıklar ve hareketliliğe dair sınırlı kaynakların varlığı olası insan hareketsizlikleri için önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kapsamında kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, mülteciler, dar gelirli, kırsal haneler ve toplumsal koşulların farklı veçheleri bağlamında dezavantajlı toplulukların potansiyel hareketliliğinin diğer gruplara nazaran kısıtlı olabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla iklim ve hareketlilik adaleti tartışmaları kapsamında (OHCHR, t.y.; Shepard ve Corbin-Mark, 2009; Tschakert ve Neef, 2022; Farbotko vd., 2022), çevresel ve toplumsal koşullar göz önüne alınırsa İç Anadolu Bölgesi'nin farklı yörelerinde pek çok vakanın gündeme geldiği ya da gelebileceği öngörülebilir. Bu öngörüler diğer bölgeler için de genişletilebilir. Nitekim Türkiye'nin Akdeniz, Ege, Marmara, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinin özellikle tarımsal ve/veya göl ekosistemlerine sahip alanları aşırı sıcaklara, kuraklığı ve düzensiz yağış rejimlerine karşı kırılganlaşmaktadır (Sezgin, 2022). Nitekim Özertan ve arkadaşları (2016), aşırı hava olaylarının Türkiye çapında etkisini arttıracaklarını ve tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlayan düşük gelirli kırsal yerleşkelerin iklim krizinden yüksek oranda etkileneceğine işaret etmektedir.

Karadeniz Bölgesi'ne dair resmi raporlar da 2000'li yıllardan itibaren aşırı yağış, sel, heyelan ve taşkınlar başta olmak üzere iklim kriziyle ilişkili afetlerin sıklığı ve şiddetinde önemli artışlar yaşandığına işaret etmektedir

(MGM, t.y.; Türkeş, 2012; TEMA Vakfı ve WWF-Türkiye, 2015; MGM, 2021; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021; Doruk, 2022; MGM 2022). İklim krizi, çevresel tahribat ve bunlarla etkileşim içerisindeki beşeri faktörler, insan hareketliliğinin en önemli nedenleri arasında sayılırken, aşırı hava olayları ve ilişkili afetlerin yerinden edilmelere ve zorunlu göç hareketlerine yol açtığı bilinmektedir (IDMC, t.y.). Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde iklim krizi etkilerinin beşeri sistemlerle olan etkileşimi doğrultusunda, son yıllarda sıklığı ve şiddeti artan aşırı hava olayları ve meteorolojik afetler yaşanmaktadır. Bölgede özellikle son yıllarda sel, taşkın, şiddetli yağış ve heyelan gibi aşırı hava olaylarıyla ilişkili afetler ve bunların yaşam kaynaklarında yol açtığı etkiler çeşitli gazetelerde yer alırken (İklim Haber, 2019; Cumhuriyet Gazetesi, 2021; Kap, 2023) yerinden edilen insan sayısı ve oranında önemli bir artış beklenmektedir. Bu artışla birlikte, yerinden edilen veya afetler öncesinde önlem olarak yerini değiştiren insanların göç hareketleri bağlamında gerçekleştirdikleri hareketin yönü, kapsamı, süresi ve nasıl gerçekleştiği gibi bileşenler farklılık gösterecektir. Kimisi, bulunduğu yerdeki afet potansiyeli doğrultusunda sosyal ağlarını ve öz kaynaklarını kullanarak yerel bir yerleşkeden başka bir yerel yerleşkeye veya kent merkezine doğru hareket ederken, kimisi de merkezi ve yerel yönetimlerin aldığı kararlar doğrultusunda tahliyeler ve yeniden yerleştirmeler gibi zorunlu hareketlilik kapsamına girebilecek türde bir göç hareketine dahil olabilecektir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2018). Benzer çerçevede, hareket etmeyen ve edemeyen grupların varlığı da unutulmamalıdır. Kuramsal çerçevede belirtilen hareketsizlik türlerinin ne ölçüde ayrıştığı ve iç içe geçtiği, iklim kriziyle ilişkili aniden gelişen hava olaylarının öncesi, esnası ve sonrasındaki koşullarını kapsayacak şekilde yapılan görgül araştırmalarla ortaya konulabilir.

İklim kriziyle ilişkili aniden gelişen olayların toplum üzerindeki etkisi ve toplumsal olaylarla etkileşimini anlamak önemlidir. Örneğin, Karadeniz coğrafyasında sosyal ve ekolojik dengeye tehdit unsuru oluşturan kontrolsüz yapılaşma, hidroelektrik santraller (HES) ve ormansızlaşmanın aşırı hava olayları esnasında bölgede oluşan sel ve taşkınlardaki rolünü tayin etmek, siyasi ve idari açıdan yetkin aktörlerin sorumluluğunu hatırlatırken sürecin karmaşık ve çok boyutlu yapısına ışık tutar (Yüksek, Kankal ve Üçüncü, 2013; Kayır, 2015, s. 152-155; Çalışkan, 2020). Geçtiğimiz yıllarda yaşanan Bozkurt/Kastamonu felaketi güncel ve çarpıcı bir örnektir (Doruk, 2022). 11 Ağustos 2021'de bölgede yaşanan aşırı yağış ve sel felaketi ilçede büyük bir yıkıma sebep olurken bölgede yer alan HES'lerin yarattığı ekolojik tahribat, yağış esnasında baraj kapaklarının açılması, afet riski azaltımında ve yönetiminde yapılan hatalar, ilçenin içerisinde yer aldığı fiziksel yapı, kontrolsüz kentleşme ve benzeri diğer bileşenler gazete haberlerine yansımıştır (BBC Türkçe, 2021; Bianet, 2021; BirGün, 2021; Kelesoglu vd., 2023). Bu bağlamda yaşanan ve ilerleyen zamanlarda yaşanması beklenen iklim hareketliliği ve hareketsizliğinin, kuramsal çerçevede belirtildiği gibi ağırlıklı olarak ülke içerisinde, çok boyutlu ve dinamik bir süreçte gerçekleşmesi öngörülmektedir. Ayrıca, iklim adaletsizliğinin toplumsal adaletsizlik veçheleriyle kesiştiği noktalarda (Solomonian ve Di Ruggiero, 2021, s. 1-2) "kırılgan" olma hali yüksek ve sosyo-ekolojik hakları temin

edilmeyen insanların bu süreç içerisinde maddi ve maddi olmayan kayıplar yaşamaları diğer gruplara nazaran daha muhtemeldir. Nitekim Faist'in (2018) de işaret ettiği gibi iklim değişikliği koşulları ve algısı çerçevesinde gerçekleşen göç ve insan hareketliliği, siyasi iktisat bağlamında mevcut toplumsal dönüşümlerden ve bu dönüşümlere özgü dinamiklerden bağımsız ele alınamaz (Faist, 2018, s. 203). Göç çalışmaları kapsamında ele alınan insan hareketliliği ve hareketsizliği toplumsal dönüşüm ve değişim süreçleriyle birlikte okunduğu takdirde daha anlamlı ve bütüncül bir değerlendirme olanağı sunar.

Son olarak, bölgeyi sarmalayan coğrafi-beşeri faktörler ve aşırı hava olaylarının küresel adalet açısından tarihselliği, iklim hareketliliği ve hareketsizliği bağlamında aynı anda ve farklı ölçülerde etkili olmaktadır. Bu faktörler arası etkileşim hali sadece başlangıçta değil, hareket ve hareketsizlik sürecinde de insanların ve toplulukların gelecekteki yaşam koşullarını ve deneyimlerini etkilemektedir. İklim adaleti açısından, içerisinde bulunduğumuz köylerin, kentlerin, ülkelerin ve küresel sistemin ayrıcalıklı ve egemen gruplarından olmayan, kısa ve uzun vadeli krizlerde savunmasızlığı yüksek gruplar, iklim hareketi ve hareketsizliği açısından ihtiyaçları doğrultusunda önceliklendirilmiş bir şekilde desteklenmesi gereken toplumsal aktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Sonuç Yerine

Bu çalışmanın tamamlandığı gün okyanus yüzeyi ortalama sıcaklığının tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaştığı haberi yayımlandı (İklim Haber, 2023). Bu rekorun işaret ettiği ihtimallerden birisi şudur: Ekolojik denge geri dönülemez bir şekilde bozulmaya devam etmektedir. Bu tahribat sonucunda gelecek on yıllarda daha fazla insan ve yerleşkenin sıklıkla ve şiddetli bir biçimde iklim krizi etkilerine maruz kalarak iklim hareketliliği ve hareketsizliği süreçlerini deneyimlemesi olasıdır. Hem iklim hem de toplumsal adaletin kesişiminde yer alan iklim hareketliliği ve hareketsizliğinin çok boyutlu, ilişkisel ve süreç odaklı olması, toplumsal ve siyasi aktörlerin her düzeyde kapsayıcı yönelimlerle konuya yaklaşması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında hareketin ve hareketsizliğin öncesinde ve devamlılığında gelişen toplumsal dinamiklerin hesaba katılması ve buna ilişkin politikaların geliştirilmesi elzemdir.

Türkiye, bulunduğu coğrafya açısından her geçen gün iklim krizi etkilerini daha çok hissetmektedir. Ayrıca tarihsel olarak "medeniyetler beşiği" ifadesiyle adlandırılan bu coğrafyada göç ve hareketlilik bölgenin doğal unsurlarındandır. İklim krizinin yarattığı ilave baskılar sebebiyle bölgedeki güncel krizler, riskler ve fırsatlar çerçevesi toplumun ve siyaset arenasındaki tüm aktörlerin göz ardı edemeyeceği bir noktaya gelmektedir. Değişim sürecinde olan bu toplumsal, siyasal ve ekolojik ortam, iklim hareketliliği ve hareketsizliğinin geleceği açısından da önemli bir dönemeçtedir. Türkiye ve bölgesel olarak etkileşimde olduğu diğer toplumsal ve

siyasal aktörler, doğa dostu ve toplumsal anlamda kapsayıcı yaklaşımlarla, dünyanın içerisinde bulunduğu tahribat sürecine alternatifler getirme potansiyeline sahip olmakla birlikte tahribat sürecini hızlandırabilecek adımlar atma potansiyelini de taşımaktadır. İklim adaleti kapsamında değerlendirilebilecek iklim hareketliliği ve hareketsizliğinin Türkiye'nin farklı bölgelerindeki özgün yansımaları, önümüzdeki süreçlerde daha belirgin bir şekilde gündeme gelebilir. Bu nedenle, konuya ilişkin özgün araştırma desenleriyle oluşturulmuş görgül akademik çalışmaların farklı bölgelerde uygulanması önemlidir.

Kaynakça

- Adamo, S., Djalante, R., Chakrabarti, P.G.D., Renaud, F.G., Yalew, A.W., Stabinsky, D., Zommers, Z. ve Warner, K. (2021). Editorial Overview: Slow Onset Events Related to Climate Change. *Current Opinion in Environmental Sustainability*. 50: A1-A7.
- Adelman, S. (2016). Climate Justice, Loss and Damage and Compensation for Small Island Developing States. *Journal of Human Rights and the Environment*, 7(1): 32-53.
- Advisory Group on Climate Change and Human Mobility. (2015). *Human Mobility in the Context of Climate Change – Elements for the UNFCCC Paris Agreement 2015*. Erişim adresi: www.unhcr.org/5550ab359.pdf
- Arcaya, M. ve Gribkoff, E. (t.y.). Climate Justice. *MIT Climate Portal*. Erişim adresi: <https://climate.mit.edu/explainers/climate-justice>
- Archer, D. ve Rahmstorf, S. (2010). *The Climate Crisis: An Introductory Guide to Climate Change*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Bakewell, O. (2021). Unsettling the boundaries between forced and voluntary migration. Carmel, E., Lenner, K. ve Paul, R. (Ed.). *Handbook on the Politics and Governance of Migration içinde* (s. 124-136). Edward Elgar.
- Bauman, Z. (1998). On Glocalization: or Globalization for some, Localization for some Others. *Thesis Eleven*, 54(1): 37-49.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Oxford, UK: Polity Press.
- BBC Türkçe. (2021, Ağustos 13). *Sel felaketi: Kastamonu Bozkurt'ta Neden Büyük Yıkım Yaşandı, Yetkililer İddialar İçin Ne Diyor?*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58187729>
- Benveniste, H., Oppenheimer, M. ve Fleurbaey, M. (2022). Climate Change Increases Resource-constrained International Immobility. *Nature Climate Change*, 12: 634-641.
- Berchin, I.I., Valduga, I.B., Garcia, J. ve Guerra, J.B.S. (2017). Climate Change and Forced Migrations: An Effort towards Recognizing Climate Refugees. *Geoforum*, 84: 147-150.
- Berg, B.L. (2000). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Needham Heights, MA, USA: A Pearson Education Company.

- Beyer, R. ve Milan, A. (2022). Climate Change and Future Human Mobility. *IOM-Thematic Brief*, 1: 1-4.
- Bianet. (2021, Ağustos 21). *İTÜ'den Bozkurt Raporu: İklim Değişikliğine Bağlanamaz*. Erişim adresi: <https://m.bianet.org/bianet/ekoloji/249118-itu-den-bozkurt-raporu-iklim-degisikligine-baglanamaz>
- BirGün Gazetesi. (2021, Ağustos 13). *Çiftçilere Giden Mesaj Ortaya Çıktı: Bozkurt'ta Regülatör Kapakları Açılmış!*. Erişim adresi: <https://www.birgun.net/haber/ciftcilere-giden-mesaj-ortaya-cikti-bozkurt-ta-regulataor-kapaklari-acilmis-355086>
- Boas, I., Farbotko, C., Adams, H., Sterly, H., Bush, S., van der Geest, K., Wiegel, H. ve diğerleri. (2019). Climate Migration Myths. *Nature Climate Change*, 9: 898–903.
- Boas, I., Wiegel, H., Farbotko, C., Warner, J., ve Sheller, M. (2022). Climate Mobilities: Migration, Im/mobilities and Mobility Regimes in a Changing Climate. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(14): 3365-3379.
- Boyd, E., Chaffin, B.C., Dorkenoo, K. ve diğerleri. (2021). Loss and Damage from Climate Change: A New Climate Justice Agenda. *One Earth*, 4(10): 1365-1370.
- Büscher, M., Sheller, M. ve Tyfield, D. (2016). Mobility Intersections: Social Research, Social Futures. *Mobility*, 11(4): 485-497.
- Carling, J. (2002). Migration in the Age of Involuntary Immobility: Theoretical Reflections and Cape Verdean Experiences. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28(1): 5-42
- Carling, J. ve Collins, F. (2018). Aspiration, desire and drivers of migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 909–926.
- Carling, J. (2023). The Phrase 'Refugees and Migrants' Undermines Analysis, Policy and Protection. *International Migration*, 61: 399-403.
- Carrington, D. (2019, Mayıs 17). Why the Guardian is Changing the Language It Uses about the Environment. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/environment/2019/may/17/why-the-guardian-is-changing-the-language-it-uses-about-the-environment>
- Castles, S. (2002). Environmental Change and Forced Migration: Making Sense of the Debate. UNCHR, *New Issues in Refugee Research*, 70: 1-14.
- Chancel, L. (2022). Global Carbon Inequality Over 1990-2019. *Nature Sustainability*, 5: 931-938.
- Chen, Y. ve Işıkara, G. (2019). Why the Climate Crisis is also the Crisis of Capitalism. *Dollars & Sense*, 343: 5-6.
- CMCC (t.y.). *G20 Climate Risk Atlas: Impacts, Policy, Economics – Turkey*. Erişim adresi: <https://files.cmcc.it/g20climaterisks/Turkey.pdf>
- Cook, N. ve Butz, D. (2019). *Mobilities, Mobility Justice and Social Justice*. London and New York: Routledge.
- Cumhuriyet Gazetesi. (2021, Aralık 11). *Doç. Dr. Erüz: Karadeniz'de İklim Değişikliği ile Sel ve Heyelanlar Artacak*. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/doc-dr-eruz-karadenizde-iklim-degisikligi-ile-sel-ve-heyelanlar-artacak-1891807>

- Cundill, G., Singh, C., Adger, W.N., de Campos, R.S., Vincent, K., Tebboth, M. ve Maharjan, A. (2021). Toward a Climate Mobilities Research Agenda: Intersectionality, Immobility, and Policy Responses. *Global Environmental Change*, 69: 1-7.
- Čadež, T. ve Hevia, M.H. (2016). Environmental Migration in Turkey: Challenges, Recognition and Implications for Policy. *Migration, Environment and Climate Change: Policy Brief Series*, 2(8): 1-9.
- Çalışkan, N. (2020). HES'lerin Neden Olduğu Ekolojik Tahribatın Raporu: "Melet: Bütünleşik Havza Yıkımı". *Sivil Sayfalar*. Erişim adresi: <https://www.sivilsayfalar.org/2020/08/27/heslerin-neden-oldugu-ekolojik-tahribatin-raporu-melet-butunlesik-havza-yikimi/>
- de Sherbinin, A., Grace, K., McDermid, S., van der Geest, K., Puma, M.J. ve Bell, A. (2022). Migration Theory in Climate Mobility Research. *Frontiers in Climate*. 4: 882343.
- Dedial, H. (2022). How Climate Change Accelerates Migration. *Helvetas*, Erişim adresi: <https://www.helvetas.org/en/switzerland/how-you-can-help/follow-us/blog/highlights/how-climate-change-accelerates-migration>
- Doruk, Ö. (2022, Şubat). *Bozkurt: İklim Adaleti Üzerine – (Saha Notları)*. Yeşil Düşünce Derneği, İstanbul.
- Duvar Gazetesi. (2017, Haziran 19). *Sebze Tarlaları Sel Altında Kaldı*. Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/06/19/sebze-tarlalari-sel-altinda-kaldi>
- Dünya Gazetesi. (2014, Nisan 29). TZOB: *Çiftçiyi Bu Kez De Dolu Vurdu*. Erişim adresi: <https://www.dunya.com/is-dunyasi/tzob-ciftciyi-bu-kez-de-dolu-vurdu-haberi-245277>
- Eckstein, D., Hutfils, M. L. ve Wingses, M. (2018). Global Climate Risk Index 2019: Who Suffers Most from Extreme Weather Events? Weather-related Loss Events in 2017 and 1998 to 2017. [Bilgilendirme Raporu] *GermanWatch*. Erişim adresi: https://www.germanwatch.org/sites/default/files/Global%20Climate%20Risk%20Index%202019_2.pdf
- Eckstein, D., Künzeli, V. ve Schäfer, L. (2021). Global Climate Risk Index 2021: Who Suffers Most from Extreme Weather Events? Weather-related Loss Events in 2019 and 2000 to 2019. [Bilgilendirme Raporu] *GermanWatch*. Erişim adresi: <https://reliefweb.int/report/world/global-climate-risk-index-2021>
- Erdal, M.B. ve Oeppen, C. (2018). Forced to leave? The discursive and analytical significance of describing migration as forced and voluntary. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 981-998.
- Everuss, L. (2019). "Mobility Justice": A New Means to Examine and Influence the Politics of Mobility. *Applied Mobility*, 4(1): 132-137.
- Faist, T. (2018). The Socio-Natural Question: How Climate Change Adds to Social Inequalities. *Journal of Intercultural Studies*, 39(2): 195-206.
- Farbotko, C., Thornton, F., Mayrhofer, M. ve Hermann, E. (2022). Climate Mobilities, Rights, and Justice: Complexities and Particularities. *Frontiers in Climate*, 4: 1026486.

- Frontiers in Climate (2023). *Climate Mobility Modeling: Methodological Advances and Future Prospects*. Erişim adresi: <https://www.frontiersin.org/research-topics/49300/climate-mobility-modeling-methodological-advances-and-future-prospects>
- Gemenne, F., Zickgraf, C., Hut, E. ve Betancourt, T.C. (2021). *Forced Displacement Related to the Impacts of Climate Change and Disasters*. Reference Paper for the 70th Anniversary of the 1951 Refugee Convention. Erişim adresi: https://www.unhcr.org/people-forced-to-flee-book/wp-content/uploads/sites/137/2021/10/Franc%CC%A7ois-Gemenne-et-al_Forced-displacement-related-to-the-impacts-of-climate-change-and-disasters.pdf
- Gören, H. ve İçduygu, A. (2023). *İklim Değişikliği ve Göç: Küresel Tartışmaları Türkiye'ye Taşımak*. MiReKoc Çalışma Notları, Koç Üniversitesi.
- Gray, B. (2016). Beyond 'Migration Studies': Locating Human Mobility in the Context of Social Struggle and Change. *Österreich Z Soziol*, 41: 37-54.
- Grear, A. (2015). The Closures of Legal Subjectivity: Why Examining 'Law's Person' is Critical to an Understanding of Injustice in an Age of Climate Crisis. Grear, A. ve Kotzé, L.J. (Ed.). *Research Handbook on Human Rights and the Environment* içinde (s. 79-101). Edward Elgar Publishing.
- Harlan, S.L., Pellow, D.N., Roberts, J.T., Bell, S.E., Holt, W.G. ve Nagel, J. (2015). Climate Justice and Inequality. Dunlap, R.E. ve Brulle, R.J. (Ed.). *Climate Change and Society: Sociological Perspectives* içinde (s. 127-163). New York, NY, USA: Oxford University Press.
- IDMC ve NRC. (2021). GRID 2021: *Internal Displacement in a Changing Climate*. Erişim adresi: https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/grid2021_idmc.pdf
- IDMC. (t.y.). *Displacements, Disasters, and Climate Change*. Erişim adresi: <https://www.internal-displacement.org/research-areas/Displacement-disasters-and-climate-change>
- İlik-Bilben, M.S. (2021). İklim Hareketliliği. Savaşan, Z., Söker, Ç. ve Yılmaz, F.H. (Ed.). *Çevre Hukuku ve Politikaları: Kavramlar, Teoriler ve Tartışmalar* içinde (s. 265-290). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Inoue, K. ve Saito, M. (1997). Climatic Changes in the Konya Basin, Turkey, Estimated from Physicochemical, Mineralogical, and Geochemical Characteristics of Its Lacustrine Sediments. *Japan Review*, 8: 147-165.
- IOM (2019). *Human Mobility and Adaptation to Environmental Change*. World Migration Report 2020: Chapter 9. Erişim adresi: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-chapter-9>
- IOM (t.y.). *Migration, Environment and Climate Change*. Erişim adresi: <https://www.iom.int/migration-environment-and-climate-change-2023>
- IPCC (2014). Climate Change 2014: Synthesis Report. [Core Writing Team: Pachauri, R.K. ve Meyer, L.A. (Ed.)]. *Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* içinde. Geneva, Switzerland.

- IPCC (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Pörtner, H.O., Roberts, D.C., Tignor, M., Poloczanska, E.S., Mintenbeck, K., Alegría, A., Craig, M., Langsdorf, S., Lösschke, S., Möller, V., Okem, A. ve Rama, B. (Ed.). *Working Group II Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* içinde. Cambridge, UK ve New York, NY, USA: Cambridge University Press.
- İklim Haber. (2019, Haziran 25). *Karadeniz’de Artan Deniz Suyu Isısı Aşırı Hava Olaylarını Tetikliyor*. Erişim adresi: <https://www.iklimhaber.org/karadenizde-artan-deniz-suyu-isisi-asiri-hava-olaylarini-tetikliyor/>
- İklim Haber. (2023, Mart 17). *2022’de Türkiye’de Aşırı Hava Olayları Rekor Kırdı*. Erişim Adresi: <https://www.iklimhaber.org/2022de-turkiyede-asiri-hava-olaylari-rekor-kirdi/>
- İklim Haber. (2023, Nisan 10). *Okyanus Yüzeyi Ortalama Sıcaklığı Rekor Kırdı*. Erişim adresi: <https://www.iklimhaber.org/okyanus-yuzeyi-ortalama-sicakligi-rekor-kirdi/>
- İslam, S.N. ve Winkel, J. (2017). *Climate Change and Social Inequality*. DESA Working Paper No. 152, ST/ESA/2017/DWP/152. Erişim adresi: https://www.un.org/esa/desa/papers/2017/wp152_2017.pdf
- Juhola, S., Heikkinen, M., Pietila, T., Groundstroem, F. ve Kayhk, J. (2022). Connecting Climate Justice and Adaptation Planning: An Adaptation Justice Index. *Environmental Science and Policy*, 136: 609-619.
- Kap, D. (2023, Ocak 23). *Karadeniz İklim Krizinin Etkilerine Ne Kadar Hazır: Esmahanım Köyü Örneği*. *Yeşil Gazete*. Erişim adresi: <https://yesilgazete.org/karadeniz-iklim-krizinin-etkilerine-ne-kadar-hazir-esmahanim-koyu-ornegi/>
- Kayır, G.Ö. (2015). Violations of Water Rights, Socio-ecological Destruction and Injustice in Turkey by Hydro-electric Power Plants. *WIT Transactions on Ecology and The Environment*, 200: 147-158.
- Kelesoglu, M.K., Temur, R., Gülbaz, S. ve diğerleri. (2023). Site Assessment and Evaluation of the Structural Damages after the Flood Disaster in the Western Black Sea Basin on August 11, 2021. *Natural Hazards*, 116: 587-618.
- Kuş, M. (2019). *Climate Change Vulnerability in Agriculture and Adaptation Strategies of Farmers to Climatic Stresses in Konya, Turkey*. [Doktora Tezi, T.C. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi]
- Lange, M.A. (2020). *Climate Change in the Mediterranean: Environmental Impacts and Extreme Events*. *IEMed. Mediterranean Yearbook 2020*. Erişim adresi: https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/01/Climate-Change-in-the-Mediterranean_-Environmental-Impacts-and-Extreme-Events.pdf
- Lelandais, G.E. (2016). Drought, Social Inequalities, Adaptation, and Farmers’ Mobility in the Konya Plain of Turkey. McLeman, R. ve diğerleri. (Ed.). *Environmental Migration and Social Inequality* içinde (s. 91-102). Switzerland: Springer International Publishing
- Lionello, P., Abrantes, F., Gacic, M., Planton, S., Trigo, R. ve Ulbrich, U. (2014). The Climate of the Mediterranean Region: Research Progress and Climate Change Impacts. *Regional Environmental Change*, 14: 1679-1684.

- Lustgarten, A. (2020). The Great Climate Migration. *The New York Times, ProPublica ve Pulitzer Center*. Erişim Adresi: <https://pulitzercenter.org/sites/default/files/inline-images/jEu86t17dIVE7rPSH1JU9CYyVvZ8EZZKIfTzWyIVFCXzLHT62m.pdf>
- Macquarie, R. (2022). What is Meant by 'Climate Justice'?. *Grantham Research Institute/LSE*. Erişim adresi: <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-meant-by-climate-justice/>
- MGM (t.y.). *Türkiye Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi (2010-2021)*. Araştırma Dairesi Başkanlığı Meteorolojik Afetler Şube Müdürlüğü, Ankara.
- MGM (2021). *2020 Yılı Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi*. Araştırma Dairesi Başkanlığı Meteorolojik Afetler Şube Müdürlüğü, Ankara.
- MGM (2022). *2021 Yılı Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi*. Araştırma Dairesi Başkanlığı Meteorolojik Afetler Şube Müdürlüğü, Ankara.
- Nagel, C. ve Boyle, P. (2020). Migration. *International Encyclopedia of Human Geography*, 9: 81-88.
- Nail, T. (2015). *The Figure of the Migrant*. California, US: Stanford University Press.
- Nail, T. (2018). Figures of the Migrant: Structure and Resistance. *Cultural Dynamics*, 30(3): 225-230.
- Ocak, H. (2022, Mart 2). İklim Değişikliği 2022 Raporu: Beyşehir Gölü Tamamen Kuruyabilir. *Gazete Duvar*. Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/iklim-degisikligi-2022-raporu-beysehir-golu-tamamen-kuruyabilir-haber-1555020>
- OHCHR (t.y.). Gender-Responsive Climate Action: OHCHR and Climate Change. *United Nations*. Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/en/climate-change/gender-responsive-climate-action>
- Özertan, G., Gurdal, Y., Karapinar, B. ve Unal, G. (2016). Impacts of Climate Change on Turkish Agriculture: Autonomous Adaptation and Farmers' Risk Behavior. *Econworld Proceedings*, 10-12 Ağustos, London: UK.
- Özgür, B. (2019). The Assessment of Socio-Economic Impacts of Climate Change in Rural Areas: The Case of Konya. [Doktora Tezi, T.C. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi]
- Pidcock, R. ve McSweeney, R. (2022). Mapped: How Climate Change Affects Extreme Weather Around the World. *CarbonBrief*. Erişim adresi: <https://www.carbonbrief.org/mapped-how-climate-change-affects-extreme-weather-around-the-world/>
- Pilevneli, T., Çapar, G. ve Sánchez-Cerdà, C. (2023). Investigation of Climate Change Impacts on Agricultural Production in Turkey Using Volumetric Water Footprint Approach. *Sustainable Production and Consumption*, 35: 605-623.
- Piquet, E., Pécout, A. ve de Guchteneire, P. (2011). Migration and Climate Change: An Overview. *Refugee Survey Quarterly*, 30(3): 1-23.

- Platform on Disaster Displacement ve OHCHR (2018). *Slow Onset Effects of Climate Change and Human Rights Protection for Cross-Border Migrants*. Erişim adresi: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/OHCHR_slow_onset_of_Climate_Change_ENweb.pdf
- Sakdapolrak, P., Naruchaikusol, S., Ober, K., Peth, S., Porst, L., Rockenbauch, T. ve Tolo, V. (2015). Migration in a Changing Climate. Towards a Translocal Social Resilience Approach. *Die Erde – Journal of the Geographical Society of Berlin*, 147(2): 81-94.
- Sammonds, P., Shamsudduha, M. ve Ahmed, B. (2021). Climate Change Driven Disaster Risks in Bangladesh and Its Journey towards Resilience. *Journal of the British Academy*, 9(s8): 55-77.
- Sassen, S. (2002). Introduction: Locating Cities on Global Circuits. Sassen, S. (Ed.). *Global Networks, Linked Cities* içinde (s. 1-38). New York, US: Routledge
- Schapper, A. (2018). Climate Justice and Human Rights. *International Relations*, 32(3): 275-295.
- Schewel, K. (2015). *Understanding the Aspiration to Stay: A Case Study of Young Adults in Senegal*. International Migration Institute IMI working paper no. 107. Oxford, UK: University of Oxford.
- Schewel, K. (2020). Understanding Immobility: Moving Beyond the Mobility Bias in Migration Studies. *International Migration Review*, 54(2): 328-355.
- Seneviratne, S.I., Nicholls, N., Easterling, D., Goodess, C.M., Kanae, S., Kossin, J., Luo, Y., Marengo, J., McInnes, K., Rahimi, M., Reichstein, M., Sorteberg, A., Vera, C. ve Zhang, X. (2012). Changes in Climate Extremes and Their Impacts on the Natural Physical Environment. In: Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation. Field, C.B., Barros, V., Stocker, T.F. ve diğerleri (Ed.). *A Special Report of Working Groups I and II of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)* içinde (s. 109-230). Cambridge, UK ve New York, US: Cambridge University Press.
- Sezgin, İ. (2022). Bilgi Notu 2022-06: İklim Göçü. *Altıparmak Hukuk Bürosu*. Erişim adresi: <https://altiparmakhukuk.org/blog/bilgi-notu-2022-06-iklim-gocu-64>
- Sheller, M. ve Urry, J. (2006). The New Mobilities Paradigm. *Environment and Planning A*, 38: 207-226.
- Sheller, M. (2018). *Mobility Justice: The Politics of Movement in an Age of Extremes*. London, UK ve New York, US: Verso.
- Shepard, P.M. ve Corbin-Mark, C. (2009). Climate Justice. *Environmental Justice*, 2(4): 163-166.
- Sirkeci, İ. ve Cohen, J.H. (2015). Hareketlilik, Göç, Güvensizlik. *İdealKent*, 15: 8-21.
- Solomonian, L. ve Di Ruggiero, E. (2021). The Critical Intersection of Environmental and Social Justice: A Commentary. *Globalization and Health*, 17(30): 1-4.
- Szaboova, L. ve Colón, C. (2020). Concepts, Contexts and Categorisations of Climate Mobility. *UNICEF & IOM*. [Background Paper, Climate Mobility and Children: A Virtual Symposium, 3-4 Kasım 2020].

- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2018). *Bakan Kurum Karadeniz Bölgesi İklim Değişikliği Eylem Planı'nı Açıkladı*. Erişim Adresi: <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-karadeniz-bolgesi-iklim-degisikligi-eylem-plani-ni-acikladi-bakanlik-faaliyetleri-26574>
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). *İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu*. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Thalheimer, L., Choquette-Levy, N. ve Garip, F. (2022). Compound Impacts from Droughts and Structural Vulnerability on Human Mobility. *iScience*, 25: 105491.
- Tschakert, P. ve Neef, A. (2022). Tracking Local and Regional Climate Im/mobilities through a Multidimensional lens. *Regional Environmental Change*, 22: 95.
- Türkeş, M. (2012). Türkiye’de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2): 1-32.
- Türkeş, M. (2021, Eylül 18). Böyle Giderse İklim Değişikliği Kaynaklı İç Göçler ve İklim Mültecileri Artacak. *Yeşil Gazete*. Erişim adresi: <https://yesilgazete.org/boyle-giderse-iklim-degisikligi-kaynakli-ic-gocler-ve-iklim-multecileri-artacak/>
- UN75 (t.y.). *The Climate Crisis – A Race We Can Win*. Erişim adresi: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2020/01/un75_climate_crisis.pdf
- UNFCCC (t.y.). *Climate-related Risks and Extreme Events*. Erişim adresi: <https://unfccc.int/topics/resilience/resources/climate-related-risks-and-extreme-events>
- UNHCR (t.y.). *Key Concepts on Climate Change and Disaster Displacement*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/5943aea97.pdf>
- van der Geest, K. ve van den Berg, R. (2021). Slow-onset Events: A Review of the Evidence from the IPCC Special Reports on Land, Oceans and Cryosphere. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 50: 109-120.
- van Hear, N. (1998). *New Diasporas: The Mass Exodus, Dispersal and Regrouping of Migrant Communities*. London: UCL Press.
- Walker, K. (2021). Immobility: The Neglected Flipside of the Climate Displacement Crisis. *IPI Global Observatory*. Erişim adresi: <https://theglobalobservatory.org/2021/11/immobility-the-neglected-flipside-of-theclimate-displacement-crisis/>
- Wiegel, H., Boas, I. ve Warner, J. (2019). A Mobilities Perspective on Migration in the Context of Environmental Change. *WIREs Climate Change*, 10(6): 1-9.
- WMO (2023). *State of the Global Climate 2022*. WMO-No. 1316. Erişim adresi: https://library.wmo.int/doc_num.php?explnum_id=11593
- Yale School of the Environment. (2020). *Extreme Weather Events Have Increased Significantly in the Last 20 Years*. Erişim adresi: <https://e360.yale.edu/digest/extreme-weather-events-have-increased-significantly->

in-the-last-20-years#:~:text=Climate%2Drelated%2Disasters%20jumped%2083,droughts%2C%20wildfires%2C%20and%20heatwaves adresinden erişildi.

- Yee, M., Piggott-McKellar, A.E., McMichael, C. ve McNamara, K.E. (2022). Climate Change, Voluntary Immobility, and Place-Belongingness: Insights from Togo, Fiji. *Climate*, 10: 46.
- Yonetani, M. (2016). Disaster-related Displacement in a Changing Climate. *WMO Bulletin*, 65(1): 16-23.
- Yurtcanlı-Duymaz, S. (2019). İklim Değişikliği, Afetler ve İnsan Hakları: Çevresel Zorunlu Göç. [Doktora Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Yüksek, Ö., Kankal, M. ve Üçüncü, O. (2013). Assessment of Big Floods in the Eastern Black Sea Basin of Turkey. *Environ. Monit. Assess.*, 185: 797-814.
- Zellentin, A. (2010). Climate Migration. Cultural Aspects of Climate Change. *Analyse & Kritik*, 1: 63-86.
- Zickgraf, C. (2021). İklim Değişikliği ve Göç: Mitler ve Gerçekler. *Green European Journal*. Erişim adresi: <https://www.greeneuropeanjournal.eu/iklim-degisikligi-ve-goc-mitler-ve-gercekler/> (A.S. Tuna, Çev.).

İnceleme Makalesi

Kadın Kooperatifleri Suriyeli Mülteci Kadınların Güçlendirilmesi İçin Bir Çözüm Olabilir mi?¹

M. Dilara Cılızoğlu²

Öz

Bu makale, maddi ve maddi olmayan güvencesizlik kavramlarına referans vererek, mülteci kadın kooperatiflerinin farklı boyutları üzerine eleştirel bir analiz sunmaktadır. Türkiye’de artan mülteci nüfusuna yönelik toplumsal uyum politikalarının bir sonucu olarak çok sayıda ulusal ve uluslararası destek programı hayata geçirildi. Bu destek programlarının önemli bir çıktısı haline gelen kadın kooperatifleri Suriyeli mülteci kadınların yaşam koşullarını iyileştirmek adına bir çözüm olarak görülmektedir. Mülteci kadınların kayıt dışı işgücü piyasasına katılımına ilişkin artan literatür ışığında bu makale seçilen üç kooperatif projesi üzerinden Suriyeli mülteci kadınların güçlendirilmesine yönelik olasılıkları ve iddiaları incelemektedir. Bu makale ile kooperatiflerin rolü, Suriyeli mülteci kadınların çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirme ve nihayetinde güçlenmeye yol açma potansiyelleri toplumsal cinsiyet perspektifinden araştırmaktadır. Güçlenme söyleminin kullanımı ve ölçümünün belirsizliği, Suriyeli mülteci kadınların yaşadığı maddi olmayan güvencesizlik ve kooperatiflerde kadınlara sunulan toplumsal cinsiyetçi işler gibi kooperatiflerin farklı boyutları tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteci Kadınlar, Türkiye’de Kadın Kooperatifleri, Güçlendirme, Hak Temelli Yaklaşım, Toplumsal Cinsiyet Perspektifi.

¹ Makale Geliş Tarihi: 31.03.2023 Makale Kabul Tarihi: 17.04.2023

² PhD Candidate and Research Assistant in the Department of Sociology at Middle East Technical University, dilara.cilizoglu@gmail.com, ORCID NO: 0000-0003-3858-8455

Review Article

Can Women's Cooperatives be a Solution for the Empowerment of Syrian Refugee Women?

Abstract

This paper offers a critical reflective analysis of multiple dimensions of refugee women's cooperatives with a reference to the concepts of material and non-material precarity. As a result of integration policies towards increasing the refugee population in Turkey, the number of international and national support programs for Syrian refugee women in Turkey has increased. As one of the important outcomes of these support programs, women's cooperatives are seen as a solution to assist Syrian refugee women. In the light of growing literature on Syrian refugee women's participation in the informal labor market, this paper scrutinizes the possibilities and arguments for the empowerment of Syrian refugee women over three selected cooperative projects. This paper explores the role of cooperatives and their potential to enhance Syrian refugee women's working and living conditions, ultimately leading to empowerment, from a gender perspective. For this purpose, different dimensions of the cooperatives are discussed such as the ambiguous use and measurement of the empowerment discourse, non-material precarity that Syrian refugee women experience, and the type of gendered work provided for women in cooperatives.

Keywords: Syrian Refugee Women, Women's Cooperatives In Turkey, Empowerment, Rights-Based Approach, Gender Perspective.

Introduction: Informality and Precarity of Labor Market for Refugee Women in Turkey

According to United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Turkey hosts the largest number of refugees with more than 3.6 million Syrian refugees, and half of this population are women (UNHCR, 2022). Today, Syrian refugees have the specific status of temporary protection (TP) which grants access to certain rights and services like education, health and, albeit limited, some social support programmes. However, the ambiguous policy framework towards Syrian refugees and the TP status is problematic as it covers limited rights and services with no access to formal employment. By defining Syrian refugees' position as "neither refugee nor guest" Baban et al. (2017, p.13) point out the precarious living conditions of the Syrian population. Similarly, Ilcan et al. argue that such ambiguous status often contributes to "high levels of uncertainty and vulnerability for displaced and forced migrants" (2018, p. 57). Although growing research examines different dimensions of Syrian refugees' precarious position in the light of Turkey's policy and practices, gender is usually neglected in these studies as Syrian refugee women are not as visible as Syrian men in the labour market due to their reproductive responsibilities. It is well-known that migrant women's experiences is different than man's and their living conditions and choices are usually limited by social constraints and patriarchal norms (Morokvasic, 1984). Like any other female migrant groups, refugee women also face similar discrimination in destination countries as a result of the intersection of migrant and gender identities (UNPF, 2018).

The relationships between precarity, gender, and migration are complex in the context of Turkey (Şenses, 2020). Informal labor market participation of refugees is a significant part of this complexity. Existing studies show that migrant women mostly work informally in a gendered segment of the labor market such as domestic care, garment workshops, agriculture, tourism, and commercial sex (Toksöz & Ünlütürk-Ulutaş, 2012). Although there is a concentration of certain nationalities in certain jobs, low -status, low wages, and informality are common characteristics in economic sectors where migrant women's labor is demanded in Turkey. For example, live-in domestic care works are done mainly by single women migrants from the former Soviet Union countries, due to patriarchal and religious norms in Islamic Middle Eastern countries like Syria (Sherif-Trask, 2006) This sector is not considered as an option for Syrian refugee women who mainly participate in informal jobs in the garment industry or agriculture. Migrant women's labor is often labeled as low-status 3D jobs (dirty, difficult, and dangerous) which are not preferred by native workers. Moreover, in the literature, 3D jobs are categorized as low-skilled, poorly paid, and dead-end jobs (De Haas et al., 2019). Migrant work requires long, underpaid working hours, and sometimes they even, do not get any payment or even if they get paid, they get irregular or delayed payments since they have no channel to claim their rights (Toksöz, 2020). These characteristics of the informal sector make migrant women vulnerable to exploitation. As a result, "migrant women were working in

low-paid precarious work, invisible as ‘dependents’ and living under the patriarchal relations of both the host society and their local community” (Şenses, 2020, p.55). In fact, Dedeoğlu’s study (2020) on Syrian migrant women working in the seasonal agriculture sector in Adana province shows how Syrian migrant women’s inhumane working conditions are also linked to the patriarchal family structure. In other words, often Syrian refugee women experience harsh working conditions and have no power over their labor and earnings. Another field study also explains how exploitation in the labor market and the lack of access to formal labor work are connected to discrimination in everyday life, stereotypes and prejudices generated by the locals (Kaya and Kırac 2016, p.2). In other words, Syrian refugee women experience “hyper-precarious” (Lewis et al., p.582) positions due to a combination of different structural constraints including informal working, gender relations, and socio-legal definitions that come from being in a refugee position. Refugee women’s cooperatives initiated by I/NGOs (international and non-governmental organizations) are increasing in number in Turkey. These cooperatives are usually initiated by I/NGOs and presented as a solution to Syrian refugee women’s hyper-precarious position affected by patriarchal and religious norms (Yaman, 2020) as well as capitalist production relationships in Turkey. In the light of current literature and discussions, this paper examines three examples of women’s cooperative projects. These projects were selected due to relatively recent establishments and accessible project outputs through available reports on their websites. More importantly, these cooperative projects claim that the labor force participation of Syrian refugee women leads to empowerment or increasing self-reliance.³ The usage of empowerment in this paper is based on Page and Czuba’s (1999, p.2) definition: “Empowerment is a multi-dimensional social process that helps people gain control over their own lives. It is a process that fosters power (that is, the capacity to implement) in people, for use in their own lives, their communities, and in their society, by acting on issues that they define as important.” These projects were funded by the International Labor Organization (ILO), World Vision International (WVI), and the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). While the information about ILO’s cooperative project is accessible on the organization’s web page⁴, WVI’s website⁵ also covers different information and reports including the testimonies of participants. Regarding the third cooperative project initiated by FAO, the impact report⁶ of the project published online and the cooperative project’s website⁷ are analyzed. Although those cooperative projects show differences, two of them imply a causal relationship between refugee women’s labor force participation and empowerment. As a

³ Although the concept of self-reliance is a common concept used in these reports, it is seen that it is sometimes used interchangeably with the concept of self-confidence in the FAO report.

⁴ https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_644741/lang--en/index.htm

⁵ <https://www.wvi.org/stories/syria-crisis-response/empowering-syrian-women-through-cooperative-courses-turkey>

⁶ <https://www.fao.org/3/cb0348en/CB0348EN.pdf>

⁷ <https://www.fao.org/fao-stories/article/en/c/1265076/>

different dimension of current discussions over Syrian women's labor market participation and empowerment, this paper critically analyzed these arguments based on these three cooperative projects by emphasizing how the empowerment concept turns into self-responsibilization which promotes neoliberal⁸ economy policies. In this paper, as a viable alternative to neoliberal approaches, a rights-based approach is offered.

Refugee Women's Cooperatives in Turkey

To improve the precarious conditions and to prevent the impoverishment of Syrian refugee women, projects and international support programs developed by I/NGOs gained great importance in recent years. Although women's cooperatives for Syrian refugees are relatively new, the history of cooperatives in Turkey dates back to the mid-90s. Cooperatives were established to find solutions to support poor women through gendered economic activities such as sewing, cooking, and souvenirs that require manual dexterity. For example, in 2001, after the 1999 Gölcük earthquake, several women's cooperatives were established to support women in the earthquake regions with the support of KEDV (Kadın Emeğini Destekleme Vakfı) and today their number has reached to 60 women's cooperatives (Serinikli, 2016). Another well-known example is the establishment of the Women's Cooperatives Communication Network (KİA) in 2005. This network became official in 2014 and was named as SIMURG. One of the most important aims of the SIMURG is to increase the participation of women's cooperatives in the economy and develop cooperatives' institutional capacities (KEİG, 2018). A recent study points out the common aims of women's cooperatives such as supporting women's empowerment by meeting the economic, social, and cultural needs of women (Taş and Kazar, 2019). In other words, one of the significant aims of women's cooperatives is to create better opportunities for poor female producers and consumers.

The first contemporary example of a cooperative project for Syrian refugee women is ILO's project, started April 2018 named "Strengthening the Resilience of Syrian Women and Girls and Host Communities in Turkey" which is headed by UN Women and in cooperation with the Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (ASAM). In the project's scope, vocational market-oriented training courses, including entrepreneurship courses, are given to Syrian refugees to create opportunities for income-generation activities and support women's empowerment. Cooperatives are a relatively new phenomenon and can be considered as an attempt to enable Syrian refugee women to participate in the labor force and to earn a living. According to the information on the web page⁹ one of the objectives of the project is to empower Syrian refugee women through market-oriented

⁸ "Neoliberalism is in the first instance a theory of political economic practices that proposes that human well-being can best be advanced by liberating individual entrepreneurial freedoms and skills within an institutional framework characterized by strong private property rights, free markets and free trade" (Harvey, 2005, p.2 and his discussion on self-responsibility pp. 168-69).

⁹ https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_644741/lang--en/index.htm

vocational and technical training courses and entrepreneurship courses. According to the project's website, the programme was funded by Japanese Government and the EU Regional Trust Fund and 3.280 women participated to the trainings between April 2018 – December 2019 in Gaziantep city.

A second cooperative project has been initiated by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)¹⁰ in 2020. This cooperative is an output of the “Promoting Self-reliant Livelihood through Employment and Micro-entrepreneurship Project” which is funded by the Japanese government. Under this project, there are three support programs. The first one is a women's cooperative named Crane located in İzmir producing stuffed mussels (FAO, 2020). Another program consists of fifteen vegetable farms in Şanlıurfa producing bell peppers, finally, a further example is a cooperative in Mardin producing traditional olive soap. Products produced in these support programs are purposefully chosen due to the huge and stable demand in the market. Although men are also part of the cooperatives, the main aim of these initiatives is stated to increase income-generating opportunities for Syrian and Turkish women. In this cooperative both Syrian and Turkish women access occupational trainings to fulfill quality and safety standards. Then, they can start working in the cooperative as producers. Cooperatives also guarantee buyers through accessing local restaurants and retailers according to the Impact Report published by FAO (2020): “After the completion of the project in March 2020, the cooperative (in İzmir) has continued to sell on average 500 kg of stuffed mussels each week.” According to the “Impact Stories” cited in the report, in addition to earning money, cooperative members' self-reliance increased due to daily interactions with other stakeholders like buyers and producers (FAO, 2020). As they are a part of the cooperative, they were able to learn the Turkish language and adapt to Turkish society. This resulted in an increased self-reliance. In other words, according to this report, all three support programs under the cooperative project have important social outputs in addition to economic ones. According to the report, 143 of the 150 persons who participated in vocational training, completed the training. Of these 143 persons, 73 are Syrians (51%), 70 are Turkish (49%), 116 are women (81%) and 27 are men (19%) (FAO, 2020). According to the impact highlights on employment rates, “48% obtained new income sources after the training” and “78% of project participants stated that the project has a positive effect on their self-confidence” (FAO, 2020, p.4). Although these statistics can be important to understand project impacts, there is no information about how self-reliance is conceptualized and measured, and what the new income sources for 48% of participants are. The impact report does not provide sufficient information if these jobs are formal or informal sector jobs.

¹⁰ <https://www.fao.org/fao-stories/article/en/c/1265076/>

The third example is the cooperative project initiated by World Vision which is partnered with the Turkish Red Crescent. This project's aim is also described as the empowerment of Syrian women through cooperative courses in Turkey (WVI, 2021). For this purpose, 50 Syrian refugee women and Turkish women¹¹ are trained in agriculture and food production sectors. On World Vision's website¹², there is information about cooperative initiatives and testimonies from the individuals who participate in vocational training. Testimonies on the webpage are similar to those on the FAO's page¹³. In those testimonies, attendants of the cooperative courses mainly emphasized their gratitude for being a part of the cooperative, how they became mentally stronger or felt empowered, discovered new skills, and could contribute to their family's needs due to the daily income they earned in the cooperative or how they become stronger and more independent (WVI, 2021). Although most of the testimonies shared in the pages emphasize how participants plan to produce some products and make new sales by finding new possible channels after the cooperative training ends, there is no information about whether participants find employment or not after the training period. There is no conceptualization regarding the concept and measurement of empowerment except for the participant testimonies which emphasize a sense of empowerment increase, like in the first example of the cooperation project initiated by FAO (together with all three support programs under the cooperative project).

Although the ILO and WVI funded cooperative projects directly use the concept of empowerment, FAO's project does not directly point out "empowerment" instead, the concept of "self-reliance"¹⁴ is used on their website. Regardless of the concepts used in these projects, there is a common understanding behind these cooperative initiatives that indicate having an income through cooperatives can have a liberating effect for women's life. This argument is expanded in the following sections by touching upon three aspects.

Women's Cooperatives: Empowerment Through Cooperation?

Besides the three examples given in the previous section, empowerment is a powerful aim that shapes cooperatives, NGOs and INGOs projects. Most of the time, empowerment is the desirable 'output' of projects especially in relation to refugee women. A narrow definition of the empowerment of women through cooperatives refers to making money through employment or revenue creating activities such as producing homemade products. However, the literature asserts that empowering refugee women is a complex issue that cannot be achieved

¹¹ There is no information on the website about the number of Turkish women participating in the cooperative project.

¹² <https://www.wvi.org/stories/syria-crisis-response/empowering-syrian-women-through-cooperative-courses-turkey>

¹³ <https://www.fao.org/fao-stories/article/en/c/1265076/>

¹⁴ In the literature, (refugee) women's self-reliance mainly is conceptualized as relational to economic self-reliance of (refugee) women that increases with paid employment by participating in the labor force. For this reason, most of the time it is measured whether women participate in the labor force or not (Bloom et al., 2019; Leeson et al., 2020).

automatically by making money through employment (Yalim and Critelli, 2023; Osha and Mishra, 2013). The idea of poor women's empowerment through cooperatives has different dimensions and this paper offers a critical evaluation and some reflections from a gender perspective.

The first problem is the need for precise definitions of empowerment in the reports and projects. When the impact reports are revisited, the issue of empowerment is different from the interpretation of empowerment in feminist literature. This is common although the concept of empowerment is widely used by cooperatives, NGOs, and INGOs which are working for gender equality. There is no explanation about what empowerment means and what the components are, as it is shown in three cooperative examples. Although reports do not explicitly emphasize this information, the term is treated as a destination point through employment and does not focus on "pathways women are traveling in their own individual or collective journeys of empowerment" (Cornwall, 2016, p.342).

Empowerment is to be considered as a unique process (Batliwala, 2007) for every woman rather than a homogenous output. However, the information and reports of the cooperative projects mentioned above do not provide any information about the differences among Syrian refugee women participants. Cornwall expresses this idea: "What empowers one woman might not empower another: There is no one-size-fits-all recipe for empowerment" (2016, p.344). Moreover, the idea that treats empowerment as an endpoint assumes that it should be permanent. On the contrary, it can be temporary. For example, women participants of a cooperative can experience increased empowerment at the beginning of the cooperative training, but after the training ends and the production process starts, their empowerment can disappear due to the working conditions and environment. Some information on the number of participants is provided but there is no follow-up information about participants neither about their living nor working conditions.

According to Rowlands' definition (1995, p.102) empowerment covers different aspects:

[empowerment means] bringing people who are outside the decision-making process into it. This puts a strong emphasis on access to political structures and formal decision making and in the economic sphere, on access to markets and incomes that enable people to participate in economic decision-making.

As Rowlands' definition shows, access to decision-making processes both economically and politically is a major part of the empowerment process. Although access to economic resources is highlighted in the definition, participation in the economic decision-making process (i.e. decision about how much money to spend for what in the household) and not merely earning income per se is also emphasized. Economic opportunities can increase

the range of alternatives for precarious people “but do not necessarily enable them to reach a point where they can take charge of creating for themselves the options from which they get to choose” (Rowlands, 1995, p.104). From a gender perspective, these decision-making processes are closely linked to the gendered division of labor and responsibilities in the household (Wiesman et al., 2008).

The complex nature of empowerment and lack of its conceptualization in those cooperative initiatives causes another problem, namely measuring or operationalizing empowerment. By arguing that the measurement of empowerment is necessary, Kabeer offers three interrelated and inseparable dimensions: “resources, agency, and achievements” (1999, p. 435) all are considered as important parameters for the measurement of empowerment. Similarly, Huis et al. (2007) contribute to the discussion on women’s empowerment on three relational levels: micro, meso, and macro. The main aim of Huis et al.’s study is to highlight different levels of empowerment to understand and measure the personal, relational, and societal levels of empowerment holistically and relationally. Their three-level model of empowerment is crucial for further studies to enhance the understanding of women’s empowerment. Moreover, Huis et al. (2007) show the importance of specific interventions for different levels of women’s empowerment. Measuring empowerment, considering its complex and multilevel nature, is possible, and related literature gives some reference points. Although women’s own experiences provide significant insights to evaluate social phenomena, this process should also be scientifically and analytically sustained. In other words, there is a need for systematic and scientifically founded research (using qualitative and/or quantitative techniques) to have a better understanding of empowerment and how it is experienced and perceived by women. However, there are no sections about how the testimonies of participants are collected on the websites of these projects. In other words, measuring complex concepts like empowerment or self-reliance by relying on random testimonies of the refugee women participants of cooperatives which are not obtained by scientific methods cannot provide an objective result. Furthermore, not providing any conceptualization and measurement methods of the concept of empowerment in the reports prevent comprehending and measuring this phenomenon as well as the success of these projects.

The second problem regarding the empowerment discourse is the attempt to empower women through gendered jobs such as cooking/food production and agriculture, as seen in two (FAO and WVI) cooperative initiatives. It can be argued that these projects actually serve to reproduce gender inequalities in the society through perpetuating gender roles. In other words, cooperatives are not promoting the idea that women refugees can be employed in jobs other than cooking, cleaning, or serving which have already gendered characteristics. Instead of vocational courses for better-waged and skilled jobs, gender roles of women are usually reproduced through vocational courses for cooking, hairdressing, or producing homemade products. Atakan and Çoban’s (2022)

study about women's cooperatives also supports this argument by showing how women's labor is marginalized and squeezed into a specific type of work in cooperatives as mentioned above. In other words, women practice patriarchal homemakers' duties in a more organized and systematic fashion which can cause the exploitation of women's labor in cooperatives. Their research suggests that "women's labor in cooperatives requires intense self-exploitation and this situation is legitimized in the name of 'participating in social life rather than working'" (Atakan and Çoban, 2022, p.255).

Without a doubt, empowerment through creating revenues on gendered jobs can provide a certain degree of empowerment, however, women's non-material precarity and position in the gendered segments of the labor market still remain. In other words, cooperatives underestimate the non-material precarity conditions that many women experience. In Turkey, patriarchal family and society are important structural obstacles for women's empowerment as much as being able to access to employment. Structural obstacles do not automatically disappear when refugee women make their own money by participating in the labor force or producing home-made products. In this point, as Şenses (2020) strongly emphasizes, highlighting the distinction between material and non-material precarity is crucial. Material kind of precarity mostly refers to refugees' economic problems based on insufficient livelihood, poor housing, or health conditions (Toksöz et al., 2012) while non-material precarity mostly "operates at the discursive and relational level and combines with material forms of precarity" (Şenses, 2020, p.59). Employment or economic activities such as cooperatives can contribute to improving the material conditions of refugee women and their families as recent studies on women's cooperatives in Turkey point out (Çınar et al., 2021; Kızıldağ, 2019; Taş and Kazar, 2019). However, non-material precarity is a significant phenomenon that shapes refugees' lives, which are determined by prejudices and stereotypes. Based on a content analysis of the representation of Syrian women in the Turkish daily press, Narlı et al.'s (2020) study argues that it is a common practice to portray Syrian refugee women as a risk or threat to Turkish society. Their study shows, how they are associated with swindling Turkish men by arranging fake marriages and stealing gold or breaking down family units for being kuma (second wife) (ibid). Furthermore, the authors assert that non-material precarity, which is mostly discursive and stereotypical, is produced by media. Thus, it is not an easy task to separate material (i.e., structural) precarity from non-material (i.e., discursive, agency-based) precarity. As Şenses (2020) underlines, material and non-material precarity are relational, interconnected, and intertwined. In other words, supporting the material conditions of Syrian refugee women with labor force participation is not sufficient to empower refugee women unless it is combined with some measures against non-material precarity. As feminist scholars point out, labor force participation does not automatically cause empowerment (Elson, 1999; Humphries and Sarasua, 2021; Pearson, 2007). Thus, empowerment cannot be handled in isolation from the structural aspects of family and society. In fact, empowerment is a relational concept that can be only

understood through a combination of the personal and political (Cornwall, 2016). On the webpages of the three cooperatives, the concepts of empowerment and self-reliance are mostly associated with an improvement of the material conditions of Syrian refugee women through making money. The fact that a woman works in a cooperative and makes her own money may not automatically mean that women have control and are part of decision-making mechanisms over economic matters in the family context. Due to patriarchal norms and gender inequality, it is known that women may not be able to keep and spend their own income through waged employment. It is also worth noting that there are women who cannot join these cooperatives due to patriarchal norms. As Keysan and Şentürk (2020) point out in their study, most of the Syrian refugee women may not be allowed to work or participate in NGOs because of their gendered roles and responsibilities in the household. This situation makes Syrian refugee women dependent on male household members.

Considering non-material precarity as well as material precarity brings us to the third argument. The idea that Syrian refugee women's empowerment is possible with their participation in the labor market or by producing home-made products can be also seen as a neo-liberal way of approaching the structural problems of refugee women. In other words, the state's responsibility over a vulnerable group is transferred to the free market relations through cooperatives funded by NGOs and revenue generating activities and employment. Although cooperatives are interpreted as valuable initiatives where Syrian refugee women can provide alternative economic gains other than participating in informal sectors, it cannot be considered as a sufficient and sustainable way of maintaining their livelihood. In fact, Özgür Keysan and Şentürk (2021) documents in their study that refugee women prefer direct economic support instead of vocational courses or counselling from the NGOs. Cooperatives do not provide any social security and wage employment. Even though participants of cooperatives gain some skills with vocational courses or acquire temporary economic gains through collective activities in cooperatives, finally, they provide no guarantee to find secure and waged employment. Furthermore, this discourse implies that the empowerment of Syrian refugees could only be possible with their participation in the labor market and ignores the fact that the state has responsibilities and duties towards vulnerable and disadvantaged groups. Associating the conditions of empowerment of Syrian refugee women with their participation in free market relationships shifts the focus from a "rights-based approach"¹⁵ to a result-based approach" (Batliwala, 2007, p.562). From a rights-based approach, it is not possible to interpret refugees as equal agents who are obliged to participate in the workforce to maintain their own and their family's livelihood. In the context of Turkey, access to formal employment is already limited for refugee women due to different political, bureaucratic and practical obstacles (Şenses, 2020). Furthermore, it is the state's responsibility to provide protection to the

¹⁵ "The rights-based approach to migration is based on international human rights law and should underpin all migration policies: under international human rights law, all migrants are entitled to the respect, protection, and full enjoyment of their human rights, regardless of their migration status" (Hujo, 2019, p.26).

vulnerable groups defined by national or international law. Valtonen (2008) points out the risk of traumatization and the importance of a rights-based approach towards the needs of forced migrants. Thus, if the discourse on empowerment and increasing self-reliance of Syrian refugee women is discussed from a rights-based perspective, structural obstacles and the state's responsibilities become more visible. It does not mean that initiatives like cooperatives do not have any positive effects on Syrian refugee women, on the contrary, meso-level mechanisms like I/NGOs are important agents in refugee studies. However, their dependence on funding and the temporariness of support mechanisms do not provide sufficient supports for refugees (Özgür Keysan and Şentürk, 2021). Therefore, a rights-based approach towards the needs of forced migrants and the role of the state agencies are still crucial. Furthermore, I/NGOs do not have the capacity of solving structural problems such as, language courses, and child or elderly care (Yudiastu and Pratikto, 2021) faced by women. For example, gender-based domestic responsibilities as well as patriarchal norms are important obstacles for Syrian refugee women's labor force participation, and free childcare or elderly care services should be provided by the state. Literature on this issue also emphasizes the importance of enhancing dialogue through the cooperation of NGOs with local and national government agencies to produce long-standing solutions instead of temporary ones (Atar et al., 2022; Memisoglu and Ilgit, 2017; Kaya and Kiraç, 2016). A rights-based access to adequate support services and the labor market could be a major agenda for state and non-governmental organizations. Without eliminating structural barriers (language, psychosocial services, access to the labor market, free childcare facilities, etc.) these cooperatives cannot solve the problems of millions of refugees.

Conclusion

In Turkey's informal market conditions and existing patriarchal structures, cooperatives are presented as an alternative way to create revenue for Syrian refugee women. This paper offers a critical analysis of selected women's cooperatives in Turkey (Strengthening the Resilience of Syrian Women and Girls and Host Communities in Turkey/ILO, Promoting Self-reliant Livelihood through Employment and Micro-entrepreneurship Project/FAO, Empowering Syrian women through cooperative courses in Turkey/WVI) by focusing on the conceptualization of empowerment, and the types of jobs provided for refugee women. The underestimation of non-material precarity that Syrian refugee women experience is stressed, and the neo-liberal understanding of cooperative projects has been criticized from a gender perspective.

This paper offers a critical analysis of the discourse and the practices of refugee women's cooperatives under three points. The first one is a lack of conceptualization. Three of the cooperatives explicitly claim that with the cooperative projects, the empowerment of women is increased, while the other one (FAO's project) claims that obstacles for women are removed, and the self-reliance of Syrian refugee women is increased. However, there is

no conceptualization of either empowerment or self-reliance in the online documents provided by the cooperative projects. In order to claim that there is an increase, the indicators that are expected to have increased should be conceptualized and checked over time. Two of the cooperatives, especially the World Vision's cooperative project, consider empowerment as the endpoint, and assume that all women who participate will follow the same path to empowerment. However, as Cornwall and Edwards emphasize “empowerment is a complex process that requires more than the quick and easy solutions often offered by development agencies” (2010, p.1). Thus, it is hard to say that with women’s occupational training and their participation in the labor market, their empowerment is automatically increased. Besides, more systematic and in-depth research is needed to gain further insight into the experiences and perceptions of Syrian refugee women joining cooperatives.

The second problem is that cooperative projects only concentrate on the material precarity of Syrian refugee women but not the non-material one. Although non-material precarity is mostly based on prejudices, and stereotypes and occurs in the discursive realm, non-material aspects are inseparable from material precarity. Ignoring the non-material precarity that Syrian women experience and relating the empowerment of those women only with labor force participation presents a reductionist approach. Gendered types of work that these women experience in cooperatives cause an increase in their non-material precarity. Types of work such as cooking or agriculture do not challenge the inequality within the gendered division of labor. Instead, gendered inequalities are sustained as these cooperatives direct women to these gendered sectors of the economy.

The third one is interpreting Syrian refugee women’s empowerment with their participation in the labor market as a neo-liberal way of handling structural problems. Besides, this approach transfers the state’s responsibilities and duties to the individual’s actions and choices in the free market. Instead of approaching issues from a result-based understanding, the state is expected to integrate a rights-based approach. In other words, the state is expected actively to take responsibility and cooperate with I/NGOs not only concerning employment problems of refugees but also in relation to areas like registration, legal assistance, and improving education and language. The three criticisms about the cooperatives discussed in the article can also be considered as a series of suggestions to make cooperatives into agents of meaningful change. As a first suggestion, scientific conceptualizing and measurement of the concepts are needed and they should be in line with the purpose of the project. Writing impact reports or sharing information on websites and sharing each stage of the project in a transparent way is important not only for cooperatives but for other projects that are designed for Syrian refugee women. Secondly, cooperatives need to relinquish the reductionist approach by taking into consideration social constrains, gender inequalities and the obstacles refugee women may come across both in their home countries and in Turkey. As a solution to the first and second problem, it is crucial to employ social research and to allocate more time and

funds to the measurement and evaluation stages. Thirdly, as Daniş and Nazlı (2018, p.154) argue by emphasizing the importance of state and civil society cooperation, the issues related to refugees can be considered not as a problem to be solved but from a rights-based approach. A rights-based approach to Syrian refugee women and their engagement in women's cooperatives can relate the discussion of empowerment to international human rights in which all migrants are entitled to access protection of their human rights no matter of what migrant status they hold.

Limitations and Further Research

Based on available data, this paper examines the role of refugee women's cooperatives from an empowerment discourse. For this reason, this article has some limitations that can be filled with further research. The first one is the lack of information about the operational and organizational differences among the cooperatives. For example, they are funded by different INGOs and they are not located in the same localities. For the purpose of the article, the focus is upon the common aim and understanding of the cooperatives however, they are not homogenous and show different results in terms of empowerment of women and improving non-material precarity. Secondly, although Syrian refugee women have some common characteristics of precarity such as participation in the informal labor market, they are also not homogenous groups in terms of age, education, skill, socio-economic status, and migration history. Those differences affect their empowerment level and their way of experiencing cooperatives.

References

- Assi, R., Özger-İlhan, S., & İlhan, M. N. (2019). Health Needs and Access to Health Care: The Case of Syrian Refugees in Turkey. *Public Health*, 172, 146-152.
- Atar, E., Hossain, F., & Ullah, A. A. (2022). Syrian Refugees in Turkey: Exploring the Role of I/NGOs in the Refugee Crisis. *Third World Quarterly*, 1-15.
- Atakan, A. G., & Çoban, A. (2022). Kadın Kooperatifleri, In: *Kentlerin Yeni ve Eskimeyen Sorunları*. Kaya, G., Şeker, A.(edt). 239-258 Ankara: Nika Yayınevi.
- Baban, F., Ilcan, S., & Rygiel, K. (2017). Syrian Refugees in Turkey: Pathways to Precarity, Differential Inclusion, and Negotiated Citizenship Rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 41-57.
- Batliwala, S. (2007). Taking the Power out of Empowerment– An Experiential Account. *Development in Practice*, 17(4-5), 557-565.
- Bloome, D., Burk, D., & McCall, L. (2019). Economic Self-reliance and Gender Inequality Between US Men and Women, 1970–2010. *American Journal of Sociology*, 124(5), 1413-1467.

- Çınar, K., Akyüz, S., Uğur-Çınar, M. & Öncüler-Yayalar, E. (2021). Faces and Phases of Women's Empowerment: The Case of Women's Cooperatives in Turkey. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 28(3), 778-805.
- Cornwall, A. (2016). Women's Empowerment: What Works?. *Journal of International Development*, 28(3), 342-359.
- Cornwall, A., & Edwards, J. (2010). Introduction: Negotiating Empowerment. *Ids Bulletin*, 41(2), 1-9.
- Cornwall, A., Harrison, E., Whitehead, A., & Pearson, R. (2006). Reassessing Paid Work and Women's Empowerment: Lessons from the Global. In: *Feminisms in development: Contradictions, contestations, and challenges*. (pp. 201-213). London: Zed Books.
- Daniş, D., & Nazlı, D. (2019). A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in Istanbul. *International Migration*, 57(2), 143-157.
- De Haas, H., Castles, S., & Miller, M. J. (2019). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Bloomsbury Publishing.
- Dedeoğlu, S., & Sefa Bayraktar, S. (2020). Bitter Lives on Fertile Lands: Syrian Women's Work and Labor in Turkish Agricultural Production. In: *Women, Migration and Asylum in Turkey*. L. Williams, E. Coşkun and S. Kaşka (Eds). (pp. 173-191). Palgrave Macmillan, Cham.
- Elson, D. (1999). Labor Markets as Gendered Institutions: Equality, Efficiency and Empowerment Issues. *World Development*, 27(3), 611-627.
- Ertorer, S. E. (2021). Asylum Regimes and Refugee Experiences of Precarity: the Case of Syrian Refugees in Turkey. *Journal of Refugee Studies*, 34(3), 2568-2592.
- FAO (2020). Promoting Self-reliant Livelihoods of Syrian Refugee and Turkish Host Communities through Entrepreneurship in Food and Agriculture in Turkey. Ankara, Turkey, 1-4.
- Harvey, David (2005) *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press
- Huis, M. A., Hansen, N., Otten, S., & Lensink, R. (2017). A Three-dimensional Model of Women's Empowerment: Implications in the Field of Microfinance and Future Directions. *Frontiers in Psychology*, 8, 1678.
- Hujo, K. (2019). A Global Social Contract: New Steps Towards a Rights-based Approach to migration governance?. *Global Social Policy*, 19(1-2), 25-28.
- Humphries, J., & Sarasúa, C. (2021). The Feminization of the Labor Force and Five Associated Myths. In *The Routledge Handbook of Feminist Economics*, Berik, G. & E. Kongar (Eds.), (pp. 169-178). London: Routledge.
- Ilcan, S., Rygiel, K., & Baban, F. (2018). The ambiguous architecture of precarity: Temporary Protection, Everyday Living and Migrant Journeys of Syrian Refugees. *International Journal of Migration and Border Studies*, 4(1-2), 51-70.

- Kabeer, N. (1999). Resources, Agency, Achievements: Reflections on the Measurement of Women's Empowerment. *Development and Change*, 30(3), 435-464.
- Kadin Emeği ve İstihdam Girişimi (KEİG), (2018), Kadın Kooperatifleri Kılavuzu, KEİG Yayınları Dizisi, 1-32
- Kaya, A., & Kırac, A. (2016). Vulnerability Assessment of Syrian refugees in Istanbul. *Support to Life*.
- Kızıldağ, D. (2019). Women's Cooperatives as a Tool of Employment Policy in Turkey. In: *Contemporary Issues in Behavioral Finance*. Vol. 101, 65-76. Emerald Publishing Limited.
- Leeson, K., Bhandari, P. B., Myers, A., & Buscher, D. (2020). Measuring the Self-reliance of Refugees. *Journal of Refugee Studies*, 33(1), 86-106.
- Lewis, H., Dwyer, P., Hodkinson, S., & Waite, L. (2015). Hyper-precarious Lives: Migrants, Work and Forced Labour in the Global North. *Progress in Human Geography*, 39(5), 580-600.
- Memisoglu, F., & Ilgit, A. (2017). Syrian Refugees in Turkey: Multifaceted Challenges, Diverse Players and Ambiguous Policies. *Mediterranean Politics*, 22(3), 317-338.
- Morokvasic, M. (1984). Women in migration. *International Migration Review*. Vol. 18: 882-1382.
- Morokvasic, M. (1983). Woman in migration: beyond the reductionist outlook. In: *One Way Ticket, Migration and Female Labor*. A. Phizacklea. (ed.) (pp. 13-32). London: Routledge.
- Narlı, N., Özaşçılar, M., & Turkan Ipek, I. Z. (2020). Turkish Daily Press Framing and Representation of Syrian Women Refugees and Gender-based Problems: Implications for Social Integration. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 18(1), 1-21.
- Ojha, J. K., & Mishra, B. (2013). Building Capacities of Rural Women Artisans: Case Studies of Women Empowerment from Thar Desert of Western Rajasthan. *Journal of Rural Development*, 32(3), 291-300.
- Özgür Keysan, A., & şentürk, B. (2021). Sorunlar ve Beklentilerin Algılanmasında Kadın Mülteciler ve Sivil Toplum Kuruluşları. *Sosyoekonomi*. 29(48), 343-376.
- Page, N., & Czuba, C. E. (1999). Empowerment: What Is It. *Journal of Extension*, 37(5), 1-5.
- Rowlands, J. (1995). Empowerment Examined. *Development in Practice*, 5(2), 101-107.
- şenses, N. (2020). Gender, Women and Precarity: Examples from Turkey. In: *Women, Migration and Asylum in Turkey. Migration, Diasporas and Citizenship*. Williams, L., Coşkun, E., Kaşka, S. (eds)., (pp. 49-67). Palgrave Macmillan, Cham.
- Serinikli, N. (2016). Kadın Yoksulluğunu Önlemede Girişimciliğin Önemi: Kadın Kooperatifleri Ve Mikro Kredi Uygulamaları. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 598-609.
- Sherif-Trask, B. (2006). Families in the Islamic Middle East. Families in global and multicultural perspective. (pp. 231-246).

- Strengthening the Resilience of Syrian Women and Girls and Host Communities in Turkey, International Labor Organization (n.d.), Retrieved January 30, 2023 from https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_644741/lang--en/index.htm
- Taş, H. Y., & Kazar, E. N. (2019). İstanbul'daki Kadın Kooperatiflerinin Kadın Yoksulluğuna Etkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 1836-1863.
- Toksöz, G. (2020). The Gendered Impacts of Migration and Welfare Regimes: Migrant Women Workers in Turkey. In: *Women, Migration and Asylum in Turkey. Migration, Diasporas and Citizenship*. Williams, L., Coşkun, E., Kaşka, S. (eds). (pp.69-92). Palgrave Macmillan, Cham.
- Toksöz, G., & Ulutaş, C. Ü. (2012). Is Migration Feminized?. In: *Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities*, S. Paçacı Elitok and T. Straubhaar (Eds). Hamburg: Hamburg University Press. 5, 85-112.
- Toksöz, G., Erdoğan, S., & Kaşka, S. (2012). *Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları*. Ankara: IOM Turkey.
- UNPF (2018). Five Reasons Migration is a Feminist Issue. United Nations Population Fund. (n.d.). Retrieved December 25, 2022, from <https://www.unfpa.org/news/five-reasons-migration-feminist-issue>
- UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). (2022). Refugee Statistics. UNHCR. Retrieved December 20, 2022, from <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
- Valtonen, K. (2016). *Social Work and Migration: Immigrant and Refugee Settlement and Integration*. London: Routledge.
- WVI (2021). Empowering Syrian Women through Cooperative Courses in Turkey. Syria Crisis Response World Vision International. (n.d.). Retrieved January 1, 2023, from <https://www.wvi.org/stories/syria-crisis-response/empowering-syrian-women-through-cooperative-courses-turkey>
- Wiesmann, S., Boeije, H., van Doorne-Huiskes, A., & Den Dulk, L. (2008). 'Not worth mentioning': The implicit and explicit nature of decision-making about the division of paid and domestic work. *Community, work & family*, 11(4), 341-363.
- Yaman, M. (2020). Child Marriage: A Survival Strategy for Syrian Refugee Families in Turkey?. In: *Women, Migration and Asylum in Turkey: Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice*, (pp.213-233). Palgrave Macmillan, Cham.
- Yalim, A. C., & Critelli, F. (2023). Gender Roles Among Syrian Refugees in Resettlement Contexts: Revisiting Empowerment of Refugee Women and Needs of Refugee Men. *Women's Studies International Forum*. Pergamon. Vol. 96, p. 102670.

Yudiasuti, A., & Pratikto, H. (2021). Social Capital, Joint Responsibility Systems, and Empowerment of Women in Msme: A Conceptual Framework. *International Journal of Science, Technology & Management*, 2(6), 2239-2246.

İnceleme Makalesi

Thinking Migration and Nationhood in the Realm of Sports: Migrant Track and Field Athletes in Turkey During the 2016 Event Cycle¹

Yavuz Yavuz²

Abstract

This article aims to discuss the link between sports and migration in the context of how migrant athletes are perceived in terms of bringing about a reimagining of ethnicity and nationhood. Sporting migration is increasingly discussed within the framework of the debates concerning the economic premises of the understanding of post-Cold War migration and human mobilities in general. These include both the discussions revolving around the so-called “pull factors” of migration and the deriving of gains obtained through sporting success. In this article, the author aims to contribute to the opening of a discussion on the economic, as well as political and cultural consequences of sporting migration. In order to do that, a focus on the public debates, particularly in the related media output, revolving around the migrant athletes who competed for Turkey at the track and field events of the 2016 Summer Olympics in Rio and the 2016 European Athletics Championships. Through this, the author also discusses how the nationhood in Turkey is brought into question within the context of migrant athletes competing and obtaining honours for Turkey.

Keywords: Sports Migration, National Identity, Citizenship, Turkey.

¹ Makale Geliş Tarihi: 28.03.2023 Makale Kabul Tarihi: 15.04.2023

² yavuzyavuz05@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-7298-7604

Review Article

Spor Dünyasında Göç ve Ulusal Kimliği Düşünmek: 2016 Spor Takviminde Türkiye'deki Göçmen Atletler

Öz

Bu makale, spor ve göç arasındaki bağlantıyı, göçmen sporcuların etnisite ve ulusal kimliğin yeniden tahayyülünü getirme açısından nasıl algılandığı bağlamında tartışmayı amaçlamaktadır. Spor göçü, Soğuk Savaş sonrası göç ve daha genel anlamda insan hareketliliğine ilişkin anlayışın ekonomik sebeplerine ilişkin tartışmalar çerçevesinde giderek daha fazla konuşulmaktadır. Bunlar, hem göçün “çekici faktörleri” etrafında dönen tartışmaları hem de sportif başarıdan elde edilen kazanımlara ilişkin tartışmaları içerir. Bu yazıda, sportif göçün ekonomik olduğu kadar siyasi ve kültürel sonuçları üzerine bir tartışmanın açılmasına katkıda bulunmayı hedeflenmektedir. Bunu yapmak için, 2016 Rio Yaz Olimpiyatları ve 2016 Avrupa Atletizm Şampiyonası atletizm yarışmalarında Türkiye için yarışan göçmen atletler etrafında, özellikle medyada dönen kamuoyu tartışmalarına odaklanmaktadır. Bu vesileyle, Türkiye için yarışan ve dereceye giren göçmen sporcular bağlamında Türkiye’de ulusal kimliğin nasıl sorgulandığını da tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spor Göçü, Ulusal Kimlik, Vatandaşlık, Türkiye.

Introduction

At least at the discursive level, the public debate around migration always came to have a very intrinsic relation with the question of ethnicity. This attracted scholarly attention as well, leading to different views and perspectives on understanding the role of ethnic identities in the study of migration. A number of dimensions are at play in these discussions including economic and cultural ones while the former often surface with expressions of a perceived threat to the employment of the native workers, the latter goes beyond to bear overtones of eroding social cohesion and mounting an inside threat towards the nation itself (de Haas et al., 2020, p. 79). While studying this phenomenon, it is of crucial importance to hold in mind the areas where these aspects converge and influence one another.

The public debate on migration often trickles down to other areas where a variety of aspects are brought up, discussed, and criticized with reference to the ethnic identity of the migrant groups and host communities. Particularly at a time when the political discourse is heavily influenced and shaped by right-wing parties whose agenda dominantly revolve around the issue of migration, the influence of the issue can be seen in multiple areas. While it also coincides with one of the biggest (involuntary) human movements in post-Second World War history with the refugee flight from the Syrian Civil War and the conflicts in regions like Central Africa and Southern Asia, the using of this event as a way of signaling threat to nations and nation-states is a common characteristic. Immigration and the introduction of novel identities at a larger scale, in that sense, are used by different political movements to stoke assertions of national identity and exclusionary aspirations towards the migrants (Hage, 1998).

In order to put the recent tide of this trend under focus, it would be important to take fields where nationhood is produced and reproduced into account and discuss how these fields are affected by these discourses. One important impact of the instigators of these debates is that they influence the general discourse effectively and push nearly every actor to produce attitudes towards it. Therefore, the general debate and produced discourses on the matter, as well as how they should be analysed stands as an essential question before migration studies.

Sports is one of the areas where the issue of migration -among many other issues- becomes crystallized before public eyes and attract widespread attention. Over the course of years, refugee and migrant athletes who took citizenship of other countries have come to be a matter of discussion revolving around questions of identity and ethnicity. Turkey has also become a hot bed of these debates which turned paramount after 2016 Summer Olympics in Rio and the European Athletics Championships the same year (Reiche & Tinaz, 2018). Furthermore, this also coincided with the increased media attention turned towards the Syrian refugees and asylum seekers,

both internationally and domestically. Main reason behind this, is the rising number of refugee deaths in 2015 and the ensuing readmission deal between the European Union and Turkey in 2016 (Lehner, 2019). In that sense, at a time when there was intensified public debate around the issue of migration, sports also had its fair share of it under the heading of transfer athletes.

This paper aims to open a discussion on how to think about migrant athletes and the political implications of their naturalization within the context of the debates surrounding migration and ethnicity. While the issue has generally been discussed in cultural terms, it has underlying economic bases as well, as the results in international competitions and the successes obtained by migrant athletes in Turkey are often translated into financial gains. Moreover, these results bring forth a questioning of the national identity itself, which make them a relevant subject matter to discuss the debates of ethnic identity and migration. As Kellas (1991, p. 21) argues, the support lent to national teams and athletes represents the most common form of outward nationalist expressions and the problematization of the identity of the athletes based on their tie to the imagined national group merits a discussion on its place in the conception of migration.

As mentioned earlier, this article mainly aims to open a discussion rather than drawing conclusive remarks on the matter. This is a multi-dimensional issue that can be examined from a variety of angles ranging from gender to economics and to identity. This article, in this sense, solely scratches the surface by introducing the issue around one of these topics, that is the contesting of national identity through the integration of migrant athletes into the sporting outfits of the host countries. Without doubt, this is only one of the many fields where the issue of migration can be discussed in terms of the ways in which they impact imagining and reimagining nationhood and ethnicity. The reason I chose sports is that it provides a clear manifestation of how ethnicity and nationhood is produced and reproduced due to its competitive nature and the national representations intrinsic to it. Furthermore, the case of Turkey, which I discuss in this paper, demonstrates how forced migration movements that come to the fore of the agenda trickle down to influence other issues. An important caveat here is that this paper neither holds the claim to be conclusive nor comprehensive.

In this regard, the first section consists of a sketch of the theoretical outlook of the migration theories regarding the question of ethnicity, as well as a brief discussion on how they are handled in the case of Turkey. The second section tackles the issue of migrant athletes and how their naturalization for representing other countries is discussed in the literature. From here, the discussion links to the case of Turkey, with reference to the looming debates on the migrant athletes, national identity and the developments on the issue of migration at the time. Sports play a crucial role in shaping and influencing the public debate on migration as it makes the phenomenon

more visible and the competitive element and measurability intrinsic to it provides concrete evidence for politicians to draw statements in favour of their views on the topic. My main focus will be on the case of migrant track and field athletes transferred to compete for Turkey and the public debate revolving around their results in the Olympic Games and European Athletics Championships in 2016. While doing so, I make use of the related content appeared in conventional and digital media in order to obtain a general overview on how the debate was portrayed and how these athletes were represented in the public discourse. The data collected for this paper includes newspapers and news websites that provide a variety of perspectives from which the questioning of ethnicity and national identity within the framework of migrant athletes can be traced. In order to draw representative and concise remarks I refrained from including popular opinions dispersed and shared through online platforms. However, further research including these narratives on the topic would be of great contribution to the relevant literature. All in all, I aim to contribute to the emerging scholarly discussion that may result in the expansion of the literature to different aspects of the topic of sports and migration, such as ethnicity.

Ethnicity in Migration Studies

Migration movements have lasting effects on the countries of origin, countries of destination and third countries all at the same time. One of these effects is conceptualized as chain migration, with initial migratory mobilities creating larger arrivals of family, peers and others (de Haas et al., 2020, p. 29). These dynamics of migratory movements produce similar results in both voluntary and involuntary instances, as people tend to relocate to where they believe offer better conditions. This is one of the important reasons why migration clusters form and produce political, economic and cultural consequences. Furthermore, the contemporary migratory movements are defined by the globalization of the neoliberal capitalist market and the forms of inequalities and exploitation shaped under these circumstances produce and reproduce the exploitative ties between the former colonizer and colonized countries. As de Haas and co-authors (2020, p. 50) underline:

migration and immigration regimes depriving migrant workers of rights and protection can be seen as reinforcing the effects of hegemony and control of world trade and investment in keeping the 'Third World' dependent on the 'First'.

While the consequences differ drastically in nature and reflect the characteristics of the different cases that they are part of, some commonalities can be traced as well. One of them is the imagining and reimagining ethnic and/or national identities by the migrant groups and the host groups alike. For instance, Ahmed (2000, p. 93) talks about ways in which communities in a contested manner with the relationship with the host communities as well as through the sense of estrangement are formed.

In this instance, it can be argued that alterity plays a significant role in this dialectical formation of ethnic identities. Here, alterity refers to the definition of the self, vis-à-vis a perceived Other. The role of the Other in the formation of the self, has come to be discussed with regards to a variety of issues in social sciences, including but not limited to Bakhtin's (1984, p. xxx) views on self-appraisal through the gaze of others. Under these premises, it can be argued that the formation of a group identity involves defining who the members of the group are as much as defining who they are not. Therefore, the construction of national identity almost always is a process of setting lines of demarcation which includes the imagined members of the group as much as it entails leaving those who are not members outside. One of the most important instigators of this process are the encounters with different groups. These encounters produce interactions that help the group define itself in the terms mentioned above as well as get defined by the other group. The formation of ethnic identities can be defined in these terms as well and the migration process entails a significant portion of this dialectical construction. As migration processes serve as perfect incubators of these encounters, the interactions between host communities and the migrant groups advance the imagining and reimagining of concepts of nationhood and ethnicity.

Different views on the formation of ethnic identity emerged overtime among scholars, such as Clifford Geertz (1973), who argued that ethnicity is a primordial attachment, surrounding the member of the ethnic community almost from the moment they are born and sustaining itself through ties of blood, kinship, language and custom. Alongside the views on primordial ethnicity, there are those stressing the situational character of ethnic identity. According to these, the ethnic identity is 'invoked' as a way of identifying the self by a group. This invocation occurs through a variety of markers such as history, language and religion, and at the same time, the boundaries of the group based on this identification vary as well, based on the circumstances (Wallman, 1986, p. 229). Lastly, there are those who argue for an instrumental definition of ethnicity. The proponents of this view contend that ethnicity and ethnic identity are brought up in order to strengthen group identity or to obtain advantageous positions in different circumstances such as in the face of the allocation resources by a state (de Haas et al., 2020, p. 77).

The main debate surrounding national identity and nationhood, on the other hand, revolves around the temporality of nations, in terms of whether nations preceded modernity or are product of it. Alongside primordialists such as Geertz, ethnosymbolists also contend that nations preceded modernity and they were sustained through myths and symbols transferred from generation to generation (Smith, 1991, pp. 19–20). Contrary to that, those who argue that nations and nationalism are outcomes of transformations brought by modernity -like urbanization, industrialization, secularization etc.- emphasize the importance of certain products of modernity that established group cohesion and common identity among the members of the imagined nation. In this vein,

Gellner (1983) argues for the significance of common education, Anderson (1983) underlines the standardization of the vernacular through print press and Hobsbawm (1983) traces the role of ‘invented traditions’ in constructing the national identity.

To link these discussions to the issue of migration, it can be said that the cultural aspects that sustain ethnic identity play a critical role for the migrant communities to counter exclusion and discrimination. However, in doing so, the conflicting identities reciprocally influence and alter one another, which demonstrate that these cultures are far from being static in nature, and they change through external interactions (de Haas et al., 2020, p. 81). While this is closely related with the socio-economic and cultural integration, there are external, as well as local, forces like globalization and immigration at play in the aforementioned changes, culture becomes increasingly the subject of political debates. Here, it is crucial to take a look into different aspects that prove a determinant role in the contemporary migratory movements. In what is called “a global race for talent” countries impose preferential entry rules for migrants and refugees granting stay for varying durations and based on often precarious contracts (Shachar, 2011). For Europe, it could be seen that the formation of the Schengen zone, eased travel for its members, while resulted in harder border controls and stricter visa rules for those outside of the zone. In the meantime, the increasing labour demand contributed to the rise in irregular migratory movements, bringing the integration processes under spotlight (de Haas et al., 2020, pp. 135–136).

The legal framework with which modern nation-states are defined, in most instances, presupposes that the power to rule is derived from the people. In the nation-states, the people generally refer to the nation, therefore it is important to define who belongs to the nation. Furthermore, the legal link between the nation and state is, to a large extent, established by citizenship (de Haas et al., 2020, p. 85). In that sense, those who fall within and out of this framework bring about the reimagining of nationhood. Migrant groups are directly involved in this subject matter as their arrival and possible naturalization, as well as the barriers before their naturalization strike questions on the matter of citizenship and inclusion.

Turkey has witnessed such questionings over the past decade intensely, particularly due to the arrival of Syrian refugees and asylum seekers. The movement of the Syrian refugees, as well as the recent increase in the refugee outflow from Afghanistan have raised debate even more in Turkey. This has attracted scholarly attention as well, with the intensified public debate around nationhood in Turkey. This bore intense references to the changing nature of the conception of Turkish national identity, both in political and economic terms (Kaftan, 2022; Şimşek, 2021). These scholarly debates extend to the question of citizenship as well, with Güney (2022) discussing the public perceptions towards Syrian refugees acquiring citizenship in Turkey by focusing on the conception

of nation-state and the ties to it, as well as extending of rights to perceived Others. There are also studies that take on a multidimensional approach in analysing the sense of nationhood such as the one conducted by Saraçoğlu and Bélanger (2019), in the Turkish city of Izmir and trace the xenophobia that the refugees face to the sentiments of losses of economic gains, urban space and national cohesion, and analyse these with reference to past migratory movements experienced in the city.

The questioning of nationhood with reference to migration can be seen in a number of areas, extending through politics, economics and culture, and often times, crosscutting them. In that sense, nationalism studies need to look into different aspects of migration where the imagining and reimagining of national identity get crystallised. In the case of this paper, the focus is on sports.

Sports, Globalisation, and National Identity

Sports have always been a significant area of contention that transcended beyond the competition on the pitch, and extended to other areas like ideologies, identities, social struggles, and more. With regards to the studies of national identity, the coinciding of the emergence of modern sports with the rise of nation-states in Europe led sports and nationalist politics to reciprocally shape one another. Without doubt sports, due to their competitive nature, have always come to provide lieu for the surfacing of disputes in a supposedly non-violent fashion. This made nationalist politics attribute symbolic meanings to sports events, making them a form of imagining or affirming nationhood. As Bairner (2001, p. xi) suggests,

“Sport is frequently a vehicle for the expression of nationalist sentiment to the extent that politicians are all too willing to harness it for such disparate, even antithetical, purposes as nation building, promoting the nation-state, or giving cultural power to separatist movements.”

This definition entails both the state-centric purposes of national identity building and the promotion of a common identity for nationless states as well. In that sense, sports is a relevant subject matter for the studies of national identity.

Nation-states have used sports as a way of constructing national identity since the conception of the idea of a modern nation as well as the codification of leisure activities as modern sports. While the understanding of nationhood has been intrinsically related to strength, this has widely been understood on par with physical strength and health which shaped the sports and physical education policies of nationalist politics.³ Also, the

³ For the case of Turkey, see (Akin, 2004)

rise of international sports organisations in the late 19th and early 20th centuries helped carry the pursuits for national identity construction to the international arena, as well as allowing room for mutual interactions among the representatives and agents of different national and ethnic groups.

Allison and Monnigton (2002) contend that there are two ways of extracting national prestige from sports. One is taking part in mega sports events and international competitions for obtaining successful results and demonstrating superiority while inflicting pride to the imagined national group, or participating for the sole purpose of marking the presence of the national group in the international scene. The other is hosting these events, in order to demonstrate grandeur and a national capability to undertake such mega projects, through the advantage of hosting numerous other countries and their representatives. Therefore, there are a variety of dimensions through which national identity gets into relation with sports as nationalist politics. It as a way to shape perceptions both externally, that is vis-à-vis others with whom the national identity is constructed in a reciprocal manner; and internally, referring to the consolidation of the imagined national group domestically and establishing a bond around common identity among the members of the group who lack everyday direct contact.

As nationalism is much about determining who are not members of the national group as it is about determining who are, sports can be spaces of inclusion as much as they provide premises for exclusion, too. Therefore, the identities represented by teams and athletes can be arenas of contention both internally and externally. The problematization of national identity in this vein is particularly present in the everyday discourse through media outputs and political discourses produced with regards to representation in the international sphere. This, extends into the scholarly literature on this issue as well, and migration holds an important place in this vein.

The freer mobility of athletes particularly after the 1990s should be examined under the free movement of labour and the increasingly complex matrix of financial transactions that bound up people's lives on a wider array of levels. The globalization process that had a variety of political and economic implications through connecting the world with a wide set of communication tools that allow capital as well as labour to more freely move across borders has also diversified human mobilities and migration flows. This is often brought up with economic references as it has economic bases at its root, with the financial crisis of 1973 being used as a pretext for increased deregulation propped up by right-wing conservative policies. Furthermore, the rise of globalization was also countered by anti-globalization movements that oppose various aspects of the phenomenon such as migration (Maguire & Falcous, 2010, p. 5).

The relationship between sports and migration is also influenced heavily by the power relations dominant in the globalization process that characterize the exploitation of labour in the contemporary era. As teams, for instance, have increasingly turned into transnational corporations, their interests have also turned into international labour market which led to an increase in the athletes' international movement (Maguire & Falcous, 2010, p. 6). One of the most important legal implications of this turn in Europe came with the 1995 ruling of the European Court of Justice in a lawsuit filed by Belgian football player Jean-Marc Bosman, famously known as the Bosman rule. This ruling removed barriers on players' transfers to other teams within the European Union (EU), while at the same time, the ruling rendered restrictions on the number of foreign players in football teams in the EU unlawful (Binder & Findlay, 2012). It is no wonder that the ruling came at a time when the barriers on the movement of labour and capital are rapidly being removed, which had also political implications.

The characterization of this form of migration as 'good' or 'bad' is very much related to the success when it comes to sports, due to the fields extremely competitive nature. As Maguire and Falcous (2010, p. 6) contend:

What counts as good or bad depends on who decides and by what criteria – whoever defines what counts as 'success' succeeds in the contested process of player migration. This conflict has involved struggles between those promoting the commercial success of the clubs or the prestige associated with the national team; between entrepreneurs striving for short-term viability or officials concerned with long-term development; and between those who market the creation of a spectacle that can be sold to the media and those who advocate local identity and player development.

This produces consequences on the matter of imagining nationhood through sports as well. While successful results with the (in)direct contribution of migrant athletes often produce a more favourable discourse on the intersection of migration and sports, while on the other hand unsuccessful results may be met with racist and discriminatory attacks towards the athletes and migrants in general. However, this is not always the case. One of the most striking examples of the interplay between public view and political discourse with regards to migration through sporting results is France's 1998 victory at the FIFA Men's World Cup. The country's first such win at the tournament they hosted produced a variety of political discourses regarding the identity of the footballers, most of whom carrying a background from Africa or overseas territories that France still rules ever since the colonial period. As early as 1996, when the team, comprised of a talented generation of migrant footballers first took international stage at the European Championship, Jean-Marie Le Pen of far right National Front (Front National) party declared the team 'artificial' and complained that they did not sing *La Marseillaise*, the French national anthem, deliberately or due to 'visibly not knowing the words' (Marks, 1999, p. 50). While

the remarks were contested by the mainstream media, the issue of migration was brought up by the magazine, France Football, where Jean-Marie Lanoe argued that the national football team being diverse was nothing new, but it only reflected a different era of immigration (Marks, 1999, pp. 50–51). According to this, while the French team was composed of immigrants or the descendants of immigrants from war-torn European countries such as Poland and Italy in the aftermath of the Second World War during the 1950s, whereas in the last decade of the 20th century immigrants from African countries and overseas territories and departments became the faces of the national team (Marks, 1999, p. 52).

Mainstream media's favourable look upon the question of immigration, particularly related to an international success is directly related with the perception of this as a confirmation of the Republican citizenship model of France. In fact, deriving from Bromberger, Marks (1999, p. 53) contends that the liberal democratic view sees football as an affirmation of the promise of meritocratic success combined with collective endeavour: "In particular, football offers a way of understanding and negotiating the sometimes contradictory demands of individual achievement and collective effort which underpin contemporary liberal democracies."

However, the erosion of the liberal democratic view from mainstream politics through the dominance of far-right views led to the lifting of the curtain that shielded the mechanisms of exploitation and inequalities behind the promises of meritocracy and collectivity that surrounded the political discourse on migration. The debate around France's national team was at a time when the liberal ideology seemed triumphant after the disintegration of the socialist states. While there were relatively less visible challenges to the political and economic dominance of the capitalist bloc, the views on the team's success as an affirmation of this triumph reflected this spirit of the time. Therefore, looking into the contemporary understanding of sports and migration at a time when the issue of migration heavily dominates politics in a way that is dominantly driven by far-right politics is relevant to understand the reflections of the changing political landscape around migration and its impact on culture. The case of migrant athletes in Turkey can set an example to observe this trend.

The Case of Migrant Athletes in Turkey and National Identity

Turkey's history of transferring migrant athletes and naturalizing them to compete for Turkey as a policy is as long as the history of neoliberalism in Turkey. While the first traces of increasing privatization and opening up to the international market economy dates to early 1980 with a series of decisions taken by governmental decree, the coup d'état⁴ later that year paced the transformation into neoliberal economic policies backed up by a conservative set of policies in many aspects of politics and culture. What the immediate aftermath of the

⁴ The coup d'état on 12 September 1980.

coup d'état also witnessed internationally was while the economy was preparing to open up, politically the ongoing human rights violations led to an isolation of Turkey. Therefore, the military junta as well as the civilian government that took over shortly after, sought international recognition and legitimacy through sports (Irak, 2020, p. 174). The transfer of Bulgarian-Turkish athlete Naim Süleymanoğlu was one of the first examples of this efforts.

The transfer of migrant athletes has continued as a tradition but intensified after the 2012 Summer Olympics in London, when Turkey's Olympic campaign was marred by doping cases. While a number of athletes from Turkey's delegation were banned for certain periods of time from competing internationally, Turkey turned to transfer athletes, particularly from African countries, who were naturalized to represent Turkey. For the purpose of the discussion of this paper, I focus on the media frenzy over the track and field athletes who competed in the Olympics and the European Championships in the summer of 2016 and how their campaign was perceived in the public discourse.⁵ While doing so, I particularly focus on the athletes who took part in track and field events as it holds a particular place in the case of migrant athletes in Turkey. According to Reiche and Tınaz (2018), 25 foreign-born athletes who participated in the 2016 Summer Olympics in Rio among the Turkish delegation took part in athletics. Most of these athletes are transferred from African countries like Kenya and Ethiopia based on their athletics training, and none of them were refugees. There are also those from Caribbean countries like Jamaica, as well as those from neighbouring countries to Turkey like Azerbaijan, also transferred on sporting bases. Moreover, Turkey won a record of 12 medals, four of which were gold, at the 2016 European Athletics Championships and nine of these medals were obtained by migrant athletes. This first came to the fore of public attention with an article published in the Daily Telegraph.⁶ While the article called Turkey's policy as a 'farce' the snarky comments about the lack of experience on Turkishness on the part of migrant athletes sparked a debate in Turkey.

Before beginning an analysis of this very debate, it should be noted that the widespread naming for these athletes is *devşirme*, which refers to an Ottoman practice of taking a child from non-Muslim families in order to convert and train them for military service. Therefore, the widespread term for the policy implies a tie to the nation that is different from citizenship. The term was widely used during the public debates revolving around the issue. Furthermore, these successful results and the ensuing publicity that the sports gained led to increased reactions from nationalists in Turkey. For instance, in an article published in the newspaper *Yeniçağ*,⁷ which was

⁵ It should also be noted here that Rio 2016 was an event around which the topic migration and refugees had been widely discussed, as it also witnessed the formation of a team comprised of refugee athletes (see Turcott & Ariyo, 2022)

⁶ Seven Kenyans, two Jamaicans and a Cuban competing for Turkey - this is a disgraceful farce, 07 July 2016, Daily Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/athletics/2016/07/07/seven-kenyans-two-jamaicans-and-a-cuban-competing-for-turkey---t/>, accessed on 17 January 2023.

⁷ Devşirme sporcularımız dünyada alay konusu oldu!, 11 July 2016, *Yeniçağ*, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-141595h.htm>, accessed on

close to the Nationalist Action Party (MHP) at the time, it was argued that the migrant athletes made Turkey a ‘laughing stock’. Furthermore, the same article expressed a concern for the erosion of Turkish values: “The love of going through African countries and making them wear the star-crescent jersey is the end of Turkish athletics. Because we do not care about our own values.” This also carried nativist tendencies as well, basing the opposition to the policy on the argument that those who were born in Turkey had more rights. For instance, in the Yeniçağ article, it was argued that if the same interest that was allocated to migrant athletes were given to Turkish-born athletes, they would not fall into the trap of doping. In another article which was published again in a nationalist paper, *Aydınlık*, with more secular and authoritarian tendencies, linked the issue with the arrival of Syrian refugees, evoking the question of granting refugees citizenship.⁸ The article also brings up a common theme that revolves around the issue in many other places of the world and questions whether these athletes would sing the Turkish national anthem.

There were also praises for the policy and arguments for this laying a basis for the naturalization of ‘qualified’ immigrants, particularly when it came to refugees.⁹ Some journalists even called out the way this policy was opposed as ‘fascism’ and ‘racism’.¹⁰ However, even those who had a more favourable view on the migrant athletes mentioned the lack of cultural bonds of ethnic ties bringing a disconnection to the link of citizenship. A journalist talking to a centre-left online media platform, *Medyascope*, argued that these athletes “lacked the citizenship bond with the country they are citizens of”.¹¹ In that sense, it can be seen that a lot of performative and symbolic meaning is attributed to citizenship in these debates.

Ersatz Conclusion

The discussion under question in this paper merits an ersatz conclusion, as it is far from drawing conclusive remarks and leaves a wide area open for further inquiry. The case discussed here is a mere depiction of the ways through which social transformations can be initiated through further research focusing on a wide array of related cases from a variety of theoretical approaches. As the debate under focus in this paper is highly related to the question of migration, it was inevitably tied with the wider migration policies at the time which was mostly dominated by the refugees and asylum seekers fleeing from the civil war in Syria. Although refugee athletes

17 January 2023.

⁸ Kim bunlar?, 13 July 2016, *Aydınlık*, <https://www.aydinlik.com.tr/koseyazisi/kim-bunlar-8842>, accessed on 17 January 2023.

⁹ Göğsümüzü kabartan ‘devşirme’ sporcular, 10 July 2016, *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/cadde/ali-eyuboglu/gogsumuzu-kabartan-devsirime-sporcular-2275734>, accessed on 17 January 2023.

¹⁰ Çare devşirme sporcular mı?, 13 July 2016, *Al Jazeera Turk*, <https://www.aljazeera.com.tr/haber/care-devsirime-sporcular-mi>, accessed on 17 January 2023.

¹¹ “Devşirme atletler” tartışması büyüyor, 12 July 2016, *Medyascope*, <https://medyascope.tv/2016/07/12/devsirime-atletler-tartismasi-buyuyor/>, accessed on 17 January 2023.

from the Syrian conflict is not a substantial phenomenon in Turkey, the policies regarding them triggered a widespread debate around the issue of migration as a whole, which trickled down to transfer athletes. In that sense, the issue was handled with regard to the media outlets' views on the government's migration policies. While the anti-migrant views began to hold increasingly more ground around the time this debate was raging, it largely influenced the views on migrant athletes and their presence was questioned.

The main arguments against the policies on migrant athletes were based on the issue of opportunities provided to them, contending that they were being allocated to the detriment of Turkish-born athletes, which is a reflection of the nativist views on migration. These views are also present regarding the presence of Syrian refugees, therefore, it can be argued that they trickled down to other areas and shaped a general opinion on the question of migration. Other arguments put forward requirements for the acquisition of Turkish citizenship, drawing boundaries of nationhood and putting those who were to enter within to the test. As can be observed in the case of migrant athletes competing in the 2016 European Athletics Championships, obtaining success for Turkey was not enough. This demonstrates the changing nature of nationhood in the face of alterity.

Turkey is one of the most prominent migration countries and the political discourses and debates produced around the issue continue to spread to a variety of areas regarding politics, economics, and culture. Therefore, studying these areas carry utmost prominence. Sports, due to its popularity and competitive nature is one of the most important spaces where these debates crystallize, therefore further research is required in the field to demonstrate how nationhood is contested and reimagined within this recent moment of migratory movements. While this paper only demonstrates a way in which the issue can be discussed, a deeper inquiry into the topic may undertake a longitudinal analysis to periodize how the issue of migrant athletes led to the imagining and reimagining of nationhood throughout history in Turkey. Further research may also focus on the negotiation of identities on the part of migrant athletes as well. Moreover, while virtually invisible in the 2016 debates under focus in this paper, the gender aspect is also a crucial area to be studied since nationhood is often constructed through hegemonical relationships regarding gender as well. In that sense, this field deserves further scholarly attention.

References

- Ahmed, S. (2000). *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge.
- Akın, Y. (2004). "Gürbüz ve Yavuz Evlatlar" Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor. İstanbul: İletişim.
- Allison, L., & Monnington, T. (2002). Sport, Prestige and International Relations. *Government and Opposition*, 37(1), 106–134. <https://doi.org/10.1111/1477-7053.00089>
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Bairner, A. (2001). *Sport, Nationalism and Globalization*. New York: State University of New York Press.
- Bakhtin, M. (1984). *Problems of Dostoevsky's Poetics* (C. Emerson, Trans.). Minnesota: University of Minnesota Press.
- Binder, J. J., & Findlay, M. (2012). The Effects of the Bosman Ruling on National and Club Teams in Europe. *Journal of Sports Economics*, 13(2), 107–129. <https://doi.org/10.1177/1527002511400278>
- de Haas, H., Castles, S., & Miller, M. J. (2020). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (6th ed.). London: Red Globe Press.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. Basic Books.
- Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell.
- Güney, Ü. (2022). Syrian Refugees between Turkish Nationalism and Citizenship. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 20(4), 519–532. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1950256>
- Hage, G. (1998). *White Nation: Fantasies of White Supremacy in a Multicultural Society*. London: Pluto Press and Routledge.
- Hobsbawm, E. (1983). Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914. In E. Hobsbawm & T. Ranger (Eds.), *The Invention of Tradition* (pp. 263–307). Cambridge: Cambridge University Press.
- Irak, D. (2020). Mediatization and Hyper-commodification of Sport in Post-1980 Turkey. In Y. Kaptan & E. Algan (Eds.), *Television in Turkey: Local Production, Transnational Expansion and Political Aspirations* (pp. 173–188). London and New York: Palgrave Macmillan.
- Kaftan, G. (2022). Flexible Nation: The Turkish Nation under the Justice and Development Party's Rule. *Nationalities Papers*, 50(6), 1232–1244. <https://doi.org/10.1017/nps.2021.40>
- Kellas, J. G. (1991). *The Politics of Nationalism and Ethnicity*. London and New York: Macmillan.
- Lehner, R. (2019). The EU-Turkey-'deal': Legal Challenges and Pitfalls. *International Migration*, 57(2), 176–185. <https://doi.org/10.1111/imig.12462>
- Maguire, J., & Falcous, M. (2010). Borders, boundaries and crossings: Sport, migration and identities. In *Sport and Migration: Borders, boundaries and crossings* (pp. 1–12). London: Routledge.
- Marks, J. (1999). The French National Team and National Identity: 'Cette France d'un bleu métis'. In H. Dauncey & G. Hare (Eds.), *France and the 1998 World Cup: The National Impact of a World Sporting Event* (pp. 41–57). London: Routledge.

- Reiche, D., & Tınaz, C. (2018). Policies for naturalisation of foreign-born athletes: Qatar and Turkey in comparison. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 11(1), 153–171.
- Saraçoğlu, C., & Bélanger, D. (2019). Loss and xenophobia in the city: Contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey. *Patterns of Prejudice*, 53(4), 363–383. <https://doi.org/10.1080/0031322X.2019.1615779>
- Shachar, A. (2011). Picking Winners: Olympic Citizenship and the Global Race for Talent. *The Yale Law Journal*, 120(8), 2088–2139.
- Şimşek, D. (2021). “Winners and losers of neoliberalism”: The intersection of class and race in the case of Syrian refugees in Turkey. *Ethnic and Racial Studies*, 44(15), 2816–2835. <https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1854812>
- Smith, A. D. (1991). *National Identity*. London: Penguin Books.
- Turcott, R., & Ariyo, E. S. (2022). Disrupting the global refugee crisis or celebrity humanitarianism? Media frames of the refugee olympic team at 2016 Rio and 2020 Tokyo summer games. *Sport in Society*, 25(3), 671–686. <https://doi.org/10.1080/17430437.2022.2017828>
- Wallman, S. (1986). Ethnicity and boundary processes. In J. Rex & D. Mason (Eds.), *Theories of Race and Ethnic Relations* (pp. 226–245). Cambridge: Cambridge University Press.

İnceleme Makalesi

Politicization and Instrumentalization of Migration Research: Ethical Challenges¹

Umut Yüksel²

Abstract

Migration research has received remarkable attention in the last decade, and it has become a central research field in which researchers widely adopt qualitative research methods. Research practices such as ethnographic studies adopting micro perspectives and bottom-up approaches necessitate a detailed analysis. Related methodological issues and ethical concerns are waiting to be unpacked in a comprehensive and critical way. From a critical perspective, this article discusses the relationship between research methodology and ethical challenges based on asymmetrical power relations, positionalities of researcher and participants, and the problem of over-research. It is argued that global transformations and migration policies have a profound impact on migration research and might cause an instrumentalization of it. The instrumentalization of the researched populations works in a complex set of asymmetrical relationships in different contexts based on the perception of migration as a security threat. It eventually produces ethical concerns over researchers' epistemological and methodological perspectives. These ethical problems occur in a politically dynamic setting. Therefore, questioning the political aspects of the production of scientific knowledge and the positionality of the researcher have the capacity to challenge the mainstream perception of migration and the instrumentalization of migration research.

Keywords: Migration Research, Ethics, Asymmetrical Power Relations, Instrumentalization, Positionality.

¹ Makale Geliş Tarihi: 1.04.2023 Makale Kabul Tarihi: 20.04.2023

² umutyuksel@gmail.com, ORCID NO: 0000-0001-7680-2593

Review Article

Göç Araştırmalarının Siyasallaştırılması ve Araçsallaştırılması: Etik Sorunlar

Öz

Göç araştırmaları son on yılda kayda değer bir ilgi görmüş, sosyal bilimler içerisinde nitel araştırma yöntemlerinin yaygın olarak kullanıldığı merkezi bir araştırma alanı haline gelmiştir. Bu bağlamda, özellikle mikro düzeyde olan ve tümevarımsal yaklaşımları benimseyen etnografik çalışmalar gibi araştırma pratikleri detaylı bir analiz gerektirmektedir. Bu tür çalışmalarla ilgili metodolojik meseleler ve etik kaygılar daha kapsamlı ve eleştirel bir şekilde ele alınmayı beklemektedir. Bu makale eleştirel bir perspektiften asimetrik güç ilişkileri, araştırmacı ve katılımcıların konumsallıkları ve aşırı-araştırma sorunu temelinde araştırma metodolojisinin etik sorunlarla olan ilişkisini tartışmaktadır. Çalışmanın temel argümanı küresel değişim ve dönüşümler ile birlikte küresel göç politikalarının alandaki araştırmaları derin bir biçimde etkilemesi ve göç araştırmalarının araçsallaştırılmasına neden olmasıdır. Göç çalışmalarının araştırma evrenini oluşturan grupların araçsallaştırılmalarıyla birlikte, göçün bir güvenlik tehdidi olarak algılanmasına dayalı farklı bağlamlarda iç içe geçmiş bir dizi asimetrik ilişkiler bütünü ortaya çıkmaktadır. Böylesi bir durum, araştırmacıların epistemolojik ve metodolojik perspektiflerini kapsayan etik sorunlar doğurmakta ve politik olarak devimsel bir ortamda cereyan etmektedir. Dolayısıyla, bilimsel bilgi üretiminin politik çehresinin ve araştırmacının konumsallığının sorgulanması, göçün güvenlik çerçevesinde oluşan anaakım kavranışını ve göç araştırmalarının araçsallaştırılmasını da tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç Araştırmaları, Etik, Asimetrik Güç İlişkileri, Araçsallaştırma, Konumsallık.

Introduction

Migration is not a new phenomenon, and it has a long history. People have migrated from one region to another since the emergence of Homo Sapiens about 150,000 years ago (Donato & Massey, 2016). However, migration has had a new transatlantic character since the sixteenth-century European expansion to mass migrations from Europe to North America between the mid-nineteenth century to 1914 (Castles & Miller, 2009). For instance, in her famous poem *The New Colossus*, Jewish American poet Emma Lazarus wrote about this “transatlantic migration” from Europe to North America in 1883 by underlining its political character.³ Lazarus described the Statue of Liberty as the “Mother of Exiles” at that time while comparing it with the Colossus of Rhodes which was believed to symbolize victory against enemies. In contrast, she described the Statue of Liberty as a symbol of its call to the European lands: “Give me your tired, your poor/Your huddled masses yearning to breathe free.” Since that time, the perspective on international migration has changed extraordinarily.

Donato & Massey (2016) categorize modern times into three eras of mass human migration shaped by economic changes. The first era is characterized by European colonial expansion from 1500 to 1800. The second era is distinguished by European industrialization from 1800 to the 1929 Great Depression, which is also the first stage of capitalist globalization. The third era lies in the second era of capitalist globalization, which began to take root between the end of World War II and the beginning of neo-liberalization in the 1970s and 1980s, when international migration expanded to all regions. For Donato & Massey, this current era has witnessed a new type of institutionalization of global trade and investment through multilateral institutions such as the United Nations, the World Bank, and the International Monetary Fund (2016, p. 8). After the impact of globalization and technological advancements in communication and transportation, international migration became a pivotal element of our current era, Castles & Miller (2009) call “the age of migration.”

This article aims to illuminate the politicization and instrumentalization of migration research⁴ with its connection to significant shifts in the perception of international migration. Relevant research articles, and reports, including data collected by local and international organizations, are used in the study. In the first part, the review of migration research in Türkiye and methodological frameworks of migration research are discussed in terms of their political aspects.

In the remaining parts of the article ethical challenges regarding before, during, and after migration research are discussed in two sections. First, asymmetrical power relations and potential hierarchy between the researcher

³ Lazarus, E. (1883). *The New Colossus* by Emma Lazarus. Poetry Foundation. Retrieved January 10, 2023, from <https://www.poetryfoundation.org/poems/46550/the-new-colossus>

⁴ In this article, migration research mainly refers to international migration rather than internal migration.

and the participants are discussed. Following this section, the problem of over-research in migration research is examined referring to different over-researched community examples. These examples are chosen attempting to show how trust-building relations between researcher and participants are affected by the problem of over-research. Ethical challenges examined in this study mainly focus on qualitative research that adapts micro-level perspectives and bottom-up approaches, such as ethnographic studies.

The New Colossus Turns into the Colossus of Rhodes

The changes in migration types and policies and the emergence of migration management perspectives deeply shape migration research, and might cause instrumentalization of it. Labour demand in Western European countries after the Second World War and the rise of globalization in the 1990s are two historical milestones in international migration. The first mobility is related to regional inequalities between the Global North and Global South. The economy-oriented neoclassical theories grasp migration as mobility from low-income to high-income areas or “push-pull” theories, and better living opportunities or lifestyles have a role in migrants’ decision to migrate (Sert, 2012). However, neither the portrait of migrants as rational individuals who have freedom of choice in the “market” nor the “push-pull” perspective on migration, which neglects the role of states, provides an adequate theoretical framework for migration (Castles & Miller, 2009).

The changing trends in international migration since the 1980s, the economic crises of the 1970s, and neoliberal policies limited labour migration to the Western states (Castles & Miller, 2009). Additionally, the financial crash of 2008 became another significant factor which has led to increasing national border control and restrictions (Castles, 2010). The twenty-first-century globalization has created a global economy based on the flow of capital but restricts human mobility by controlling international migration. This situation creates what Donato & Massey (2016) call “the paradox of twenty-first-century globalization.”

These social, political and economic transformations have also influenced the terminology used in migration research. Triandafyllidou (2010) states that “irregular”, “illegal” and “undocumented” are used to describe “migrants”, “immigrants”, “aliens” or “foreign nationals”. These terms appeared in different times and contexts and have different meanings underlying them. As such, the terms of “illegal” or “irregular” migration primarily reflects the perspective of states rather than migrants’ experiences if they are adopted without a critical assessment (Erder & Yökseker, 2014, p. 46). The critical assessment may develop alternative usage of the term “irregular migration” to refer to the relationship between migrants’ legal status and human rights (Erder & Yökseker, 2014). Moreover, the term “illegal migration” is criticized by migration scholars in terms of its discriminatory aspect; therefore, such criticism is parallel to the view of “no human being is illegal” (Triandafyllidou, 2010, p.

2). In this context, the terms “irregular migration” and “undocumented migrant” are used in a more neutral way to describe this type of migrants who lack of required legal papers to enter or reside in accordance with the rules (Triandafyllidou, 2010). The way researchers define and use these terms affects the unit of analysis and sampling in migration research (Kümbetoğlu, 2012). Moreover, Castles argues that migration should be grasped as a part of social transformation with its link to the global political, economic, and social relationships instead of a “problem that needs to be ‘fixed’ by appropriate policies” (2010, p. 1567).

Although some countries welcomed the early impacts of globalization and the growing mobility of individuals with terms such as multiculturalism with all its different understandings (Castles & Davidson, 2000), the other side of the coin implies a dark path. For instance, the terrorist attacks called 9/11 became another historical milestone to shape the perspective on international migration. Emma Lazarus’ “The New Colossus,” whose hand “glows worldwide welcome,” turned into a symbol of defense and victory -the Colossus of Rhodes- with the “war on terror” discourse under the George W. Bush administration and has deeply affected the dynamics of international migration. This discourse profoundly influenced the process of the securitization of migration and the perception of international migration as a part of “transnational threats,” essentially widening the scale of “the migration-security nexus” (Faist, 2005). Intensification of border controls by surveillance and technological advancements marked a shift in state border control practices as an impact of 9/11 in twenty-first-century globalization (Andreas, 2003). These border control practices and surveillance technologies are also what Bigo (2014) calls “the practices of (in)securitization.”

Migration researchers are affected by these macro-economic, social and political transformations. For instance, Wimmer & Glick-Schiller (2002) historically portray how migration research has been influenced by global changes from the 1870s to the beginning of the twenty-first century. In this sense, researcher’s perception is affected by the naturalization of a global regime of nation-states, namely *methodological nationalism*. In light of these discussions, Castles & Miller urge us to “reconceptualize migration as a complex process in which economic, political, social and cultural factors all work together” (2009, p. 25). The dynamic nature of these factors also necessitates a reconsideration of theoretical and methodological frameworks as well as ethical challenges.

Political Nature of Migration Studies in Türkiye

Since the mid-nineteenth century Türkiye has witnessed migration flows that affect its social and political structure (Özbay & Yücel, 2001). Forced migration between 1923-1950, labor migration between 1950-1980, and changing aspects of migration, which were influenced by the 1980 military coup and globalization, imply the political impact on migration in the country (Özbay & Yücel, 2001). In this sense, migration research has

always been a political issue for Türkiye. Erder & Yüksek (2014) critically evaluate migration studies in Türkiye regarding theoretical implications, methodology, and research areas. They argue that although Turkey has witnessed a wide range of immigration and emigration since the late Ottoman Empire, migration studies in Türkiye are limited based on taboo subjects, the lack of financial support and theoretical frameworks derived from Western Europe and the lack of adequate theoretical concepts grasping the social change and the diverse migration patterns in Türkiye (Erder & Yüksek, 2014, p. 36). Their periodization of migration issue in Türkiye from the 1920s to 1950s, 1960s to 1980s, and 1990s to present is parallel to the global history of migration research and worldwide events such as labor demand of Western European countries after the Second World War and the growing impact of globalization on the growth of migration research.

Migration research is mainly traced back to the 1960s in Türkiye when it was concentrated on the issue of labor migration to Western European countries. The decision of “export of excessive manpower” was made by the Turkish government following the 1960 military coup to overcome problems such as unemployment, population growth and social tensions (Abadan-Unat, 2011, xxii). The interest of state organizations, such as the State Planning Organization’s encouragement to collect data on labor migrants in West Germany in 1963 is related to the political aspect of migration research and collection of data on labor migrants (Abadan-Unat, 2011). The growth of migration research after the 1990s is based on diverse patterns of international migration as a result of globalization and reconsidering theoretical approaches to international migration, as well as the EU’s growing interest in population movements through Türkiye with the motivation to develop policies to prevent migration flows to the EU countries.

Türkiye has experienced different migration flows since the nineteenth century. Migration from the Caucasus (Sunata, 2020) and the Balkans in the 1800s (Özbay & Yücel, 2001) are two major examples in this time period. Another significant migration flow was the resettlement of a quarter millions of Turks from Bulgaria to Türkiye in the early 1950s (Kostanick, 1955). In this period, migration from rural to urban areas in Türkiye also increased significantly as a result of the modernization policies in agriculture (Özbay & Yücel, 2001). The restrictive immigration and asylum policies in Western Europe in the 1980s and 1990s led to an increase in transit migration to Türkiye from different regions, such as Asia, Africa and the Middle East (İçduygu, 2006). In the 1990s, significant number of migrants from former Soviet Union countries began to come to Türkiye for different reasons such as trade, work or education (İçduygu, 2006). Starting from 2011, Türkiye also experienced Syrian migration flows, especially in 2015 (İçduygu & Şimşek, 2016). The ongoing externalization of the EU’s migration policies also impacts migration flows to Türkiye due to its geographical location (Sert & Daniş, 2020). Additionally, these migration flows to Türkiye highlight the labour aspect of migration with the levels

of employment in sectors of the informal economy, especially from the post-Soviet countries (İçduygu, 2006) and Syria (Belanger & Saraçoğlu, 2020; ILO, 2020). In light of these discussions, this article argues that the political nature of migration studies goes hand in hand with the instrumentalization of migration studies and the theoretical and methodological set of frameworks implemented in the research. Therefore, these implications produce ethical concerns and challenges for researchers.

Qualitative Methodology and Ethical Challenges in Migration Research

Migration from a “management” perspective has produced policy-oriented research practices (Castles, 2010). These policy-oriented practices lead to the domination of the view of states instead of the experiences of migrants. For example, the 2021 report of the International Organization for Migration (IOM) illustrates how countries manage migration data using different administrative sources. However, Scheel & Ustek-Spilda (2019) underline the limits of quantifying migration and the use of multiple methods constituting multiple migration realities by arguing that how migration management aims to enact migration “as a reality that can be managed” (p. 665). Moreover, quantitative research adapting methods such as surveys may have some limitations, including the type of survey questions and the lack of unregistered people in official records or databases (Kümbetoğlu, 2012). Additionally, there can be restrictions on some official migration-related data, or quantitative data collected by state authorities (e.g., statistics and state archives) may not be accurate in all cases for researchers (Erder & Yüksek, 2014). In this respect, qualitative methodology unpacks the invisible nature of migrants’ experiences, especially for undocumented migrants.. It also provides researchers to unpack and challenge the taken-for-granted assumptions in migration research. Zapata-Barrero & Yalaz explain why the qualitative approach is essential in migration research as follows:

Qualitative migration researchers have a key role in demonstrating the constructed nature of the categories such as ‘migrant’, ‘undocumented’, ‘citizen’, ‘border’ and so on. Even though these categories are socially and politically produced, they have real material effects on how states and societies are organised. QR [Qualitative Research], through a bottom-up knowledge production process, has a distinctive advantage in exploring how these constructed migration categories are perceived and experienced in the everyday life of individuals, organisations, and institutions (...) Avoiding traditional hierarchies between researchers and participants and recognising migrants as co-producers of migration knowledge will be an important step toward democratising migration research and its methodological tools (2022, p. 420).

Thus, qualitative research has the potential to fill the gap in relevant migration data and shed light on the invisible nature of the field as well as limitations related to ethical challenges. However, qualitative and quantitative

research on migration is at risk of being influenced by the policy-oriented management perspective. The risk highlights the need to question the validity and reliability of the data by researchers. These ethical challenges are related to the instrumentalization of migration research in terms of asymmetrical power relations between the researcher and participants.

Asymmetrical Power Relations and Reflexivity

“For the first time back then, I thought about everything seriously.

The past and the future, both equally unknowable, and also this ongoing situation that the consulates call “transitory” but that we know in everyday language as ‘the present.’”

Anna Seghers, *Transit*⁵

The relationship between researcher and research participants regarding the role of inequality and potential hierarchy is widely discussed in the literature (Bourdieu & Wacquant, 1992; Frers & Meier, 2022). In this sense, the power dynamics between researcher and participants are significant because these power dynamics that may produce asymmetrical relations are central to the data collection and research findings (Kvale, 1996; Düvell et al. 2010). In *Understanding*, Bourdieu (1999) urges researchers to be aware of these asymmetrical power relations due to the different amounts of capital the researchers and participants have. Linguistic capital, for instance, is one of the capitals that Bourdieu highlighted in his article; therefore, interview protocols or survey questions need to be examined closely based on these power relations, especially in the case of language barriers. Additionally, these asymmetrical power relations begin in the research design and continue during and after the research, and as the ethical obligations. For instance, researchers may have a particular picture in their minds before the research, which could deeply affect the research theory and methodology. It will also consequently affect the research findings due to the research bias. Thus, Clark-Kazak (2017) suggests adding different perspectives to research. These different perspectives could be class, gender, age, or ethnicity. Nonetheless, the instrumentalization of participants falls beyond these aspects and could emerge in different research practices. In this sense, the positionality of the researcher affects the research process. For instance, Ong (1995) explains how her positionality as a Chinese woman in the West had an impact on her research with Chinese immigrant women living in the US. In this sense, she underlines the importance of postcolonial feminist critique and building trust relationships by having a shared condition.

⁵ Seghers, A. (1951/2013). *Transit*. (M.B. Dembo, Trans.). New York, NY: New York Review Book, p. 146.

Our sense of having been shaped by the history of Western imperialism and diaspora out of China and by being Chinese women in the West made possible a situation of telling and listening. This lessening of the personal and pedagogical distance between the ethnographer and the informant allows an intimacy that nurtures trust and increases the informants' power to influence the ethnographic product (Ong, 1995, p. 355).

In this vein, she invites us not only to rethink the power relations between researcher and participants but also to rethink the concept of power to build trust relationships with research participants. From a similar perspective, Wolf (1996) highlights that power inequalities and hierarchies are continuously created during and after fieldwork in relation to different positionalities of the researcher and the participants.

The increase in the number of female migrants between 1965 and 1990 was higher than the number of male migrants (UNDP, 2009). The total number of female migrants is around 135 million, with 48.1% globally (UN DESA, 2020). However, migration theories and research have focused on especially male migrants for a long time. The 1960s and 1970s' male perspective-dominated theories have started to change since the 1980s, especially as a result of feminist studies (Schrover & Moloney, 2013). Moreover, Coşkun et al. (2020) draw attention to both the invisibility of women's experiences in migration studies and the central role of women in migration experiences in general, such as the decision making process of migration. They argue that feminist methodology provides a ground for researchers to problematize asymmetrical power relations regarding the production of scientific knowledge and the relations between the researcher and the researched, which enables scientific knowledge to have a role in social change and recognition of migrants' agency against the instrumentalization of them. Thus, feminist methodology urges us to not only to question asymmetrical power relations in migration research based on gender but also critically examine the international migration regime, the position of researchers, and the broader dynamics within social sciences.

Some other ethical challenges, however, may occur in different contexts. The participants may expect that their participation in the research will directly benefit their financial or legal status. The hope of direct benefit may lead to violating ethical principles or producing ethical dilemmas (Düvell et al., 2010). Clark-Kazak (2017, p. 12) states that displaced people's⁶ dependence on service providers such as civil society or state organizations and sponsors may call into question the "voluntary" aspect of research, especially when people who work at

⁶ According to the International Organization for Migration (2019, p.55), displaced persons refer to "Persons or groups of persons who have been forced or obliged to flee or to leave their homes or places of habitual residence, either across an international border or within a State, in particular as a result of or in order to avoid the effects of armed conflict, situations of generalized violence, violations of human rights or natural or human-made disasters."

these institutions are gatekeepers. For instance, they may believe it is obligatory to participate in the research in fear of deportation or worsening their status because they may believe that they lose their protection or support networks. Kümbetoğlu (2012) highlights the importance of informed consent to prevent such direct benefit expectations of research participants. Therefore, the principle of voluntary participation in research has its ethical obligations. Although signing a written consent form is the primary option for researchers, some participants' repeated experiences with officials may lead to finding written forms suspicious (Clark-Kazak, 2017), or language barriers may disrupt the process of obtaining both written or oral consent (Kümbetoğlu, 2012). Moreover, Klykken (2021) states that informed consent requires a continuous and reflexive engagement before, during and after fieldwork. Kirsch (1999, p. 3) puts reflexivity as one of the significant feminist principles of research because "it enables researchers to be introspective, to analyze the research process in response to participants, and to adjust and refine their research goals as they learn more about those they study."

The ethical responsibility for concerning the physical, social, and psychological well-being of research participants and reducing risks to researcher's safety lies with the researchers (BSA,2017). In this context, another ethical challenge is related to the possibility of re-traumatization of participants. Displaced people could have painful experiences of conflict or violence, or they may carry the feeling of personal or collective traumas. Collective trauma is described as a set of reactions triggered by a traumatic event that has a position in the collective memory, even for the people who did not directly experience the event (Hirschberger, 2018). A wide range of events, such as different types of wars and natural disasters, could be examples. Researchers' questions regarding these traumatic experiences could end up as recalling these painful experiences. Additionally, displaced people may need to tell their stories time after time in the process of asylum or other bureaucratic processes. It is significant to consider this situation to minimize psychological harm. Moreover, researchers also at risk of being affected by the traumatic experiences of the participants, and hostile or dangerous experiences in the research field (Bryman, 2012; Düvell et al., 2010; Lavin et al., 2012). For such migration research contexts, Düvell et al. (2010) also urge researchers to take criminal activities and health risks into consideration, especially if the research field includes people involved in criminal activities such as "human smugglers, illegal agents and corrupt officials" (p. 232).

The privacy of the participant is another ethical principle. It is crucial to keep the anonymity of the participants regarding their names or any other identifying characteristics. In some cases, with a small sample, age, occupation, or nationality information could also reveal the participants' identities. According to Coşkun et al. (2020, p.75), migrants' way of coming to the country, or the working and living conditions of the participants, could be considered "criminal" or "illegal" by states, especially for undocumented migrants. Information on their

identities in research outputs may lead to deportation or violence against the disadvantaged groups among migrants such as children, women, and LGBTI+s (*Ibid*).

After a study is conducted, power relations are still present. Ethical concerns over the dissemination of the research findings may emerge in terms of the way participants are portrayed, the timing of the dissemination, its media coverage, or the potential consequences of the results for the participants (Düvell et al., 2010). For instance, external funding provided by state organizations and various NGOs may affect the knowledge production process, and they can result in the detection of particular migrant or refugee groups or increase pressure on these groups (Kümbetoğlu, 2012). In this vein, the instrumentalization of migration research can include research design, data collection process and the dissemination of research results. The position of the researcher regarding the issue requires a continuous evaluation of migration dynamics in different contexts. The problem of over-research may exacerbate these ethical concerns and various forms of inequalities.

More importantly, human rights are at the centre of ethical considerations in migration research. International human rights treaties and instruments produce a legal framework for the protection of all migrants against racial and gender discrimination (UNHCR, 2008). Although international migrants, regardless of their status, are entitled to the same international human rights as everyone else, they have a vulnerable position on the grounds of citizenship and accessing to fundamental rights and services (Grant, 2005). Therefore, ethical consideration also includes the exercise of human rights because “enjoyment of human rights is not limited to nationals” according to the general rule of the Human Rights Committee (UNHCR, 2008).

The Problem of Over-Researched Communities

Over-research is a significant issue in migration research. Often, there is a particular focus on some specific migrant populations by academics, civil society organizations, and researchers. According to a report by the Association for Migration Research (GAR, 2017) 44% of master’s and doctorate-level postgraduate research conducted between 2016 and 2017 are about migration in Türkiye and focused on human mobility flows into the country. Additionally, nearly half of the theses (45%) concentrate on Syrian migrants in Türkiye. The particular focus, together with the wide range of external funding opportunities for research on particular populations or social groups, could eventually lead to conducting over-research on the experiences of “accepted” groups by the state. While a number of researchers are able to conduct their research as a result of available funding, their focus on the “accepted” migrant populations helps policy-making mechanisms. Migration research aims to benefit these populations by shedding light on their experiences, explaining their situations, drawing attention to their living and working standards, and contributing to the policy-making mechanisms. Nonetheless, such

externally funded studies are also criticized for their adverse impact on migration researchers to engage in “policy-driven consultancy work” (Castles, 2010, p. 1572). Moreover, over-research on particular groups harms the trust between researchers and participants and raises hesitations from the participants’ perspective concerning the position of researchers in some cases.

Over-researched populations can vary in different contexts. Sukarieh & Tannock (2012) locate the problem of over-research as an “under-researched” topic in social sciences. They, for instance, focus on the over-researched residents of the Shatila Palestinian refugee camp in Beirut, Lebanon. In their article, the case of Ahmed as one of the camp’s residents reflects the impact of over-research on these people. Ahmed says:

[Researchers] lie most of the time. Sometimes I lie to them too...because I also have my own interests from research ...Sometimes we just create stories for them and protect our camp by saying what we want to be said and written even if it is not reality, and they say, ‘Oh wow, interesting.’ They have an individual aim, we have a community aim ... I would not answer anyone who asked about weapons, prostitution, drugs or anything (Sukarieh & Tannock, 2012, p. 13-14).

As can be seen in Ahmed’s words, the residents of the camp put themselves and researchers into oppositional camps, which could be interpreted as they see the “individual aim” of researchers to benefit their careers and to collect data as “threats” to the “community aim” of maintaining their lives. The problem of over-research is related to the policy-oriented aspect of migration studies and unequal power dynamics between researchers and participants. Although it can also occur in a study of a community that has never been studied, the specific condition is rooted in past experiences. To overcome such challenges, the problem of over-research requires adopting different strategies in the trust-building process between researcher and participants.

Nimer (2019) focuses on the Syrian community in Türkiye as an example of “over-researched” populations and examines how the power dynamics between funding opportunities provided by the “Global North” and researchers in the “Global South” shape the research practices in Turkish institutions. She argues that research design, including the research topic and ethical procedures, is based on the perspective of Global North instead of the perspective of local researchers and particular conditions of participants. Similar to the case of Ahmed, another participant’s words given by Nimer underline the perception of research by the over-researched populations: “We always talk and talk, nothing changes” (2019, par. 7). According to her, this nature of unequal power dynamics in terms of regional and research practices creates ethical concerns over the alienation of participants and local researchers. Moreover, Omata (2019) gives a similar example from his research on the

Kakuma refugee camp in Kenya. After highlighting the aim of the research in a meeting as to “generate a better understanding of refugees” and “contribute to informing better policies,” a resident of the camp responds, “Each time, we cooperated with researchers, but we have not seen an improvement in our life. I cannot trust what you said” (Omata, 2019, p. 15).

Sukarieh & Tannock (2012) argue that the problem of over-research should not be grasped as “a challenge or obstacle” waiting to be overcome by developing new methodological interventions or finding another community that is “under-researched.” Instead, they put the problem as a part of research practices in social sciences and urge researchers to reconsider their relationship with the broader society “other than conducting further research on the lives of marginal and poor” (Sukarieh & Tannock, 2012, p. 507, original emphasis). Moreover, Bakewell (2008) argues that policy-relevant concerns of researchers limited their research to the perspective of policymakers in terms of concepts, migrant categories, research questions, and methodologies. Therefore, “policy irrelevant research” has the capacity to challenge the priorities of policymakers and taken-for-granted assumptions in migration research (Bakewell, 2008).

Conclusion

This article critically reflects on ethical challenges in migration research concerning politicization and instrumentalization. Economic, political, and social transformations profoundly shape migration experiences and policies. These policies imply a shift, especially with the impact of 9/11, in the perception of migration as a security threat. Therefore, migration is perceived as a problem to be managed by migration policies and border-control technologies. Such perspectives on migration influence the research in terms of research topics, the terminology used in the study, and theoretical perspectives adopted in the research. Although this article mainly deals with qualitative research such as ethnographic studies, migration research requires both qualitative and quantitative studies to combine micro-level experiences and macro-level data. Castles & Miller’s (2009) suggestion of grasping migration in relation to the complex relationship between economic, social, political and cultural factors provides a holistic approach to migration. These complex set of relationships draw remarkable lines between gendered and racialized inequalities in unequal geographies of the global migration regime. Nonetheless, this article does not aim to portray migrants as “victims” or “passive agents”. Migrants are active agents, for instance, in shaping cities (Çağlar & Glick Shiller, 2018) and in producing different strategies to overcome difficulties in a new setting, both in the case of international migration (Grabowska et al., 2017) and internal migration (Kalaycıoğlu & Rittersberger-Tılıç, 2000; Erder, 2002).

The instrumentalization of migration research is related to dynamics of external funding, asymmetrical power relations between the researcher and participants, as well as different forms of inequalities in terms of class, gender, race and ethnicity, and the problem of over-research in migration studies. All these aspects produce dynamic ethical challenges in different contexts and they require a critical assessment based on the ethical principles of minimizing physical and psychological risks, confidentiality, and trust relations. Human rights of all migrants are also at the heart of these ethical considerations. Additionally, the positionalities of the researcher and participants constitute another significant issue that shapes the power relations before, during, and after the fieldwork.

In the shadow of the politics of migration research, researchers' roles and positions in different stages of the study are also political. The relationship between researcher and participants is also dynamic because of the negotiation between them (Bott, 2010). Research topics, research questions, research design, data collection, and dissemination of results are part of these political dynamics because "methodological and epistemological choices are always also ethical and political choices" (Harding, 2006, p. 156). They shape and reflect how researchers see the world and grasp these complex dynamics simultaneously. In this sense, feminist methodology provides a ground for the co-production of migration knowledge and challenges power relations and hierarchies between researcher and participants. Therefore, questioning the political aspects of the production of scientific knowledge, the researcher's positionality, how and why such positions affect the research process, and questioning the influence of their research on wider society and politics are crucial for researchers. In this vein, the impact of migration research on the choice between building Emma Lazarus' New Colossus or the Colossus of Rhodes remains significant.

References

- Abadan-Unat, N. (2011). *Turks in Europe: From Guest Worker to Transnational Citizen*. Berghahn books.
- Andreas, P. (2003). Redrawing the Line: Borders and Security in the Twenty-First Century. *International Security*, 28(2), 78–111. <http://www.jstor.org/stable/4137469>
- Bakewell, O. (2008). Research beyond the categories: The importance of policy irrelevant research into forced migration. *Journal of Refugee Studies*, 21(4), 432–453. doi:10.1093/jrs/fen042
- Belanger, D., & Saracoglu, C. (2020). The governance of Syrian refugees in Turkey: The state-capital nexus and its discontents. *Mediterranean Politics*, 25(4), 413–432.
- Bigo, D. (2014). The (in) securitization practices of the three universes of EU border control: Military/Navy–border guards/police–database analysts. *Security dialogue*, 45(3), 209–225. <https://doi.org/10.1177/096701061453045>

- Bourdieu P. & Wacquant L. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1999). Understanding. In P. Bourdieu et al. (Eds.), *The Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Society* (pp. 607-626). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Bott, E. (2010). Favourites and others: reflexivity and the shaping of subjectivities and data in qualitative research. *Qualitative Research*, 10(2), pp. 159-73. <https://doi.org/10.1177/1468794109356736>
- BSA (2017). *Statement of Ethical Practice*. Retrieved February 1, 2023, from https://www.britsoc.co.uk/media/24310/bsa_statement_of_ethical_practice.pdf
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods (4th ed.)*. New York: Oxford University Press.
- Castles, S., & Davidson, A. (2000). *Citizenship and Migration: Globalization and the Politics of Belonging*. New York: Routledge.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. Fourth Edition*. New York: Palgrave Macmillan.
- Castles, S. (2010) Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36:10, 1565-1586. doi: 10.1080/1369183X.2010.489381
- Clark-Kazak, C. (2017). Ethical Considerations: Research with People in Situations of Forced Migration. *Refuge*, 33(2), 11-17. doi:10.7202/1043059ar
- Coşkun, E., Sarıalioğlu, Ö. & Dinçer, C. G. (2020). Göç Araştırmalarında Söylem, Yöntem ve Etik: Feminist Bir Yöntem Mümkün Mü? *Fe Dergi* 12(1), pp. 70-81. <https://doi.org/10.46655/federgi.745812>
- Çağlar, A., & Glick Schiller, N. (2018). *Migrants and City-Making: Dispossession, Displacement, and Urban Regeneration*. Duke University Press.
- Düvell, F., Triandafyllidou, A., & Vollmer, B. (2010). Ethical issues in irregular migration research in Europe. *Population, Space and Place*, 16(3), 227-239. <https://doi.org/10.1002/psp.590>
- Donato, K. M., & Massey, D. S. (2016). Twenty-First-Century Globalization and Illegal Migration. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 666(1), 7-26. <https://doi.org/10.1177/0002716216653563>
- Erder, S. & Yüксеker, D. (2014). Challenges for Migration Research in Turkey: Moving Beyond Political, Theoretical and Data Constraints. In A. İçduygu and A. B. Karaçay (Eds.), *Critical Reflections in Migration Research Views from the North and the South* (pp. 35-56). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S. (2002). Urban migration and reconstruction of kinship networks: The case of İstanbul. In Liljestrom, R. (Ed.), *Autonomy and Dependence in the Family: Turkey and Sweden in Critical Perspective* (2002): 117-135.
- Faist, T. (2006). The migration-security nexus: International migration and security before and after 9/11. *Migration, citizenship, ethnos*, 103-119. doi: 10.1057/9781403984678_6
- Grabowska, I., Garapich, M., Jazwinska, E., & Radziwinowiczówna, A. (Eds.). (2017). *Migrants as Agents of Change: Social Remittances in an Enlarged European Union*. Palgrave Macmillan.

- Grant, S (2005). International migration and human rights. *Global Commision on International Migration*. Retrieved August 7, 2023 from https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP7.pdf
- Göç Araştırmacıları Derneği (GAR), December, 2017. *GAR-Bülten No. 1*. Retrieved January 18, 2023, from <https://www.gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/60/gar-bulten-01.pdf>
- Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, 1–14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01441>
- ILO (February 9, 2020). *Syrian Refugees in the Turkish Labour Market*. Retrieved February 2, 2023 from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_738602.pdf
- IOM (2021). *How Countries Manage Migration Data: Evidence from six countries*. Geneva. Retrieved February 1, 2023, from <https://publications.iom.int/system/files/pdf/How-Countries-Manage-Migration-Data.pdf>
- IOM (2019). *International Migration Law No. 34 - Glossary on Migration*. Retrieved August 7, 2023, from <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration>
- İçduygu, A. (2006): The Labour Dimension of Irregular Migration in Turkey, *Research Report CARIM-RR*, European University Institute.
- İçduygu, A., & Şimşek, D. (2016). Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 59-69.
- Kalaycıoğlu, S., & Rittersberger-Tılıç, H. (2000). Intergenerational solidarity networks of instrumental and cultural transfers within migrant families in Turkey. *Ageing & Society*, 20(5), 523-542. doi:10.1017/S0144686X99007916
- Kirsch, G. E. (1999). *Ethical Dilemmas in Feminist Research: The politics of Location, Interpretation, and Publication*. State University of New York Press.
- Klykken, F. H. (2022). Implementing continuous consent in qualitative research. *Qualitative Research*, 22(5), 795–810. <https://doi.org/10.1177/14687941211014366>
- Kostanick, H. L. (1955). Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953. *Middle East Journal*, 9(1), 41-52. <https://www.jstor.org/stable/4322664>
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. London: Sage.
- Kümbetoğlu, B. (2012). Göç Çalışmalarında “Nasıl” Sorusu. In İhlamur-Öner, G. S. & Şirin Öner (Eds.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar ve Tartışmalar* (pp. 49-88). İletişim Yayınları.
- Lavin, R. P., Schemmel-Rettenmeier, L., & Frommelt-Kuhle, M. (2012). Conducting research during disasters. *Annual Review of Nursing Research*, 30(1), 1–19.

- Nimer, M. (2019, June 26). Reflections on the Political Economy in Forced Migration Research from a 'Global South' Perspective [Online]. *The Sociological Review Magazine*. Retrieved December 27,2022 from <https://thesociologicalreview.org/collections/global-sociology/reflections-on-the-political-economy-in-forced-migration-research-from-a-global-south-perspective/>
- Ong, A. (1995). Women out of China: Traveling Tales and Traveling Theories in Postcolonial Feminism. In Ruth, B. D., & Gordon, A. (Eds.), *Women Writing Culture* (pp. 350–372). University of California Press.
- Omata, N. (2021). 'Over-researched' and 'Under-researched' refugee groups: Exploring the phenomena, causes and consequences. *Journal of Human Rights Practice*, 12, 681-695. <https://doi.org/10.1093/jhuman/huaa049>
- Özbay, F., & Yücel, B. (2001). Türkiye'de Göç Hareketleri, Devlet Politikaları ve Demografik Yapı. *Nüfus ve Kalkınma*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Scheel, S., & Ustek-Spilda, F. (2019). The politics of expertise and ignorance in the field of migration management. *Environment and Planning D: Society and Space*, 37(4), 663-681. <https://doi.org/10.1177/0263775819843677>
- Schrover, M., & Moloney, D. M. (2013). Introduction: Making a Difference. In Schrover, M. & Deidre, M. (Eds.), *Gender, Migration and Categorisation: Making Distinctions between Migrants in Western Countries, 1945-2010* (pp. 7-55). Amsterdam University Press.
- Sert, D. Ş. (2012). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. In İhlamur-Öner, G. S. & Şirin Öner (Eds.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar ve Tartışmalar*, (pp. 29-47). İletişim Yayınları.
- Sert, D. Ş., & Daniş, D. (2021). Framing Syrians in Turkey: State control and no crisis discourse. *International Migration*, 59(1), 197-214.
- Sunata, U. (2020). *Hafızam Çerkesçe: Çerkesler Çerkesliği anlatıyor*. İletişim Yayınları.
- Sukarieh, M., & Tannock, S. (2013). On the Problem of Over-researched Communities: The Case of the Shatila PalestinianRefugeeCampinLebanon. *Sociology*, 47(3), 494–508. <https://doi.org/10.1177/0038038512448567>
- Triandafyllidou, A. (2010). *Irregular migration in Europe in the early 21st century*. In Triandafyllidou, A. (Ed.), *Irregular Migration in Europe* (pp. 1-22). Routledge.
- UNDP (2009). *Human Development Report 2009: Overcoming Barriers: Human Mobility and Development*. New York: Palgrave and Macmillan.
- UN DESA (2020). *International Migrant Stock 2020*. Retrieved January 18, 2023, from <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>
- UNHCR (2008). *International Migration and Human Rights: Challenges and Opportunities on the Threshold of the 60th Anniversary of the Universal Declaration of Human Rights*. Retrieved August 7, 2023 from <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/49e479cf0.pdf>

- Wimmer, A., & Glick Schiller, N. (2002). Methodological nationalism and beyond: nation–state building, migration and the social sciences. *Global networks*, 2(4), 301-334. <https://doi.org/10.1111/1471-0374.00043>
- Wolf, D. (1996). Situating Feminist Dilemmas in Fieldwork. In D. Wolf (ed.) *Feminist Dilemmas in Fieldwork* (pp. 1-55). Westview Press.
- Zapata-Barrero, R. Yalaz, E. (2022). Qualitative Methods in Migration Research. In P. Scholten (Ed.), *Introduction to Migration Studies: An Interactive Guide to Literatures on Migration and Diversity* (pp. 411-425). Springer.

